

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ОНИЩУК СВІТЛАНА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 378:796.071.4:796.011.1:373.5

ДИСЕРТАЦІЯ

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО
СПОРТИВНО-МАСОВОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Педагогічні науки

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ С. О. Онищук

Науковий керівник: Галіцан Ольга Анатоліївна, кандидат педагогічних наук,
доцент

Одеса – 2021

АНОТАЦІЯ

Онищук С. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», МОН України. Одеса, 2021.

У дисертації подано теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти, що дозволило обґрунтувати педагогічні умови, побудувати модель і розробити методiku забезпечення цього процесу, експериментально перевірити їх ефективність.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні й експериментальній апробації педагогічних умов і моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти.

Методи дослідження: для розв'язання визначених завдань і досягнення мети використано загальнонаукові методи наукового пізнання: теоретичні – вивчення та аналіз філософської, психолого-педагогічної, методичної літератури, нормативних джерел, наукового доробку вітчизняних і зарубіжних учених з проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури та своєрідності їхньої роботи в закладах загальної середньої освіти – для окреслення понятійних меж досліджуваного феномена та його сенсового навантаження; логіко-системний аналіз, класифікація, аналогія, індукція, дедукція, узагальнення науково-теоретичних і практичних даних – для визначення педагогічних умов підготовки студентів до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти; моделювання – для розроблення моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти; порівняння отриманих даних – для з'ясування причинно-наслідкових зв'язків і

залежностей; емпіричні – спостереження, анкетування, опитування, бесіди, психологічні тести та методики – для з’ясування і перевірки ефективності реалізації педагогічних умов, моделі й методики; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, прикінцевий етапи) – для визначення рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи та перевірки ефективності визначених педагогічних умов, моделі та методики; кількісний та якісний аналіз результатів дослідження з використанням методів математичної статистики (непараметричний критерій Пірсона χ^2) – для верифікації результатів експерименту.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що: *вперше* визначено та науково обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти (збагачення змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури інформацією про спортивно-масову роботу в закладах загальної середньої освіти; залучення студентів до активної самостійної діяльності з розробки спортивно-масових проєктів під час педагогічної практики; усвідомлення майбутніми учителями фізичної культури необхідності організації спортивно-масової роботи як здоров’язберезувальної технології); *розроблено* модель (цільовий, процесуальний, результативний блоки) підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти; *визначено* структуру готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти (функційно-професійний, операційно-технологічний, індивідуально-настановний компоненти); критерії оцінювання (когнітивний, діяльнісний, суб’єктний) із відповідними показниками; схарактеризовано рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти (високий, задовільний, низький); *уточнено* поняття «підготовка майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи»,

«спортивно-масова робота», *подальшого розвитку* дістала методика професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні діагностувальної методики для визначення рівнів сформованості професійно-зорієнтованих знань та вмінь здобувачів освіти в контексті організації спортивно-масової роботи в школі; експериментальної методики підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти (інформаційно-орієнтувальний, конструктивно-моделювальний, особистісно-забезпечувальний етапи); елективного курсу «Основи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти» для студентів спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура); комплексу самостійно-дослідницьких завдань для студентів з метою набуття ними уявлень щодо здоров'язбережувального змісту спортивно-масової роботи в сучасній школі; серії практичних завдань міждисциплінарного характеру, що забезпечили формування у студентів уміння розробляти моделі та алгоритми спортивно-масових проєктів у закладах загальної середньої освіти. Матеріали дослідження можуть бути використані в системі вищої освіти при оновленні змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в педагогічних закладах вищої освіти, як-от: при вдосконаленні змісту нормативних курсів «Педагогіка», «Педагогіка спорту», «Вступ до спеціальності», «Фізичне виховання», «Теорія і методика фізичного виховання». Матеріали стануть при нагоді під час проходження студентами ознайомлювальної та активної педагогічної практики, виконання кваліфікаційних робіт; у системі неперервної, післядипломної освіти учителів.

У першому розділі **«Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти»** визначено сутність і структуру феномена «готовність майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в

зкладах загальної середньої освіти»; доведено, що результатом підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти є готовність до означеного виду діяльності; науково-обґрунтовано педагогічні умови, що забезпечують підготовку майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти, конкретизовано зміст понять «підготовка майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти», «спортивно-масова робота».

Підготовку майбутнього вчителя фізичної культури до спортивно-масової роботи у закладах загальної середньої освіти визначено як процес, що є структурним компонентом цілісної професійної підготовки майбутнього вчителя, спрямований на усвідомлення майбутнім учителем фізичної культури необхідності конструювання здоров'язбережувального середовища загальноосвітнього закладу та забезпечує здатність педагога збагачувати професійну діяльність із фізичного розвитку учнів засобами фізкультурно-просвітницької, профілактично-оздоровлювальної, реабілітаційно-розвивальної, дозвіллево-рекреаційної діяльності.

Поняття «спортивно-масова робота» конкретизовано у дослідженні як динамічний системний комплекс професійних дій учителя фізичної культури з планування і конструювання, організації і модерації, координації та реалізації спортивних заходів фізкультурно-оздоровлювального змісту в освітньому середовищі закладу загальної середньої освіти.

Визначено, що спортивно-масова робота в закладах загальної середньої освіти вирізняється яскравим здоров'язбережувальним контентом (пропагування здорового способу життя, розвиток валеологічної культури, підтримування рухової активності, превенція хронічних фізичних захворювань, профілактика психічних та емоційних захворювань) та технологічністю (наявність інструктажу, плану, алгоритму та сценарію проведення, етапності, корегування, рефлексії).

Готовність майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової

роботи у закладах загальної середньої освіти тлумачено як інтегративний особистісно-професійний конструкт, що відображає прагнення учителя фізичної культури імплементувати здоров'язбережувальний та валеологічний контент в освітній процес закладу загальної середньої освіти використовуючи алгоритми та моделі організації фізкультурно-просвітницької, профілактично-оздоровлювальної, реабілітаційно-розвивальної, дозвіллево-рекреаційної діяльності.

Визначено компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти (функційно-професійний, операційно-технологічний, індивідуально-настановний компоненти).

Науково обґрунтовано педагогічні умови, що забезпечують підготовку майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти: збагачення змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури інформацією про спортивно-масову роботу в закладах загальної середньої освіти; залучення студентів до активної самостійної діяльності з розробки спортивно-масових проєктів під час педагогічної практики; усвідомлення майбутніми учителями фізичної культури необхідності організації спортивно-масової роботи як здоров'язбережувальної технології.

У другому розділі **«Експериментальне дослідження підготовки майбутніх учителів до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти»** описано логіку здійснення експериментального дослідження; визначено критерії готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти з відповідними показниками; схарактеризовано рівні готовності студентів до означеного виду роботи; розроблено й упроваджено діагностувальну методичку, модель та методичку підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти; подано результати констатувального і прикінцевого етапів експерименту.

Визначено критерії (когнітивний, діяльнісний, суб'єктний) готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти із відповідними показниками (за когнітивним критерієм: обізнаність із типологією та змістом спортивно-масової роботи в школі, обізнаність із інноваційними здоров'язбережувальними технологіями, професійна спрямованість; за діяльнісним критерієм: організаційні вміння, аналітичні вміння, прогностичні вміння; за суб'єктним критерієм: комунікативність, рефлексійність, лідерські якості); рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти високий, задовільний, низький.

Розроблено модель (представлено цільовим, процесуальним, результативним блоками) та методику підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти (інформаційно-орієнтувальний, конструктивно-моделювальний, особистісно-забезпечувальний етапи).

Реалізація поставлених завдань на *інформаційно-орієнтувальному етапі* моделі (реалізація педагогічної умови «збагачення змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури інформацією про спортивно-масову роботу в закладах загальної середньої освіти в закладі загальної середньої освіти» з метою впливу на функційно-професійний компонент досліджуваного феномена) вимагала використання у ході експерименту дослідницьких та евристично-пошукових методів, спрямованих на активізацію пізнавальної сфери майбутніх педагогів; упорядкування знаннєвого фонду студентів шляхом збагачення їхнього термінологічного тезаурусу поняттями «спорт», «спортивна діяльність», «тренерська діяльність», «спортивні ігри», «масові заходи», «спортивна анімація», систематизації фахових (місце та роль спортивно-масової роботи в теорії і методиці фізичного виховання, функції спортивно-масової роботи в теорії і практиці спортивних ігор) і загальнопедагогічних (психолого-педагогічні та дидактичні принципи організації та проведення спортивно-

масової роботи) знань, розвиток емоційної сфери та творчих сил студентів, стимулювання уяви, відкриття нових знань у процесі спільної творчої діяльності. На *конструктивно-моделювальному етапі* моделі (реалізація педагогічної умови «залучення студентів до активної самостійної роботи з розробки спортивно-масових проєктів під час педагогічної практики» з метою впливу на операційно-технологічний компонент досліджуваного феномена) особливу увагу було приділено методам імітаційного моделювання, синестезії, продукування валеологічного та здоров'язберезувального контексту професійного навчання студентів. Ці методи було комбіновано в системі дослідницьких, творчих завдань професійного спрямування, тобто весь контекст експериментальної роботи з підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в школі реалізовувався в площині квазіпрофесійної діяльності ураховуючи потенціал педагогічної практики в школі. Реалізація поставлених завдань на *особистісно-забезпечувальному етапі* моделі (реалізація педагогічної умови «усвідомлення майбутніми вчителями фізичної культури необхідності організації спортивно-масової роботи як здоров'язберезувальної технології» з метою впливу на індивідуально-настановний компонент досліджуваного феномена) вимагала застосування методів рефлексійного аналізу, що давали змогу осмислювати майбутніми вчителями фізичної культури роль спортивно-масової роботи у створенні здоров'язберезувального середовища школи.

Перевірено ефективність педагогічних умов, моделі й експериментальної методики підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти шляхом порівняння результатів діагностувальних зрізів на початковому та прикінцевому етапах експерименту. Показники рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти після формувального етапу дослідно-експериментальної роботи значно підвищилися в ЕГ (на високому рівні

зафіксовано 12,7% (було 7,8%); на задовільному рівні – 63,7% (було 13,7%); на низькому – 23,6% (було 78,5%)) у порівнянні з КГ(на високому рівні зафіксовано 8,7% (було 7,7%); на задовільному рівні – 20,2% (було 13,5%); на низькому – 71,7% (було 78,8%)).

Отримані результати підтвердили ефективність визначених педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти, розробленої моделі та експериментальної методики.

Проведене дослідження не висвітлює всіх аспектів проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи фізкультурно-оздоровлювального змісту в закладах загальної середньої освіти. Перспективу подальших досліджень убачаємо у розробці теорії та технології підготовки майбутніх викладачів до реалізації спортивно-масової роботи в закладах вищої освіти.

SUMMARY

Onyshchuk S. O. Training future physical education teachers for sports and mass work in general secondary education institutions. – Manuscript copyright.

Thesis for the Candidate Degree in Pedagogy (Doctor of Philosophy) in the speciality 13.00.04 – theory and methods of professional education. State Institution “South-Ukrainian National Pedagogical university named after K. D. Ushynsky”, Ministry of Education and Science of Ukraine. Odesa, 2021.

The thesis presents a theoretical generalization and a new solution to the scientific problem of training future physical education teachers for sports and mass work in general secondary education institutions, which allowed to justify pedagogical conditions, build a model and develop methods to ensure this process, and to test experimentally their effectiveness.

The aim of the study is to theoretically substantiate and experimentally check the pedagogical conditions and model of training future physical education teachers for sports and mass work in general secondary education institutions.

Research methods: to solve set tasks and achieve the goal general scientific methods of scientific cognition were used: theoretical – study and analysis of philosophical, psychological, pedagogical and methodological literature, normative sources, scientific achievements of domestic and foreign scientists on the training of future physical education teachers and the specifics of their work in general secondary education institutions – to outline the conceptual boundaries of the studied phenomenon and its sense load; logical and system-oriented analysis, classification, analogy, induction, deduction, generalization of scientific theoretical and practical data – to determine the pedagogical conditions for training students for sports and mass work in general secondary education institutions; modelling – to develop a model of training future physical education teachers for sports and mass work in general secondary education institutions; comparison of the obtained data – for clarification of causal connections and dependences; empirical – observations, questionnaires, surveys, interviews, psychological tests and methods – to clarify and verify the effectiveness of implementing pedagogical conditions, models and methods; pedagogical experiment (summative, formative, final stages) – to determine the levels of future physical education teachers' readiness for sports and mass work and to test the effectiveness of certain pedagogical conditions, models and methods; quantitative and qualitative analysis of research results using methods of mathematical statistics (non-parametric Pearson's criterion χ^2) – to verify the results of the experiment.

The scientific novelty of the obtained results is that: it was for the first time determined and scientifically justified the pedagogical conditions of training future physical education teachers for mass sports in general secondary education institutions (enrichment of the content of professional and psychological, pedagogical disciplines for training future physical education teachers with information about sports and mass work in general secondary education institutions; involvement of students in active independent activities for the development of sports and mass projects during pedagogical internship; future physical education teachers' awareness of the need to organize sports and mass work as a health-preserving technology); the model (target,

procedural, effective blocks) of training future physical education teachers for sports and mass work in general secondary education institutions was *developed*; the structure of future physical education teachers' readiness for sports and mass work in general secondary education institutions (function-oriented and professional, operational and technological, individual and adjusting components) was *determined*; evaluation criteria (cognitive, activity-based, subject-based) with relevant indicators; the levels of future physical education teachers' readiness for sports and mass work in general secondary education institutions (high, satisfactory, low) were *characterized*; the concept of "training future physical education teachers for sports and mass work", "sports and mass work" was *clarified*, the methods of professional training of future physical education teachers were *further developed*.

The practical significance of the obtained results lies in the development of diagnostic methods for determining the levels of formation of students' professionally-oriented knowledge and skills in the context of organizing sports and mass work at school; experimental methods of training future physical education teachers for sports and mass work in general secondary education institutions (information and orienting, constructing and modelling, personal and supporting stages); elective course "Fundamentals of training future physical education teachers for organizing sports and mass work in general secondary education institutions" for students majoring in 014 Secondary Education (Physical Education); a set of independent research tasks for students in order to gain an idea of the health-preserving content of sports and mass work in a modern school; a series of practical tasks of interdisciplinary nature, which ensured the formation of students' ability to develop models and algorithms of sports and mass projects in general secondary education institutions. The research materials can be used in the system of higher education when updating the content of professional training of future physical education teachers in pedagogical institutions of higher education, such as: improving the content of normative courses "Pedagogy", "Sports Pedagogy", "Introduction to the specialty", "Physical education", "Theory and methods of physical education". The materials will be useful during the students'

introductory and active pedagogical internship, in preparing qualification works; in the system of continuous, postgraduate teacher education.

The first chapter **“Theoretical principles of training future physical education teachers for sports and mass work in general secondary education institutions”** determines the essence and structure of the phenomenon “future physical education teachers’ readiness for sports and mass work in general secondary education institutions”; it is proved that the result of training future physical education teachers for sports and mass work in general secondary education institutions is readiness for the specified type of activity; the author scientifically substantiated pedagogical conditions that provide training of future physical education teachers for sports and mass work in general secondary education institutions and specified the content of the concepts “training future physical education teachers for sports and mass work in general secondary education institutions”, “sports and mass work”.

The training of future physical education teachers for sports and mass work in secondary schools is defined as a process that is a structural component of holistic professional training of future teachers, aimed at future physical education teacher’s awareness of the need to build a health-preserving environment and which provides the teacher’s ability to enrich professional activity on students’ physical development by means of physical and educational, preventive and health-improving, rehabilitation and developmental, leisure and recreational activity.

The concept of “sports and mass work” is specified in the study as a dynamic system of professional actions of physical education teachers in planning and designing, organization and moderation, coordination and implementation of sports activities of physical and health-improving content in the educational environment of general secondary education institutions.

It is determined that sports and mass work in general secondary education institutions is characterized by a pronounced health-preserving content (promotion of a healthy lifestyle, development of valeological culture, maintenance of motor

activity, prevention of chronic physical diseases, prevention of mental and emotional diseases) and manufacturability (presence of algorithm and scenario, stages, correction, reflection).

Readiness of future physical education teachers for sports and mass work in secondary schools is interpreted as an integrative personal and professional construct that reflects the desire of physical education teachers to implement health and valeological content in the educational process of secondary education institutions, using algorithms and models of physical and educational, preventive and health-improving, rehabilitation and developmental, leisure and recreational activities.

The components of future physical education teachers' readiness for sports and mass work in general secondary education institutions were determined, namely, function-oriented and professional, operational and technological, individual and adjusting components.

The pedagogical conditions that provide training of future physical education teachers for sports and mass work in general secondary education institutions are scientifically substantiated: enrichment of the content of professional psychological and pedagogical disciplines for training future physical education teachers with information about sports and mass work in general secondary education institutions; involvement of students in active independent activity on developing sports and mass projects during pedagogical internship; awareness of future physical education teachers of the need to organize sports and mass work as a health-preserving technology.

The second chapter “**Experimental study of training future teachers for sports and mass work in general secondary education institutions**” describes the logic of the experimental study; determines the criteria of future physical education teachers' readiness for sports and mass work in general secondary education institutions with the corresponding indicators; moreover, the levels of students' readiness for the specified type of work are characterized; the diagnostic technique, model and methods of training future physical education teachers for sports and mass

work in establishments of general secondary education are developed and implemented; the results of the summative and final stages of the experiment are presented.

The author determined the criteria of future physical education teachers' readiness for sports and mass work in general secondary education institutions (cognitive, activity-oriented, subject-based) with relevant indicators (according to the cognitive criterion: awareness of the typology and content of sports and mass work at school, awareness of innovative health technologies, professional orientation of the individual; according to activity-oriented criterion: organizational skills, analytical skills, prognostic skills; according to the subject-based criterion: communicativeness, reflexivity, leadership qualities) and levels of future physical education teachers' readiness for sports and mass work in general secondary education institutions as high, satisfactory, low.

The model (presented by target, procedural and effective blocks) and methods of training future physical education teachers for sports and mass work in general secondary education institutions (information and orienting, constructing and modelling, personal and supporting stages) are developed.

Implementation of the set tasks at the *information and orienting stage* of the model (implementation of the pedagogical condition "enrichment of the content of professional psychological and pedagogical disciplines for training future physical education teachers with information about sports and mass work in general secondary education institutions" in order to influence functional and professional component of the studied phenomenon) required during the experiment the use of research and heuristic-search methods aimed at activating the cognitive sphere of future teachers; streamlining the knowledge base of students by enriching their terminological thesaurus with the concepts of "sports", "sports activity", "coaching activity", "sports games", "mass events", "sports animation", systematization of professional (place and role of sports and mass work in theory and methods of physical education, functions of sports and mass work in the theory and practice of sports games) and general pedagogical

(psychological, pedagogical and didactic principles of organizing and conducting sports and mass work) knowledge, development of emotional sphere and creative forces of students, stimulation of imagination, discovery of new knowledge in the process of joint creative activity. At the *constructive-modeling stage* of the model (realization of pedagogical condition “involvement of students in active independent work on development of sports and mass projects during pedagogical internship” for the purpose of influencing operational and technological component of the studied phenomenon) special attention was paid to the methods of simulation, synesthesia, producing valueological and health-preserving context of students’ professional education. These methods were combined in a system of research, creative tasks of professional orientation, i.e. the whole context of experimental work for training future physical education teachers for sports and mass work at school was implemented in the plane of quasi-professional activities taking into account the potential of pedagogical internship at school. Implementation of the tasks at *the personal and supporting stage* of the model (implementation of the pedagogical condition “future physical education teachers’ awareness of the need to organize sports and mass work as a health-preserving technology” in order to influence the individual and adjusting component of the phenomenon) required the use of reflection analysis methods, which provided future teachers of physical education with the opportunity to comprehend the role of sports and mass work in creating a health-preserving school environment.

The efficiency of pedagogical conditions, models and experimental methods of training future physical education teachers for sports and mass work in general secondary education institutions by comparing the results of diagnostic testing at the initial and final stages of the experiment was checked.

Indicators of the levels of future physical education teachers’ readiness for sports and mass work in general secondary education institutions after the formative stage of research and experimental work increased significantly in EG (at a high level 12.7% was recorded (previously 7.8%); at a satisfactory level – 63.7% (previously 13.7%), at a low level – 23.6% (previously 78.5%)) compared

with CG (at a high level 8.7% was recorded (previously 7.7%), at a satisfactory level – 20.2% (previously 13.5%); at a low level – 71.7% (previously 78.8%)). The obtained results and their additional verification using the methods of mathematical statistics (non-parametric Pearson's criterion χ^2) confirmed the effectiveness of the determined pedagogical conditions for training future physical education teachers for sports and mass work in general secondary education institutions, the effectiveness of the developed model and experimental methods.

The study does not cover all aspects of the issue of training future physical education teachers for sports and mass work of physical and health-improving content in general secondary education institutions. We see the prospect of further research in the development of theory and technology for training future teachers to implement sports and mass work in higher education institutions.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Онищук С. О., Задорожна Л. К., Ягоднікова В. В., Сагач Г. М. Підготовка вчителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в системі післядипломної освіти. *«Професійна компетентність сучасного педагога: методологія, теорія, методика, практика»*: колективна монографія. Одеса, Видавець Букаєв Вадим Вікторович. 2019. С. 202–220.
2. Онищук С. О. Рациональна рухова активність, як фактор зміцнення здоров'я та профілактики захворювань студентів вищих навчальних закладів. *Науковий Часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Київ, 2015. Вип. 57. С. 245–247.
3. Онищук С. О. Фізична активність та її вплив на здоров'я студентів які займаються у спеціальних медичних групах. *Науковий Часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Київ, 2016. Вип. 2 (71) 16. С. 241–244.
4. Онищук С. О. Критерії, показники та рівні сформованості здоров'язберезувальної компетентності в майбутніх фахівців. *Науковий*

Часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Київ, 2018. Вип. ЗК 2 (97) 18. С. 387–390.

5. Онищук С. О. Педагогічні умови підготовки майбутніх економістів до здорового способу життя засобами спортивно-масової роботи. *Науковий Часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.* Вип. 30(40). Київ, 2018. С. 59–64.

6. Онищук С. О. Структура підготовки майбутніх економістів до здорового способу життя. *Науковий вісник Південноукраїнського національного університету імені К. Д. Ушинського.* Одеса, 2018. Вип. 2 (121). С. 58–62.

7. Онищук С. О. Формування професійного стилю вчителя фізичної культури в освітньому процесі. *Науковий Часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.* Серія 5. Педагогічні науки. Київ, 2019. Вип. 66. С. 145–148.

8. Онищук С. О. Впровадження нової української школи на уроках фізичної культури. *Науковий Часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.* Серія 5. Педагогічні науки. Київ, 2019. Вип. 72. Том 2. С. 83–87.

9. Onischuk Svitlana. Specific Training of Future Specialists in Leading a Healthy Lifestyle within the Learning Process. *Modern vectors of science and education development in China and Ukraine.* Odessa: South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky, Harbin : Harbin Engineering University, 2019. Issue 5. 2019. P. 126–133.

10. Онищук С. О. Формування здорового способу життя студентської молоді. *Проблеми формування здорового способу життя у молоді: матеріали VI всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених та студентів з міжнародною участю (м. Одеса, 5–6 листопада 2013 р.).* Одеса, 2013. С. 7–9.

11. Онищук С. О. Умови забезпечення здорового способу життя студентів у вищих навчальних закладах. *Проблеми формування здорового*

способу життя у молоді: матеріали VII всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених та студентів з міжнародною участю (м. Одеса 4–5 листопада 2014 р.). Одеса, 2014. С.26–27.

12. О니щук С. О. Засоби та методи розвитку гнучкості у студентів вищих навчальних закладах. *Психолого-педагогічні проблеми виховання гнучкості: матеріали міжнародної електронної науково-практичної конференції (м. Тираспіль 27 листопада 2014 р.). Тираспіль, 2014. С. 25–31.*

13. Онищук С. О. Здоровий спосіб життя студентської молоді у вищому навчальному закладі. *Психологічні, педагогічні і медико-біологічні аспекти фізичного виховання і спорту: матеріали VI міжнародної заочної науково-практичної конференції (м. Одеса 20–24 квітня 2015 р.). Одеса, 2015. С. 175–181.*

14. Онищук С. О. Основні методи фізичного тренування. *Управління якістю підготовки фахівців: матеріали Ювілейної XX міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса 23–24 квітня 2015 р.). Одеса, 2015. С. 208–209.*

15. Онищук С. О. Здоровий спосіб життя студентської молоді у вищих навчальних закладах – основа здоров'я людини. *Проблеми формування здорового способу життя у молоді: матеріали VIII всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених та студентів з міжнародною участю. (м. Одеса 10–11 листопада 2015 р.). Одеса, 2015. С.26–28.*

16. Онищук С. О. Самостійні заняття фізичними вправами для студентів економічного профілю. *Управління якістю підготовки фахівців: матеріали XXI міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса 21–22 квітня 2016 р.). Одеса, 2016. С. 172–174.*

17. Онищук С. О. Формування здоров'язбережувальної компетентності студентської молоді в вищих навчальних закладах. *Психологічні, педагогічні і медико-біологічні аспекти фізичного виховання і*

спорту: матеріали VII міжнародної заочної науково-практичної конференції (м. Одеса 25–29 квітня 2016 р.). Одеса, 2016. С. 93–100.

18. Онищук С. О. Формування здоров'язберезувальної компетентності у перебігу спортивно-масової роботи. *Проблеми формування здорового способу життя у молоді*: матеріали IX всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених та студентів з міжнародною участю (30 вересня – 2 жовтня 2016 р.). Одеса, 2016. С.31–32.

19. Онищук С. О. Теоретичні засади формування здоров'язберезувальної компетентності майбутніх фахівців міжнародної торгівлі в умовах спортивно-масової роботи. *Здоров'я людини: теоретичні, практичні та методичні аспекти*: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Полтава, 17 листопада 2016 р.). Полтава, 2016. С. 232–235.

20. Онищук С. О. Аналіз проблеми формування здоров'язберезувальної компетентності студентів засобами спортивно-масової роботи. *Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі*: матеріали III Міжнародного конгресу (м. Одеса, 18–21 травня 2017 р.). Одеса. 2017. С. 607–608.

21. Онищук С. О. Шляхи формування та реалізації здоров'язберезувальної діяльності студентської молоді. *Людина та соціум: сучасні проблеми взаємодії (психологічні та педагогічні аспекти)*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів 21–22 вересня 2018 р.). Львів, 2018. С. 47–52.

22. Онищук С. О. Патріотичне виховання молоді засобами спортивно-масової роботи. *Актуальні проблеми психології та педагогіки*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 9-10 листопада 2018 р.). Харків, 2018. С. 54–56.

23. Онищук С. О. Особливості професійної діяльності сучасного викладача фізичної культури в освітньому просторі. *Психолого-педагогічні аспекти навчання дорослих в системі неперервної освіти*: матеріали IV

міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Біла Церква, 29 листопада 2018 р.). Біла Церква, 2018. С. 44–47.

24. Онищук С. О. Патріотичне виховання учнів на уроках фізичної культури засобами спортивно-масової роботи. *Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у XXI ст.:* матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів 25–26 січня 2019 р.). Львів, 2019. С. 22–25.

25. Онищук С. О. Особливості професійної діяльності сучасного викладача фізичної культури в освітньому просторі. *Залучення учнів до здорового способу життя та популяризація варіативних модулів навчальної програми з фізичної культури через всеукраїнський проект «JUNIORZ»:* матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Луцьк, 16–18 квітня 2019 р.). Луцьк, 2019. С. 84–88.

26. Онищук С. О. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до нових видів спорту. *Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми і перспективи розвитку:* матеріали I всеукраїнської науково-практичної конференції до 80-річчя діяльності інституції. (м. Одеса, 21 травня 2019 р.). Одеса, 2019. С. 98–100.

27. Онищук С. О. Педагогічні засади формування здорового способу життя у студентської молоді. *Проблеми формування здорового способу життя у молоді.* матеріали XII всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених і студентів з міжнародною участю (м. Одеса 3–5 жовтня 2019 р.). Одеса, 2019. С. 33–35.

28. Онищук С. О. Підготовка вчителів фізичної культури як психолого-педагогічна проблема. *Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми і перспективи розвитку:* матеріали II всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 14 травня 2020 р.). Одеса, 2020. С. 93–96.

29. Онищук С. О. Розвиток професійної компетентності вчителя фізичної культури в умовах дистанційного навчання. *Сучасні тенденції та*

фактори розвитку педагогічних та психологічних наук в Україні та країнах ЄС: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Люблін, Республіка Польща, 25–26 вересня 2020 р.). Люблін, 2020. С. 233–236.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	2
ВСТУП	15
Розділ 1. Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти	21
1.1. Організація спортивно-масової роботи в закладах освіти як психолого-педагогічна проблема	21
1.2. Сутність і структура готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти	31
1.3. Обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти	60
Висновки до першого розділу	88
Розділ 2. Експериментальне дослідження підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти	90
2.1. Критерії, показники та рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти. Результати констатувального етапу експерименту.	90
2.2. Модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти та методика її реалізації	112
2.3. Результати експериментального дослідження з підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти та їх аналіз	158

Висновки до другого розділу	179
ВИСНОВКИ	182
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	185
ДОДАТКИ	204

Додаток А – Методики діагностування показників готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи на констатувальному та прикінцевому етапах експерименту

Додаток Б – проміжні розрахунки обчислення непараметричного критерію χ^2 -квадрат (статистичні дані)

Додаток В – Акти впровадження результатів дослідження

ВСТУП

Актуальність теми дослідження В умовах переорієнтації освіти на здоров'язбережувальні стратегії пильної уваги потребує якісна професійна підготовка сучасного вчителя фізичної культури, який здобуває компетентність щодо збереження та зміцнення здоров'я учнів. До складу професійних функцій майбутнього вчителя фізичної культури входить здатність координувати різні види здоров'язбережувальної діяльності учнів як в освітньому середовищі загальноосвітнього закладу, так і поза його межами. Одним із провідних засобів реалізації цієї функції є спортивно-масова робота фізично-оздоровлювального змісту.

У нормативних документах (Закони України «Про освіту», «Про фізичну культуру і спорт», Національна Стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація») акцентовано на ролі здоров'язбереження у стратегіях удосконалення системи освіти на всіх її ланках.

Фундамент теорії і методики підготовки майбутніх учителів фізичної культури закладено в науковому доробку вітчизняних учених (О. Ажиппо, П. Джуринський, О. Дубогай, А. Конох, О. Кучай, Ю. Лянной, Б. Максимчук, А. Міненко, Ю. Мосейчук, В. Носко, Є. Павлюк, О. Павлюк, Н. Степанченко, Л. Сущенко, О. Тимошенко, Б. Шиян та ін.), які визначили шляхи оптимізації системи підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Досліджено підготовку майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровлювальної (Л. Іванова), корекційно-оздоровлювальної (Н. Денисенко, С. Токарева), індивідуальної роботи з учнями в умовах інклюзії (Н. Щекотиліна); окреслено напрями підвищення ефективності підготовки майбутнього вчителя до організації позашкільної фізкультурно-масової роботи (А. Граф); розроблено методику і технології спортивно-оздоровлювального туризму (І. Ткачівська) та формування особистості фахівця із фізкультурно-оздоровлювальної і спортивно-масової роботи (О. Стасенко); описано особливості роботи вчителя з організації спортивно-

масових заходів (Б. Максимчук); розроблено модель підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності (С. Карасевич); вдосконалено зміст підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації самостійної фізкультурно-оздоровлювальної діяльності школярів (Є. Жуковський); презентовано своєрідність підготовки майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту до реалізації фізкультурно-оздоровлювальної практики засобами спортивно-масової роботи (В. Валієва, В. Корольов); науково обґрунтовано систему підготовки майбутніх учителів фізичної культури до індивідуально-спрямованої фізкультурно-оздоровлювальної роботи з учнями (І. Кожурина).

Незважаючи на значну кількість наукових розробок, присвячених своєрідності професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, проблема їхньої підготовки до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти ще не була предметом спеціальних досліджень.

Актуальність обраного напрямку дослідження визначається низкою *суперечностей* між: вимогами суспільства до професіоналізму майбутніх учителів фізичної культури і невідповідністю означеним вимогам традиційної системи їхньої фахової (фізкультурної, спортивної) і загальнопедагогічної підготовки в закладах вищої освіти; нагальною потребою сучасного суспільства в педагогах, у яких сформована готовність до здійснення професійних функцій з урахуванням потенціалу сучасних здоров'язберезувальних технологій спортивної спрямованості та недостатнім рівнем її сформованості у випускників закладів вищої освіти педагогічного профілю; об'єктивною потребою якісної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи і відсутністю комплексу педагогічних умов, що її забезпечують.

Актуальність проблеми, недостатня теоретична й практична її розробленість зумовили вибір теми дисертаційного дослідження **«Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дослідження виконано відповідно до наукової теми кафедри педагогіки «Мультиплікативна парадигма професійного становлення фахівців» (№ 0114U007157), що входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Тему дисертації затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 12 від 30 червня 2016 року) і узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології при НАПН України (протокол № 5 від 27 листопада 2018 року).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні й експериментальній апробації педагогічних умов і моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти.

Відповідно до мети дослідження було окреслено основні **завдання**:

1. Науково обґрунтувати зміст феномену «готовність майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти»; уточнити зміст понять «спортивно-масова робота», «підготовка майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти».

2. Визначити компоненти, критерії, показники, схарактеризувати рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти.

3. Науково обґрунтувати педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти.

4. Розробити й апробувати модель і методика підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – зміст і методика підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти.

Гіпотеза дослідження: підготовка майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти буде ефективною, якщо реалізувати в процесі їхньої професійної підготовки такі педагогічні умови: збагачення змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури інформацією про спортивно-масову роботу в закладах загальної середньої освіти; усвідомлення майбутніми вчителями фізичної культури необхідності організації спортивно-масової роботи як здоров'язберезувальної технології; залучення студентів до активної самостійної діяльності з розроблення спортивно-масових проєктів у процесі педагогічної практики.

Методи дослідження: для розв'язання визначених завдань і досягнення мети використано загальнонаукові методи наукового пізнання: теоретичні – вивчення й аналіз філософської, психолого-педагогічної, методичної літератури, нормативних джерел, наукового доробку вітчизняних і зарубіжних учених з проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури і своєрідності їхньої роботи в закладах загальної середньої освіти – для окреслення понятійних меж феномену, що досліджується та його сенсового навантаження; логіко-системний аналіз, класифікація, аналогія, індукція, дедукція, узагальнення науково-теоретичних і практичних даних – для визначення педагогічних умов підготовки студентів до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти; моделювання – для розроблення моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти; порівняння отриманих даних – для з'ясування причинно-наслідкових зв'язків і залежностей; емпіричні – спостереження, анкетування, опитування, бесіди,

психологічні тести та методики – для з’ясування і перевірки ефективності реалізації педагогічних умов, моделі й методики; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, прикінцевий етапи) – для визначення рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи та перевірки ефективності визначених педагогічних умов, моделі й методики; кількісний і якісний аналіз результатів дослідження із використанням методів математичної статистики (непараметричний критерій Пірсона χ^2) – для верифікації результатів експерименту.

Базою дослідження виступили Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. До експериментальної роботи залучено 206 студентів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що: *вперше* визначено та науково обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти (збагачення змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури інформацією про спортивно-масову роботу в закладах загальної середньої освіти; усвідомлення майбутніми вчителями фізичної культури необхідності організації спортивно-масової роботи як здоров’язберезувальної технології; залучення студентів до активної самостійної діяльності з розроблення спортивно-масових проєктів під час педагогічної практики); *розроблено* модель (цільовий, процесуальний, результативний блоки) підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти; *визначено* структуру готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти (функційно-професійний, операційно-технологічний, індивідуально-настановний компоненти); критерії оцінювання (когнітивний, діяльнісний, суб’єктний) із відповідними показниками; схарактеризовано рівні готовності майбутніх учителів фізичної

культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти (високий, задовільний, низький); *уточнено* поняття «підготовка майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти», «спортивно-масова робота», *подальшого розвитку* дістала методика професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні діагностувальної та експериментальної методик підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти; елективного курсу «Основи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти» для студентів спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура); комплексу самостійно-дослідницьких завдань для студентів для набуття ними уявлень щодо здоров'язбережувального змісту спортивно-масової роботи в сучасній школі; серії практичних завдань міждисциплінарного характеру, що забезпечили формування у студентів уміння розробляти моделі та алгоритми спортивно-масових проєктів у закладах загальної середньої освіти. Матеріали дослідження можуть бути використані в системі вищої освіти при оновленні змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в педагогічних закладах вищої освіти, як-от: вдосконаленні змісту нормативних курсів «Педагогіка», «Педагогіка спорту», «Вступ до спеціальності», «Фізичне виховання», «Теорія і методика фізичного виховання». Матеріали стануть при нагоді під час проходження студентами ознайомлювальної й активної педагогічної практики, виконання кваліфікаційних робіт; у системі неперервної, післядипломної освіти вчителів фізичної культури.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (акт про впровадження № 1261/30/3 від 18.06.2019 р.), Дрогобицького державного педагогічного університету імені І. Франка (акт про впровадження № 1708 від 20.12.2018 р.);

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (акт про впровадження № 986-33/03 від 19.08.2020 р.); Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти» (акт про впровадження № 679-а від 18.09.2018 р.).

Апробація результатів дослідження здійснена на міжнародних («Психолого-педагогічні проблеми виховання гнучкості» (Тирасполь, 2014), «Психологічні, педагогічні і медико-біологічні аспекти фізичного виховання і спорту» (Одеса, 2015, 2016), «Управління якістю підготовки фахівців» (Одеса, 2015, 2016), «Людина та соціум: сучасні проблеми взаємодії (психологічні та педагогічні аспекти» (Львів, 2018), Актуальні проблеми психології та педагогіки (Харків, 2018), «Психолого-педагогічні аспекти навчання дорослих в системі неперервної освіти» (Біла Церква, 2018), «Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у XXI ст.» (Львів, 2019), «Залучення учнів до здорового способу життя та популяризація варіативних модулів навчальної програми з фізичної культури через всеукраїнський проект «JUNIORZ»» (Луцьк, 2019), «Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук в Україні та країнах ЄС» (Люблін, Республіка Польща, 2020)) та всеукраїнських («Проблеми формування здорового способу життя у молоді» (Одеса, 2013, 2014, 2015, 2016), «Здоров'я людини: теоретичні, практичні та методичні аспекти» (Полтава, 2016), «Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми і перспективи розвитку» (Одеса, 2019, 2020), «Педагогічні засади формування здорового способу життя у студентської молоді» (Одеса, 2019)) науково-практичних конференціях; міжнародному конгресі «Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі» (Одеса, 2017).

Основні результати дослідження висвітлено у 29 публікаціях автора, з яких: 1 колективна монографія, 7 статей у наукових фахових виданнях України, 1 публікація в періодичному міжнародному науковому виданні (КНР), 20 публікацій апробаційного характеру.

Особистий внесок автора в публікацію у співавторстві (1) полягає в розробленні теоретичних і практичних положень щодо підготовки вчителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в системі післядипломної освіти.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний текст дисертації становить 200 сторінок. У тексті вміщено 15 таблиць, 3 рисунки, що обіймають 2 сторінки основного тексту. У списку використаних джерел 239 найменувань (із них 29 – іноземною мовою). 4 додатки викладено на 80 сторінках. Загальний обсяг дисертації складає 280 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО СПОРТИВНО-МАСОВОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Перший розділ дисертації розкриває методологічні, теоретичні та методичні орієнтири дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти.

Доведено, що результатом підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти є готовність до означеного виду діяльності;

Розділ висвітлює параметри та алгоритм визначення сутності і структури феномена «готовність майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти».

Описано компоненти (маркери сформованості, ознаки та характеристики, функцій не призначення) готовності майбутніх учителів до організації спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти.

Науково-обґрунтовано педагогічні умови, що забезпечують підготовку майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти.

Конкретизовано зміст понять «спортивно-масова робота», «підготовка майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти».

1.1. Організація спортивно-масової роботи в закладах освіти як психолого-педагогічна проблема

Професійно-педагогічна діяльність учителя фізичної культури є соціально-формуальною, креативно-творчою, планувально-конструктивною, організаторською, діагностувальною, а головне – принципово важливою для відтворення суспільного потенціалу, адже вона забезпечує освітньо-розвивальний вплив не лише розумового, а й фізичного характеру. В зв'язку з цим його соціально-педагогічні функції (вихователя, організатора, дослідника) постійно розширюються й ускладнюються. Поступово, палітра функцій учителя фізичної культури доповнюється здатністю координувати різні види здоров'язбережувальної діяльності учнів як в освітньому середовищі загальноосвітнього закладу, так і поза його межами. Одним із провідних засобів реалізації цієї функції є спортивно-масова робота фізкультурно-оздоровлювального спрямування.

Своєрідність організації спортивно-масової роботи в загальноосвітній школі регламентується в Україні низкою законодавчих актів.

Розглянемо, які нормативно-законодавчі акти регламентують підготовку майбутніх фахівців фізичної культури, виховання і спорту в нашій країні.

З-поміж них провідними є: Закон України «Про освіту» (2017), «Про фізичну культуру і спорт», Державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні (затверджена Указом Президента України від 22.06.94), Постанова Кабінету Міністрів України від 02.04.98 року «Про заходи щодо реалізації у 1998-2000 роках Основних напрямів соціальної політики», Рішення колегії Міносвіти України від 23.04.97 «Про концепцію фізичного виховання в системі освіти України», Державна програма розвитку фізичної культури і спорту від 15 листопада 2006 р..

Аналіз наукового фонду свідчить, що ключовими публікаціями UNESCO, що детермінують підходи до концептуалізації регіональної і національної політики в галузі фізичної культури і спорту є: «Оновлена

міжнародна хартія фізкультурної освіти, фізичної активності і спорту» (2015) (Revised International Charter of Physical Education, Physical Activity and Sport) (UNESCO, 2015b) і «Якісна фізкультурна освіта» (2015) (Quality Physical Education (QPE)) (UNESCO, 2015a).

В контексті аналізу нормативної бази ключовим моментом для нашого дослідження є те, що на рівні державних документів поняття «фізична культура» та «фізичне виховання» подаються окремо, як-от: *фізична культура* – сфера діяльності, пов’язана з використанням рухової активності для фізичного та інтелектуального розвитку особи, здорового способу життя, зміцнення здоров’я та організації змістовного дозвілля засобами фізичного виховання різних груп населення та масового спорту; *фізичне виховання* – частина фізичної культури, пов’язана з процесом виховання особи, набуттям нею відповідних знань та умінь щодо використання рухової активності для всебічного розвитку, оздоровлення та забезпечення готовності до активної участі у суспільному житті та професійній діяльності.

В англійській мові немає відмінностей між поняттями «фізичне виховання» (Physical Education) і «фізкультурна освіта» (Physical Education), адже в цій мові і виховання, і освіта передаються одним поняттям – education. Саме тому, аналіз сучасних наукових публікацій з міжнародних наукометричних баз дещо утруднюється.

Найбільш поширеними у наукових джерелах є термінологічні сполучення із прикметниковою часткою «фізкультурна (-не, -ні)» на-кшталт: «фізкультурна освіта», «фізкультурно-оздоровлювальна робота», «фізкультурно-оздоровлювальний зміст». Не маючи змоги в межах одного дослідження аналізувати причини та способи номінування саме таким чином різні (проте – схожі за змістом і призначенням) процеси, використовуватимемо частку «фізкультурна» у такому значенні: «та, що здійснюється у площині галузі фізичної культури».

Аналіз нормативних актів дозволить визначити правильні термінологічні межі основного поняття дослідження «спортивно-масова

робота» і є підставою до розуміння процесів, що відбуваються у фізкультурній освіті сьогодення, сформулювати висновки, очікувані за всіма напрямками дослідження.

Аналіз наукових джерел з проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в загальноосвітній школі розпочинаємо з аналізу базових понять – спорт, спортивна діяльність, спортивно-масова робота.

У Законі України «Про фізичну культуру і спорт» [52] зазначено, що:

спорт – це діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та іншій підготовленостях шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них.

Спорт має такі напрями: дитячий спорт, дитячо-юнацький спорт, резервний спорт, спорт вищих досягнень, професійний спорт, спорт ветеранів, олімпійський спорт, неолімпійський спорт, спорт інвалідів тощо.

Масовий спорт (спорт для всіх) – діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на забезпечення рухової активності людей під час їх дозвілля для зміцнення здоров'я.

Як бачимо, в нормативних актах поняття «масовий спорт» визначається через ключові дефініції «рухова активність», «дозвілля», «зміцнення здоров'я».

Такий підхід дозволяє нам розуміти у загальному вигляді феномен «спортивно-масова робота» як цілеспрямовану діяльність із забезпечення здоров'я всіх вікових категорій населення за допомогою активного дозвілля та підтримання правильної рухової активності.

З'ясуємо в яких закладах (установах) може здійснюватись досліджувана діяльність.

В Законі зазначено, що заклад фізичної культури і спорту – юридична особа, що забезпечує розвиток фізичної культури і спорту шляхом, зокрема, надання фізкультурно-спортивних послуг.

Зкладами фізичної культури і спорту, зокрема, є: спортивні клуби, дитячо-юнацькі спортивні школи, спеціалізовані навчальні заклади спортивного профілю, школи вищої спортивної майстерності, центри олімпійської підготовки, центри студентського спорту вищих навчальних закладів, фізкультурно-оздоровлювальні заклади, центри фізичного здоров'я населення, центри фізичної культури і спорту інвалідів.

В контексті дисертації слід зазначити, що об'єктом дисертаційного дослідження є підготовка майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в конкретних закладах освіти – закладах загальної середньої освіти. Тому, ми не зосереджуватимемо увагу на специфіці професійної діяльності всіх закладів фізичної культури і спорту.

Перейдемо до глибшого аналізу суб'єктів фізкультурно-оздоровлювальної та спортивно-масової роботи.

Організатор фізкультурно-оздоровлювальних або спортивних заходів – це юридична (юридичні) або фізична (фізичні) особа (особи), яка (які) ініціювала (ініціювали) та проводить (проводять) фізкультурно-оздоровлювальні або спортивні заходи та здійснює (здійснюють) організаційне, фінансове та інше забезпечення підготовки і проведення цих заходів.

Суб'єкти сфери фізичної культури і спорту – фізичні або юридичні особи, які здійснюють свою діяльність з метою розвитку фізичної культури і спорту. Суб'єктами сфери фізичної культури і спорту є: фізичні особи, які займаються фізичною культурою і спортом, зокрема спортсмени; фахівці сфери фізичної культури і спорту; заклади фізичної культури і спорту; відповідні органи влади.

Аналіз нормативних джерел та практики роботи сучасних закладів освіти свідчить, що у законодавчих актах поняття «спортивно-масова робота» майже завжди використовується у термінологічній зв'язці з характеристикою «фізкультурно-оздоровлювальна».

Розглянемо яким чином у нормативних документах трактується ця дефініція.

Фізкультурно-оздоровлювальна діяльність – заходи, що здійснюються суб'єктами сфери фізичної культури і спорту для розвитку фізичної культури різних категорій населення.

Фізкультурно-оздоровлювальні заходи – заходи, що здійснюються організаторами фізкультурно-оздоровлювальних заходів для залучення різних груп населення до занять фізичною культурою; фізкультурно-спортивні послуги – організація та проведення суб'єктами сфери фізичної культури і спорту фізкультурно-оздоровлювальної діяльності та/або фізкультурно-спортивної реабілітації інвалідів або підготовки спортсменів до змагань з видів спорту, визнаних в Україні; фізкультурно-спортивна реабілітація – система заходів, розроблених із застосуванням фізичних вправ для відновлення здоров'я особи та спрямованих на відновлення і компенсацію за допомогою занять фізичною культурою і спортом функціональних можливостей її організму для поліпшення фізичного і психологічного стану.

Аналіз представлених визначень свідчить, що в законодавчих актах фізкультурно-оздоровлювальна та спортивно-масова робота мають здійснюватись у тісному зв'язку, адже їх призначення та функції дуже схожі.

Метою масового спорту є: надання можливості займатися спортом усім бажаючим, залучення широких мас населення до активних занять, активний відпочинок, зняття нервово-емоційної напруги, зміцнення здоров'я, поліпшення фізичного розвитку, підвищення працездатності й досягнення фізичної досконалості.

Аналізуючи законодавчу базу в цій частині зафіксуємо: розуміємо термінологічну характеристику «спортивно-масова» як: спортивна діяльність, спрямована на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень юдей у фізичній, інтелектуальній та іншій підготовленостях шляхом

проведення спортивних змагань, спрямована на забезпечення рухової активності людей під час їх дозвілля для зміцнення здоров'я.

Наказом Міністерства освіти і науки України від 21 липня 2003 р. нормується система організації фізкультурно-оздоровлювальної та спортивної роботи дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних та позашкільних закладів освіти. Розглянемо нормативні документи більш детально.

Система організації шкільної та позашкільної фізкультурно-оздоровлювальної і спортивно-масової роботи дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних та позашкільних навчальних закладів спрямована на реалізацію основних напрямів Національної доктрини розвитку освіти України в XXI столітті, затвердженої Указом Президента України від 17.04.2002 N347/2002, та Цільової комплексної програми «Фізичне виховання здоров'я нації», затвердженої Указом Президента України від 01.09.1998 N963/98, і впроваджується у зазначених навчальних закладах, незалежно від підпорядкування та форми власності, з метою: виховання відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточення як до вищої індивідуальної і суспільної цінності; формування у дітей та учнівської молоді навичок здорового способу життя; оптимізації режиму навчально-виховного процесу; збільшення рухової активності дітей та учнівської молоді; активізації фізкультурно-оздоровлювальної та спортивної роботи всіх ланок системи освіти.

Аналізуючи представлений документ можна побачити, що два специфічні види діяльності – фізкультурно-оздоровлювальна і спортивно-масова також подаються як рівнозначні.

Система організації фізкультурно-оздоровлювальної та спортивно-масової роботи включає: фізкультурно-оздоровлювальні та спортивно-масові заходи в навчальних закладах; участь навчальних закладів у районних (міських), обласних та Всеукраїнських змаганнях.

Аналіз нормативних джерел доводить, що організація фізкультурно-оздоровлювальної та спортивно-масової роботи в нашій країні розгалужена за напрямками, формами та видами. Крім того, цей специфічний вид діяльності здійснюється кількома суб'єктами та установами одночасно, що ускладнює як розуміння їхнього змісту, так і технологію їхнього здійснення.

Повноцінне визначення поняття сутності та специфіки спортивно-масової роботи в школі потребує аналізу своєрідності спортивної діяльності як наукової категорії.

Вичерпно і влучно представлено аналіз дефініції «спортивна діяльність» О. Сопотницькою [184].

На думку дослідниці, з-поміж різноманітних видів та форм діяльності людини чільне місце посідає спортивна діяльність, тобто сукупність специфічних дій, орієнтованих на досягнення високого рівня фізичної досконалості (фізичного розвитку, фізичної підготовленості) й спортивної майстерності.

Як зазначає С. Сопотницька [184,с.45], спортивна діяльність виникла доволі давно, причому на перших етапах розвитку людського суспільства залучення до занять фізичною культурою було стихійним. Однак, з часом, фізична діяльність дедалі більше набирала організованого характеру. Суттєво розширювався спектр і техніка виконання різноманітних видів фізичних вправ і розроблялися ефективні способи навчання цим вправам. Для спортсмена спортивна діяльність відрізняється від багатьох інших видів діяльності.

Відтак, можна стверджувати, що спортивна діяльність вирізняється специфічними ознаками, що й детермінують її своєрідність, а саме:

Об'єктом діяльності є власне фізичне тіло фахівця-спортсмена та його рух; 2) наявна гранична (лімітована) межа фізичних та психічних навантажень у спорті; 3) боротьбі за «перемогу» та її змагальний ефект як мета спортивної діяльності.

Як зауважує С. Сопотницька [184,с.67], спорт, як вид діяльності, належить до системи соціальних відносин та зумовлений у своєму розвитку соціально-економічними факторами.

Підготовка майбутніх учителів фізичної культури у вітчизняних закладах вищої освіти здійснюється за комплексом методичних матеріалів (посібників, підручників, методичних рекомендацій). З-поміж усіх навчальних розробок вирізняються фундаментальністю та вагомим методичним навантаженням науково-методичні напрацювання О.Дубогай, О.Куцога, С.Присяжнюка, М.Солопчука.

У підручниках із фізичного виховання сформульовано вагомий для нашого дослідження аспект – які саме соціальні функції виконує спортивна діяльність, адже вона має корелювати із тріадою соціальних функцій, що виконує заклад загальної середньої освіти – виховна, навчальна та освітньо-розвивальна.

Розглянемо низку соціальних функцій, що виконує спортивна діяльність.

1)Змагальницька функція (спортивна діяльність без змагань втрачає свій сенс, адже головне в спорті – це досягнення максимальних результатів при фізичних та психічних навантаженнях;

2)Гармонійний розвиток, виховання та підготовка до інших споріднених видів діяльності (спорт є засобом різнобічного розвитку особистості, впливає на вдосконалення фізичних і психічних якостей, формування життєво необхідних умінь і навичок, надає великі можливості для виховання моральних, естетичних, інтелектуальних якостей спортсмена, його волі та емоцій);

3)Оздоровлювально-рекреативна (заняття спортом позитивно впливають на здоров'я людини через доступність активного відпочинку та є джерелом позитивних емоцій);

4)Естетична (завдяки розвитку засобів масової інформації, спорт як видовище приносить естетичну насолоду глядачам);

5)Формування соціальних відносин (у процесі спортивної діяльності люди вступають у різноманітні взаємодії між собою, утворюються взаємовідносини між: членами однієї спортивної команди; спортсменами, які беруть участь у змаганнях; спортсменами та суддями; спортсменами і тренером; спортсменами та уболівальниками;

6)Економічна (економічне значення мають фінансові засоби, отримані від спортивних видовищ, експлуатації спортобладнань) (СОПОТНИЦЬКА) [184]

Розглянемо більш детально яким чином форми та види фізкультурно-оздоровлювальної та спортивно-масової роботи в загальноосвітній школі ураховуються при підготовці майбутніх учителів фізичної культури в педагогічних університетах.

На сучасному етапі становлення системи вищої освіти в Україні підготовка майбутніх фахівців фізичної культури, виховання і спорту здійснюється за трьома спеціальностями: 014Середня освіта (Фізична культура); 017Фізична культура і спорт; 016Спеціальна освіта.

Підготовка фахівців здійснюється за спеціальністю 014 «Середня освіта» (Фізична культура) за спеціалізаціями «Фізичне виховання у спеціальному навчальному закладі» та «**Методика спортивно-масової роботи**». На базі повної середньої освіти за 3 роки і 10 місяців навчання випускники Інституту фізичної культури спорту та реабілітації Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» отримують освітній ступінь «бакалавра» та кваліфікацію «Вчитель фізичної культури». Фахівці, які мають освітній ступінь бакалавра можуть вступити до магістратури за спеціальністю: 014 «Середня освіта» (Фізична культура) й отримати освітній ступінь магістра та кваліфікацію: «Викладач фізичного виховання. Вчитель фізичної культури» (матеріали сайту) [171].

У переважній більшості освітньо-професійних програм підготовки майбутніх учителів фізичної культури базовий освітній компонент

складається із таких дисциплін: «Вікова фізіологія», «Вікова та педагогічна психологія», «Методика викладання гімнастики», «Методика викладання плавання», «Методика викладання атлетизму», «Методика викладання легкої атлетики», «Ритміка і хореографія», «Валеологія» та «Оздоровлювальна фізична культура».

Заслуговує на увагу той факт, що перелік дисциплін (як і зміст робочих програм навчальних дисциплін) є доволі гнучким та оновлюється відповідно стратегій розвитку університетів та вимог освітньої практики.

У процесі вивчення названих курсів майбутні вчителі фізичної культури оволодівають знаннями щодо проведення уроків фізичної культури в школі та оволодівають уміннями організовувати низку заходів фізичного виховання учнів. Безпосередньо навички організації спортивно-оздоровлювальної та спортивно-масової роботи в школі опановуються переважно в межах підготовки до організації фізичного виховання в школі, але при цьому не акцентується увага на особливостях проведення фізкультурно-оздоровлювальної, інклюзивно-розвивальної та спортивно-масової роботи.

Аналізуючи освітньо-професійну програму підготовки здобувачів освіти за вказаними спеціальностями можна побачити, що в перелік фахових компетентностей закладено такі: ФК 4 Здатність до управління процесом навчання рухових дій, розвитку фізичних якостей та вирішення оздоровлювальних і виховних задач; ФК 13 Здатність до організаційної роботи у сфері фізкультурно-оздоровлювальної роботи у навчальних закладах, позашкільних закладах учнівської молоді, літніх дитячих оздоровлювальних таборих.

Аналіз нормативних документів державного рівня та освітньо-професійних програм підготовки майбутніх учителів фізичної культури дозволяє стверджувати, що у різних джерелах словосполучення «фізична культура» та «фізичне виховання» використовуються паралельно, що призводить до певної плутанини у змістовому плані: «вчитель фізичної культури» і, водночас, «викладач фізичного виховання».

У різних країнах Європейського Союзу організація фізичної культури та виховання молоді керується різними підходами. Так, наприклад, у Польщі широко представлений підхід до фізкультурної освіти як педагогічної діяльності, пов'язаної із соціокультурною модифікацією тіла людини.

У Фінляндії, наприклад, переважає підхід, за яким фізкультурна освіта зорієнтована на виховання здорового способу життя учнів шляхом залучення їх до різних форм рухової активності під час навчання і надалі, упродовж життя. До головних умов, які забезпечують участь людини в руховій активності, фінські вчені відносять: соціальне визнання (схвалення друзів і суспільства), інтелектуальний компонент (наявність знань про користь рухової діяльності і про те, що є невід'ємним складником здорового способу життя) і наявність головних рухових умінь і навичок (Д. Скальські) [176,с.175].

У Нідерландах пріоритетною вважають рухову освіту (виховання), згідно з якою найважливіше значення для людини має культура рухів і здатність використовувати її впродовж життя. На відміну від фінської концепції, у якій рухова активність розглядається винятково як засіб збереження здоров'я, у Нідерландах її розглядають більш широко, враховуючи її здатність впливати на різнобічний розвиток особистості і міжособистісне спілкування з оточенням.

В Англії центральне місце традиційно займає підхід до фізкультурної освіти, у якому акцент зроблено на спорті – виробленні спортивних умінь, участі у спортивних змаганнях і підготовці до них, досягненні спортивних результатів (з урахуванням індивідуальних особливостей), виявленні фізичної і спортивної активності впродовж життя. При цьому заняття спортом розглядаються як засіб формування особистісних якостей і соціальних здібностей, у тому числі й етичних рис. Здоров'я перебуває у полі зору як один із чинників розвитку особистості, формування характеру шляхом занять спортом, вивчається його вплив на мотиваційну і вольову сфери у прагненні до досягнення спортивних здобутків. Для німецьких

підходів характерним є поєднання усіх вищеназваних європейських концепцій. До новацій науковці відносять розроблення і практичне впровадження у фізкультурну освіту комплексу програм, зосереджених на естетичних і художніх виявах фізичної активності. Йдеться, у першу чергу, про театр руху, спорту, пантоміму тощо.

Особливої уваги заслуговує аналіз організації масового спорту в Сполучених штатах Америки.

Нині відбувається переорієнтація вищої освіти США з підготовки викладачів фізичного виховання на підготовку фахівців, затребуваних на ринку праці. Це, передусім, фахівці для роботи із людьми з особливими потребами (неповносправними), фахівці зі спортивної гігієни і спортивного відпочинку (recreation). Доволі популярним є навчання фахівців із фізичного виховання неповносправних, оскільки вони навчаються за рахунок держави [Д. Скальські].

У США здійснюється підготовка фахівців – «організаторів спорту», які працюватимуть організаторами масової оздоровлювальної роботи в клубах, парках, майданчиках тощо. На відміну від попереднього напрямку, в їхній підготовці домінуюча увага приділяється організаційному аспекту, хоча програми частково співпадають. Майбутні фахівці вивчають ті самі базові курси, а також основи інформатики, бізнес і рекламу, рекреацію та форми проведення вільного часу на свіжому повітрі, соціологію та психологію. Студенти також проходять практикум із фізичних вправ і спорту.

З набуттям Україною Незалежності система підготовки фахівців з фізичної культури, виховання і спорту зазнавала значних трансформаційних змін. Формуванню в майбутніх учителів фізичної культури вмінь проведення позакласної та позашкільної фізкультурно-оздоровлювальної і спортивно-масової роботи з учнями під час педагогічної практики присвячені праці А.Масюка, І.Сіропегіної, Б.Сироткіної, Ю.Янсона.

Період (90-ті рр. ХХ ст.) відзначився намаганням освітянської спільноти подолати ускладнення у системі підготовки майбутніх учителів фізичної

культури саме до позаурочної роботи з учнями та її перебудови в умовах України як незалежної держави [169,с.110].

Характерним для цього етапу було формування основ державної програми розвитку фізичної культури та підготовки кваліфікованих кадрів з цієї галузі освіти в самостійній Україні з урахуванням усіх здобутків радянської системи фізичного виховання і спорту. Суттєвим чинником забезпечення підготовки кваліфікованих кадрів з фізичної культури до організації фізкультурно-оздоровлювальної і спортивної роботи в навчальних закладах усіх типів і рівнів акредитації в процесі навчання й в позаурочний час у цей період стало формування законодавчої і нормативно-правової бази в галузі фізичної культури.

У найбільш важливих з прийнятих законодавчих та нормативно-правових документах (понад 50-ти законів, указів Президента, урядових постанов) визначались загальні правові, соціальні, економічні й організаційні основи фізичної культури і спорту; роль та участь у діяльності цієї галузі державних органів, посадових осіб, підприємств, установ, організацій, незалежно від форм власності; розкривались об'єктивні тенденції подальшого розвитку фізичної культури і спорту в умовах переходу до ринкових відносин; вказувались напрями адаптації й життєздатності системи фізичної культури і спорту в новій соціально-економічній ситуації.

Важливим принципом перебудови системи фізичного виховання в країні фахівцями цієї галузі проголошувалась необхідність поєднання урочних форм занять з позаурочними секційними заняттями урочно-тренувального типу, надання корисних рекомендацій щодо використання спортивно-масових заходів для формування у студентів умінь та навичок, необхідних для майбутньої педагогічної діяльності (С. Балбенко, Ю. Вавілов, О. Корнієнко, О. Худолєєва та інші).

У 90-і рр. ХХ століття було надруковано також низку підручників та посібників з питань організації й проведення позакласної і позашкільної фізкультурно-оздоровлювальної та спортивно-масової роботи, що допомагало

майбутнім учителям забезпечувати належний рівень в організації позаурочної роботи, набувати навички викладача-організатора фізкультурно-оздоровлювальної та спортивної роботи в школі, гуртках, секціях тощо [169].

Вивчення та аналіз означених праць, а також навчально-методичної документації факультетів фізичної культури педагогічних ЗВО України досліджуваного етапу переконали, що у змісті підготовки майбутніх учителів фізичної культури особливих змін порівняно з попередніми роками не було, проте домінувала думка, що підготовка вчителя фізичної культури до позакласної та позашкільної роботи не менш важлива, ніж до навчальної, потребує багато часу й зусиль, знань і вмінь. У зв'язку з цим пропонувалось: використання нетрадиційних підходів у підготовці студентів до викладання шкільного курсу «Фізична культура» шляхом включення до змісту нових видів рухової активності (бодіблдингу, аквабілдингу, стрейтчингу, ушу, хатха-йоги); тісний зв'язок між теоретичними знаннями студентів та їхнім активним залученням до спортивно-масової роботи; взаємодія ради факультету фізичної культури, професорсько-викладацького складу, спортивного клубу й студентського фізкультурного активу в керівництві спортивно-масовою роботою тощо (С. Балбенко, О. Корнієнко, О. Худолєєва та інші).

Проаналізуємо в яких контекстах проблематика підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи досліджувалась науковцями та вчителями-практиками на сучасному етапі розвитку системи освіти в Україні.

Окремі питання щодо змісту, форм і методів підготовки студентів факультетів фізичного виховання вищих педагогічних закладів України до позакласної й позашкільної фізкультурно-оздоровлювальної та спортивно-масової роботи з учнями висвітлювалися в кандидатських дисертаціях А. Графа «Підвищення ефективності підготовки вчителя фізкультури до організації позашкільної фізкультурно-масової роботи» (1985р.) [23] та Я. Ніфаки «Підготовка студентів факультету фізичної культури до

фізкультурно-оздоровлювальної роботи» (2000 р.) [111]. Автори у своїх дослідженнях визначили основні професійно-педагогічні знання і вміння майбутніх учителів фізичної культури, необхідні для реалізації позакласної та позашкільної спортивно-масової і фізкультурно-оздоровлювальної роботи й накреслили шляхи підвищення ефективності цієї підготовки.

На думку Л. Іванової, посилення оздоровлювальної функції фізичної культури у загальноосвітніх навчальних закладах, що має відображення у нормативному відпрацюванні рухового режиму учнів 12-річної школи, введенні в усіх класах 3-х уроків фізичного виховання, забезпеченні диференційованого підходу до різних груп дітей – все це має мету створення для дитини здоров'язбережувального навчального середовища, що потребує модернізації процесу підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах та спрямування його на формування творчої особистості, здатної виконувати роль координатора здоров'язберігаючої освіти [54,с.65].

Як бачимо, авторка акцентує на необхідності урахування здоров'язбережувального контенту професійної діяльності вчителя фізичної культури, а поняття «фізична підготовка школярів» поступово замінюється на «фізкультурно-оздоровлювальну». Крім того, дослідниця акцентує і на потенціалі диференціації у роботі з учнями.

У наукових розвідках Л. Іванової фізкультурно-оздоровлювальна робота розглядається як один з основних напрямів упровадження фізичної культури в освітнє середовище, що спрямований на підтримання та зміцнення здоров'я дітей і молоді та здійснюється з урахуванням стану їх здоров'я, рівня фізичного та психічного розвитку. Авторка правомірно наголошує на необхідності переосмислення мети та підходів у процесі професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровлювальної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах; акцентує на важливості переходу від догматичного навчання до сприяння саморозвитку творчої особистості, яка розуміє основи

здоров'язберезувальної освіти, має спрямованість на зміцнення особистісного здоров'я, відповідальне ставлення до нього, знає оптимальні шляхи, засоби та методи формування і зміцнення здоров'я школярів [55].

Як бачимо, Л. Іванова висуває тезу, і ми підтримуємо її, щодо необхідності відмови від «універсальності» фізичного виховання і переходу до «диференціації» способів фізичного виховання відповідно фізичного, психічного та емоційного стану школярів.

У 2007 році С. Ігнатенко визначила, що специфічною особливістю роботи вчителя фізичного виховання є рухова діяльність, що визначається змістом самого предмета як уроків фізичної культури, так і позакласних спортивно-масових заходів. Зміст навчально-рухової діяльності, на думку авторки, містить ситуації, які можна використовувати для виховання почуття поваги до слабкого, почуття обов'язку і відданості, почуття відповідальності, власної гідності, гордості, совісті, сором'язливості тощо [56,с.177].

На думку І. Ткачівської [198], підготовка сучасного вчителя фізичної культури і виховання неможлива без урахування потенціалу спортивно-оздоровлювального туризму. Під час занять фізичною культурою, участі у туристичних походах, змаганнях зі спортивного орієнтування та екскурсіях, продовжує дослідниця, на фахівців фізичного виховання покладається місія сприяти розвитку в школярів таких фізичних якостей, як витривалість, сила, гнучкість, спритність, рівновага. Саме оздоровлювально-спортивний (активний) туризм як засіб фізичного виховання, на думку І. Ткачівської, приховує у собі великі потенційні можливості щодо всебічного розвитку особистості школяра [198,с.142].

О. Стасенко у 2010 році запропонував доповнити систему підготовки майбутніх учителів фізичної культури уміннями проводити фізкультурно-оздоровлювальну й спортивно-масову роботу. Дослідник визначив, що позакласна спортивно-масова та фізкультурно-оздоровлювальна робота – це є організовані додаткові заняття з учнями, які проводяться школою в позаурочний час [185,с.168].

Фокусує дослідницьку увагу на понятті «оздоровлювальна робота» в контексті фізичного виховання Н. Денисенко[32,с.88]. За її визначенням, оздоровлювальна робота є організованим процесом дії фізичних вправ, гігієнічних заходів і природних чинників з метою забезпечення всебічного функціонального розвитку зростаючого організму дитини.

Дещо іншим поняттям, проте дуже близьким за сенсовим навантаженням оперує Л. Іванова[55,с.61], а саме – «*фізкультурно-оздоровлювальна робота*». У дослідженні науковця визначено, що підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровлювальної роботи має забезпечувати набуття наступних знань та вмінь: застосовувати форми, методи, засоби навчальної роботи, не шкідливі для здоров'я учнів; забезпечувати належний рівень викладання предметів освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура»; надавати учням ґрунтовні знання про здоров'я і шляхи його збереження та зміцнення; сприяти формуванню у школярів потреби у здоровому способі життя та прикладних навичок у його веденні; формувати відповідну мотивацію щодо здійснення фізкультурно-оздоровлювальної роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів, навички викладача-організатора фізкультурно-оздоровлювальної роботи в школі, навички організації та проведення занять у фізкультурно-оздоровлювальних гуртках, навички проведення уроків та занять зі спеціальними медичними групами.

Цікавий ракурс дослідження проблеми запропонувала Л. Арефьєва [4,с.22] у 2010 році. Авторка у наукових розвідках послуговується поняттям «здоров'язбереження». Дослідниця запропонувала власний перелік функцій фізичного виховання (збереження, відтворення й розвиток культури, забезпечення наступності й зміни поколінь, створення умов для творчого розвитку учнів), висвітлила особливості підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи як процес оволодіння студентами сукупністю спеціальних знань, умінь і навичок, якостей, трудового досвіду і норм поведінки, які забезпечують успішну різноманітну

фізкультурно-оздоровлювальну роботу, спрямовану на задоволення інтересів і запитів старшокласників щодо зміцнення їх здоров'я та організовану в позаурочний час.

Проблематику підготовки майбутніх учителів до спортивно-масової роботи ґрунтовно висвітлює у наукових розвідках Б. Максимчук [96],[97], [98].

Аналізуючи специфіку поняття «спортивно масова робота», Б. Максимчук стверджує, що одна з провідних сутностей її полягає в організації та проведенні масових спортивних заходів для дітей з метою сприяння поліпшенню фізичної підготовленості, виявленню сильних спортсменів, пропаганді здорового способу життя. В основу спортивно–масової роботи науковцем покладено масові фізкультурні заходи, зокрема і свята фізичної культури, масові видовищні заходи показового і розважального характеру тощо [96,с.73].

Б. Максимчук стверджує, що найважливіший напрям модернізації інфраструктури масового фізичного виховання становлять докорінні перетворення в системі підготовки, педагогічних кадрів для освітнього напрямку «фізична культура».

Традиційна організація, зміст, форми й методи теоретико-методичної підготовки фахівців, за твердженням Б. Максимчука, не відповідають вимогам сьогодення, не забезпечують підготовки вчителя як активної особистості, здатної працювати творчо, не досягають ефективного функціонування національної системи фізичного виховання.

Розглядувана проблема, зауважує дослідник, має соціально-педагогічний характер. Цим пояснюється потреба в удосконаленні підготовки вчителя до організації спортивно–масової роботи у закладах вищої освіти. Аналіз наявних наукових досліджень з проблем підготовки майбутнього вчителя до роботи з фізичного виховання за нових соціально-економічних умов допоміг Б. Максимчуку визначитись у власному підході до визначення сутнісних характеристик і структури готовності майбутнього вчителя до організації

спортивно–масової роботи [97,с.58].

Дослідник сформулював значущу в контексті нашого дослідження тезу: масові заняття фізичною культурою і спортом повинні бути комплексно сплановані в системі фізичного виховання школярів. Тільки у взаємозв'язку всіх форм занять фізичними вправами можна досягти позитивної і стійкої педагогічної результативності ефекту.

Із викладеного вище випливає: фізкультурно-оздоровлювальна й спортивно масова робота в школі – це складні, багатогранні процеси, які вимагають регулярної і творчої діяльності адміністрації, педагогічних колективів, громадських організацій школи.

На думку Б. Максимчука [98,с.44], особливо уважно належить вивчати загальні настанови стосовно спортивно–масової роботи школи, бо плани роботи з фізичного виховання повинні доповнюватись, змінюватись, якнайбільше впливати на позитивну діяльність школи. Чим глибше й всебічніше визначатимуться всі умови, які тією чи іншою мірою можуть впливати на зміст діяльності вчителя, на терміни виконання навчальних завдань, тим плани, настанови такої діяльності ставатимуть конкретнішими. Конче потрібно, наголошує дослідник, проводити підготовчу роботу зі складання плану. Вносячи охарактеризовані вище заходи з фізичної культури в річний план роботи, потрібно пам'ятати, що фізичне виховання молодших школярів є справою не тільки вчителів початкової школи, а й усього педагогічного колективу (МАКСИМЧУК).

У дослідженнях С. Карасевича [60,с.60]розкрито особливості фізкультурно-спортивної роботи майбутніх учителів фізичної культури, а саме: вчитель має добре розбиратися в техніці конкретного виду спорту і володіти методикою навчання вправам, оволодіння якими дозволяє виконати нормативи масових розрядів; результативність його роботи визначається в однаковій мірі: за загальним рівнем фізичного розвитку його вихованців, за спортивними досягненнями, за рівнем їх особистісного розвитку; учитель має переконати батьків в необхідності відвідування їх дітьми занять в секції

(особливо це стосується дітей зі слабо розвиненими руховими якостями, які страждають від зайвої ваги тощо.

У наукових напрацюваннях Є. Жуковського[47] доведено, що процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації самостійної фізкультурно-оздоровлювальної діяльності школярів передбачає реалізацію таких принципів: свідомості й активності, індивідуалізації, зв'язку навчання з практикою, систематичності, послідовності, диференціації, проблемності.

Авторська модель Є. Жуковського [46,с.204]ґрунтується на врахуванні особливостей змісту й структури, послідовності та взаємозв'язку усіх складових підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації самостійної фізкультурно-оздоровлювальної діяльності школярів. Реалізація її передбачає: введення додаткової інформації до змісту спортивно-педагогічних дисциплін із метою поглиблення знань студентів про види самостійних фізичних занять та методику їх проведення; активну розумову діяльність студентів під час вивчення навчальних дисциплін; залучення їх до колективної, групової та індивідуальної роботи з використанням активних та інтерактивних методів навчання.

На основі аналізу підходів українських та зарубіжних учених до тлумачення поняття «самостійна фізкультурно-оздоровлювальна діяльність» Є. Жуковським [48,с.276]визначено його сутність: самостійні заняття людини оздоровчими фізичними вправами з урахуванням індивідуальних і вікових особливостей, викликаних потребою розвитку її життєво важливих здібностей, покращенням стану здоров'я й формуванням необхідних умінь і навичок збереження та відновлення високої працездатності. Вченим обґрунтовано теоретико-методологічні засади формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації самостійних занять учнів оздоровчими фізичними вправами як результату їх професійної підготовки, спрямованої на навчання школярів якісно виконувати фізичні вправи, виробляючи при цьому у них потребу займатися самостійно здійснювати фізкультурно-оздоровчою діяльністю, яка забезпечується

сформованістю мотивації та знань, умінь і навичок, особистої фізичної культури.

Аналіз наукових джерел надає нам підстав стверджувати, що фізкультурно-оздоровлювальна та спортивно-масова робота є певним видом позакласної роботи в загальноосвітній школі.

Розглянемо більш детально особливості саме позакласної роботи в сучасній школі.

Вітчизняна вчена Я.Фруктова [204], підсумовуючи наукові нароби вчених наголошує на наступних функціях позакласної роботи: освітня – одержання позапрограмних знань; виховна – збагачення і розширення культурного простору освітнього середовища, формування в учнів чітких моральних орієнтирів, екологічної та валеологічної культури поведінки; креативна – розвиток творчого потенціалу особистості; компенсаційна – доповнення базового компонента середньої освіти новим змістом, напрямками та сферами діяльності; рекреаційна – організація змістовного дозвілля як сфери відновлення психофізичних можливостей учня; профорієнтаційна – сприяння у визначенні життєвих устремлінь учня, формування стійкого інтересу до соціально значущих видів професійної діяльності; інтеграційна – збагачення змісту знань учнів основами інших навчальних предметів; соціалізації – засвоєння учнем соціального досвіду на основі взаємодії з іншими суб'єктами навчання; самореалізації – самовизначення учня в соціально-культурних формах життєдіяльності, проживання ним ситуацій успіху [204,с.45].

Спробуємо виокремити ключові характеристики позакласної роботи: відсутність обов'язковості та обмеженості навчальної програми; значна пластичність та рухливість педагогічного процесу; широкий простір для задоволення різноманітних прагнень та інтересів учнів; тісний взаємозв'язок теорії з практикою; можливість об'єднання та доповнення знань з формування, зміцнення та збереження здоров'я в усіх його аспектах;

можливість поглиблення процесу виховання особистості, яке здійснюється у процесі навчання тощо.

За межами нашої країни підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-масової роботи в школі досліджена В. Валієвою та В. Корольовим.

На думку В. Валієвої [14,с.39], готовність майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровлювальної та спортивно-масової роботи в загальноосвітній школі є інтегративним конструктом, що характеризується високим рівнем володіння студентами теоретичними знаннями в галузі фізичного виховання учнів, що необхідні для ефективного їх використання в майбутній професійно-педагогічній діяльності, сформованістю професійно-педагогічної спрямованості на їх застосування, а також сформованістю педагогічних умінь та фізичної культури особистості.

На думку В. Корольова [74,с.67], спортивно-масова робота в школі є способом організації та проведення масових спортивних заходів для населення з метою покращення фізичної підготовленості, виявленню більш вправних спортсменів, пропагуванню здорового способу життя. В основу спортивно-масової роботи, на думку В. Корольова, покладено масові фізкультурно-оздоровлювальні заходи.

Як бачимо, фахівці з РФ також наголошують на необхідності інтегративного застосування елементів фізкультурно-оздоровлювальної та спортивно-масової роботи, акцентуючи при цьому на необхідності урахування провідної соціальної мети – підтримування здорового способу життя всіх категорій населення та прищеплення навичок здоров'язбереження.

Спираючись на результати аналізу наукових джерел зафіксуємо зміст основних понять дослідження.

У визначенні поняття «спортивно-масова робота» більшість фахівців суголосні в тому, що це використання засобів фізичної культури з метою підвищення масовості спортивних заходів не професійного рівня для зростання майстерності їх учасників через участь у змаганнях.

Основними формами реалізації спортивно-масової роботи вважаються індивідуальні та групові заняття, що можуть проводитися у позанавчальний чи позаробочий час під керівництвом чи при співпраці з фахівцем. Індивідуальна форма реалізації спортивно-масової діяльності передбачає систему впливів на організм людини для досягнення рівня підготовленості, який сприятиме досягненню максимального результату у обраному виді спорту, з урахуванням її вікових, статевих, фізичних, індивідуально-психологічних особливостей під керівництвом чи при співпраці з фахівцем [52].

Групова форма реалізації спортивно-масової діяльності передбачає систему впливів на організм людей, об'єднаних у групи за однією чи комплексом ознак (вікових, статевих, фізичних, професійних, мотиваційних, тощо), спрямованих на досягнення колективного максимального результату з оптимальним розподілом функцій під керівництвом фахівця та при наявності варіантів взаємодії й взаємоконтролю.

До змісту спортивно-масових заходів входить секційна робота та змагання з окремих або групи видів спорту для осіб різного віку, статі, підготовленості та професійної приналежності.

Мета спортивно-масових заходів – створення умов для реалізації права громадян на можливість вдосконалюватися з обраного виду спорту та демонстрації своїх досягнень суспільству.

Особливістю спортивно-масових заходів є те, що в них найбільше зацікавлені діти, молодь та люди середнього віку, хоча не виключається активність осіб старшого віку, у яких було тривале спортивне життя.

Завданнями спортивно-масових заходів є:

- пропаганда фізичної культури;
- формування здорового способу життя;
- отримання певних знань з теорії і методики спортивного тренування;
- оволодіння технікою різноманітних рухів;
- підвищення рівня фізичної підготовленості громадян;

- розвиток та вдосконалення рухових здібностей;
- набуття навичок самостійних занять фізичним вправами;
- формування мотиваційних установок успішної людини.

Зупинимось на специфічних рисах поняття «здоровий спосіб життя», адже саме на нього переважно спрямовуються всі види фізкультурно-оздоровлювальної та спортивно-масової роботи.

Здоровий спосіб життя є передумовою для розвитку різних сторін життєдіяльності людини, досягнення ним активного довголіття і повноцінного виконання соціальних функцій, для активної участі у трудовій, суспільній, родинно-побутовій та інших формах життєдіяльності [52].

Усвідомлення потреб в активній діяльності, які мають біологічну і соціальну природу, формувалося у процесі адаптації, еволюції і природного добору протягом мільйонів років [52]. Рухова активність генетично закріплена у регуляторних системах організму – інстинктами, біологічними ритмами, тісно пов'язаними із ритмами природних процесів геокосмічної сфери [52].

Перед тим як сформулювати базові поняття дисертаційного дослідження слід встановити термінологічні межі поняття «заклад загальної середньої освіти».

В Законі України «Про загальну середню освіту» зазначено таке:

Заклад загальної середньої освіти – це заклад освіти, основним видом діяльності якого є освітня діяльність у сфері загальної середньої освіти.

Заклад освіти провадить освітню діяльність на певному рівні загальної середньої освіти, за умови наявності відповідної ліцензії, виданої в установленому законодавством порядку.

Систему загальної середньої освіти становлять: заклади загальної середньої освіти всіх типів і форм власності, у тому числі для громадян, які потребують соціальної допомоги та соціальної реабілітації, навчально-виробничі комбінати, позашкільні заклади, науково-методичні установи та органи управління системою загальної середньої освіти, а також заклади

професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти, що надають повну загальну середню освіту.

Зафіксуємо зміст базових понять дослідження для подальшого їх використання.

Спортивно-масова робота: динамічний системний комплекс професійних дій педагога з планування і конструювання, організації і модерації, координації та реалізації спортивних заходів в освітньому середовищі закладу загальної середньої освіти.

Спортивно-масова робота вирізняється яскравим здоров'язберезувальним контентом (пропагування здорового способу життя, розвиток валеологічної культури, підтримування рухової активності, превенція хронічних фізичних захворювань, профілактика психічних та емоційних захворювань) та технологічністю (інструктаж, алгоритм проведення, етапність, корегування, рефлексія).

До спортивно-масової роботи відносяться: види секцій: а) з обраного виду спорту; б) спеціальної фізичної підготовки; види спортивних змагань: а) в межах організації (першості, кубки, спартакіади); б) поза межами організації (районні, міські, обласні, регіональні, всеукраїнські); види спортивних свят: а) олімпіади; б) ігрові свята; в) марафони; г) тематичні спортивні вечори; д) зустрічі; е) зльоти; є) конференції; види спортивного туризму: а) пішого; б) велосипедного; в) лижного; г) водного; д) гірського; комплексні види: а) спортивні табори; б) туристичні табори; в) спортивні клуби; г) туристичні клуби.

Спортивно-масові заходи реалізуються у спортивно-масовій роботі закладів загальної середньої освіти, а також є частиною програм та проектів на місцевому, регіональному та державному рівні.

Спортивно-масова робота планується у відповідності до наявної бази, контингенту та фахівців. Спочатку розробляється концепція спортивно-масової діяльності закладу загальної середньої освіти на 3-5 років, де

прописуються проблемні моменти залучення контингенту до фізичної культури та напрями і відповідні заходи їх досягнення.

На підставі концепції розробляються щорічні плани спортивно-масової роботи, в яких заходи плануються у довільному чи визначеному нормативними документами порядку з рівномірним щомісячним завантаженням. Затверджена керівництвом закладу загальної середньої освіти концепція та плани роботи повинні розміщуватися на інформаційних ресурсах.

1.2 Сутність і структура готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти.

Теоретичні засади проблематики вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в закладах вищої освіти представлено в фундаментальних наукових розробках А.Коноха[71], Л.Сущенко[191], О.Тимошенка[196], Б.Шияна[205] та інших науковців.

Дослідниками презентовано та впроваджено концепції професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на основі аксіологічного підходу (Л.Демінська); висвітлено провідні аспекти формування у них методичної (Л.Коновальська) та психолого-педагогічної компетентності (А.Чепелюк); увиразнено напрями формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до: професійної діяльності (М.Данилко), використання потенціалу інформаційних технологій у професійній фізкультурній діяльності (Г.Генсерук), розв'язання професійних педагогічних ситуацій та завдань (Р.Карпюк), самостійної позанавчальної виховної роботи (Л.Ареф'єва) та позашкільної оздоровлювально-виховної роботи в умовах оновлення змісту і складових освітнього процесу (Є.Захаріна), використання ігрових (спортивних, масових, фізкультурних) методик у професійно-педагогічній діяльності (О.Корносенко), фізкультурної

та спортивно-ігрової діяльності в закладі загальної середньої освіти (О.Свертнєв) та ін.

Не визначаючи термінологічно, підготовку до фізкультурно-оздоровлювальної та спортивно-масової роботи в школі в різних аспектах представлено цю проблематику А.Бойсе (A.Boyse) (підвищення рівня соціального самопочуття учнів); Дж.Джоєн та Г.Вегіс (J.Jooyeon та H.Wegis) (сприяння соціальній інтеграції учнів засобами спорту).

За межами нашої країни дослідники також фокусують увагу на проблемах фізичного виховання та культури: Ф.Леонард (Leonard, 1923), Д.Дален (Dalen, 1971), Б.Беннетт (Bennett, 1971), С.Грьоссінг (Grössing, 1992), З.Грот (Grot, 1990), М.Гейєр (Geyer, 2001), Т.Зьолковська (Ziółkowska, 1990), Й.Паулманн (Paulmann, 2001), Р.Врочинські (Wroczyński, 2003), П.Макінтош (McIntosh, 2007), К.Аннерштедт (Annerstedt, 2001), А.Фуке (Fouque, 2000), Ф.Шмідт (Schmidt, 1930), Х.Барнард (Barnard, 1861), Г.Джемс (Gems, 2009), К.Хардман (Hardman, 2002, 2005), А.Гонзалес (Gonzales, 1996), А.Тея (Teja, 1996), Р.Наул (Naul, 2002), Г.Майнандер (Meinander, 2013), Г.Пфістер (Pfister, 2003), Дж.Штрутт (Strutt, 1810), П.Хайкінаро-Джонансон (Heikinaro-Johanson, 1998), Е.Бальц (Balz, 1992), А.Крум (Crum, 1994), Р.Наул (Naul, 2003), К.Хардман (Hardman, 2003), Б.Пенева (Peneva, 2011), Д.Боначин (Bonacin, 2011), К.Ріхтер (Richter, 2006) та інші.

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні зазначено, що пріоритетом державної гуманітарної політики є формування здорового способу життя, соціальної активності, відповідальності та толерантності молоді (Національна стратегія розвитку освіти в Україні, 2013).

Зазначені завдання передбачають «розроблення інваріантних моделей змісту виховання в навчальних закладах з урахуванням сучасних соціокультурних ситуацій, цінностей виховання та навчання; формування здорового способу життя як складової виховання, збереження і зміцнення здоров'я дітей та молоді, забезпечення їх збалансованого харчування, диспансеризації; збільшення рухового режиму учнів шкільного віку за

рахунок уроків фізичної культури, спортивно-масової та фізкультурно-оздоровлювальної роботи в позаурочний час» (Національна стратегія розвитку освіти в Україні, 2013).

З метою встановлення термінологічних меж феномену «підготовка» проаналізуємо словникові та довідникові джерела, сфокусуємо увагу на різних термінологічних інтерпретаціях понять «підготовка» та «готовність».

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття «підготовка» розглядається як «дія за значенням підготувати: запас знань, навиків, досвід, набутий у процесі навчання, практичної діяльності» (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2005).

Поняття «підготовка» у Педагогічній енциклопедії визначається як «сукупність спеціальних знань, умінь й навичок, якостей, трудового досвіду й норм поведінки, які забезпечують можливість успішної роботи з визначеної професії, як процес повідомлення відповідних знань й умінь [45].

В Педагогічному словнику «підготовка» – це «формування та збагачення настанов, знань та умінь, які необхідні індивіду для адекватного виконання специфічних завдань» (Педагогічний словник, 2001) [156].

Енциклопедія професійної освіти визначає підготовку як «загальний термін стосовно прикладних завдань освіти, коли передбачається засвоєння певного соціального досвіду з метою його подальшого застосування під час виконання специфічних завдань практичного, пізнавального чи навчального характеру». Поняття «підготовка» має два значення такі, як: «навчання, деякий спеціально організований процес формування готовності до виконання майбутніх завдань, та готовність, під якою розуміють наявність компетенції, знань, умінь та навичок, необхідних для успішного виконання певної сукупності завдань» (Енциклопедія професійного образования, 1999, с. 238) [207].

В Словнику української мови «підготовка» трактується як «запас знань, отриманий будь-ким». Зазначається і те, що «цей термін походить від слова «підготувати», сутнісними значеннями якого є «результат навчання – як

процесу надання необхідних знань для чогось» та «сукупність попередніх дій, які полегшують реалізацію якихось подальших дій чи процесів» (Словник української мови)[15].

Тлумачний словник української мови [15] наукову дефініцію «підготовка» трактує як запас знань, навичок, досвід, набутий у процесі навчання, практичної діяльності. Отже, у загальному розумінні підготувати передбачає організацію процесу навчання, що базується на отриманні необхідних знань та закладає загальнотеоретичний фундамент для подальшої самоосвіти і підвищення кваліфікації фахівця. Підготовка включає теоретичні знання, процес формування умінь і навичок. Загально педагогічна підготовка студентів у вищих навчальних закладах спрямована на забезпечення студентів науковими знаннями і оволодіння педагогічною діяльністю.

Вивчаючи психолого-педагогічні підходи до організації професійної підготовки студентів в університетах, С. Сопотницька констатує, що в найбільш загальному вигляді, це процес оволодіння необхідними знаннями і навичками, результатом якого та головною якісною характеристикою виступає професіоналізм майбутнього фахівця [189].

Узагальнюючи наведені вище визначення, ми вважаємо, що професійна підготовка фахівця передбачає набуття сукупності спеціальних знань, умінь і навичок з конкретної обраної професії, сформованість соціально-значущих якостей особистості, які дозволяють її кваліфіковано виконувати професійні обов'язки в певній галузі професійної діяльності.

Аналіз досліджень, проведених В.Наумчуком[108], показує, що професійна підготовка вчителя фізичної культури пов'язується, перш за все, з наявністю та рівнем реалізації професійно значущих знань, умінь, особистих якостей. Автор аргументовано довів, що показниками, які характеризують професійну підготовку майбутнього фахівця є якість знань, високий рівень розвитку педагогічних умінь, належна спортивно-технічна підготовка, активна участь у громадському житті, любов до дітей та своєї професії.

Означені показники дають можливість об'єктивно визначити рівень професійної готовності студентів до реалізації професійної діяльності вчителя фізичної культури.

Цікавим вважаємо підхід Н.Башавець [11], яка наголошує на вагомості педагогічних знань у змісті професійної підготовки майбутнього фахівця з фізичного виховання та спорту.

Нам імponує думка А.Турчака [200,с.205] про те, що специфіка професії вчителя фізичної культури в сучасних умовах потребує від нього професійних знань, умінь, творчого та критичного мислення, ефективної діяльності, оскільки він виконує важливу соціальну функцію – здійснює духовний, розумовий, фізичний розвиток і виховання особистості, формує готовність до здорового способу життя учнівської молоді, а його праця спрямована не лише на проведення навчально-пізнавального процесу, а й на організацію позакласної фізкультурно-оздоровлювальної, освітньо-виховної діяльності учнів. Основні напрями розбудови сучасної загальноосвітньої школи вимагають пошуку ефективних шляхів здійснення вчителем фізичної культури навчально-виховної діяльності серед учнів. Зазначимо, що головним завданням вчителя є не тільки якісне проведення уроків та передача учням необхідних знань, умінь навичок зі свого навчального предмету, а й формування культури здоров'я, активне пропагування здорового способу життя[205, с. 322].

Далі, слід визначитись із **результатом** процесу підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи з учнями в загальноосвітній школі.

Не заперечуючи правомірності висловлених науковцями позицій щодо результату підготовки майбутніх учителів у закладі вищої освіти (готовність, підготовленість, компетентність) представимо наше розуміння цього аспекту проблеми.

Дотримуватимемось у дослідженні думки лінгвіста О. Попової, яка презентувала ґрунтовний термінологічний аналіз проблеми [161,с.99].

Слово «готовність» – це абстрактний іменник до слова «готовий». Поняття «готовність», на думку О. Попової, корелює із поняттям «підготовленість» (за тлумачним словником «стан мобілізації всіх психофізіологічних систем людини, які забезпечують виконання певних дій»). Авторка робить цілком правомірний висновок про те, що ключовим словом у даному випадку є «стан мобілізації», адже симетричне визначення представлено в психологічному словнику, а саме: «положення підготовленості, в якому організм налаштований на дію чи реакцію».

У різноманітних термінологічних варіаціях та змістових інтерпретаціях послуговуються дослідники поняттям готовність. Усвідомлюючи неможливість ґрунтовного висвітлення кожної наукової позиції вчених-класиків, представимо лише загальне розуміння ними сутності феномена «готовність».

На думку О. Деркача, категорія «готовність» виступає родовим поняттям відносно поняття «компетентність»; Е. Зеєр стверджує, що готовність, на відміну від компетентності, не зумовлюється професійно-соціальним досвідом людини; В. Зінченко, Б. Мещеряков вважають, що готовність до дії визначається сукупністю чинників, що характеризують різні рівні та сторони готовності: фізичну підготовленість, необхідну нейродинамічну забезпеченість дії, психологічні умови здійснення діяльності; Д. Узнадзе та А. Прагнішвілі називали готовність «фіксованою настановою»; О. Лазурський та В. Мясіщев визначали досліджуване явище як механізм регуляції поведінки фахівця у діяльності; І. Зимня інтерпретує готовність як відрефлексовану спрямованість на професію.

Однією із перших фундаментальних праць, які стосувалися висвітлення сутності готовності до діяльності вважається праця М.Дьяченка та Л.Кандибовича[44] про тимчасову та тривалу готовність, які перебувають у єдності, причому якщо зростає дієвість тимчасової, то суттєво підвищується продуктивність тривалої готовності. Тимчасова готовність розглядається як

внутрішнє налаштування на певну поведінку, а тривала включає завчасно набуті знання, уміння, навички, якості та мотивами професійної діяльності. У процесі проведеного семантичного аналізу встановлено, що в психолого-педагогічній літературі не вироблено єдиного загальноприйнятого трактування наукової дефініції «готовність». Знаходимо такі синонімічні трактування цього терміну, як: «властивість особистості», «якість», «структурне утворення», «фундаментальна основа успішного виконання діяльності». Найчастіше поняття «готовність до діяльності» використовується для опису й прогнозування стану підготовленості людини до трудової діяльності. Зокрема, вивчення наукових джерел показало наявність двох підходів до розуміння готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності: функціонального та особистісного.

Функціональний підхід розроблено в публікаціях Є.Ільїна, М.Левітова, Д.Узнадзе. Цей підхід розглядає готовність як певний стан психіки, що забезпечує фахівцеві високий рівень досягнень у діяльності. Готовність безпосередньо залежить від працездатності, сформованих умінь мобілізувати усі необхідні ресурси для виконання діяльності.

Особистісний підхід пропагують Б.Ананьєв, К.Абульханова-Славська, А.Деркач, І.Кон, О.Леонт'єв, С.Максименко, С.Рубінштейн, В.Сластьонін, М.Томчук. Готовність – результат підготовки (підготовленості) до певної діяльності, що є виявом індивідуально-особистісних якостей, які зумовлені характером майбутньої діяльності.

Таким чином, готовність є інтегральним особистісним утворенням, що включає мотиваційний, вольовий, емоційний, когнітивний та операційний компоненти та особистісні якості, які необхідні для виконання конкретного виду діяльності. Відзначимо, що прихильники двох підходів єдині в тому, що готовність є важливою передумовою професійної активності майбутнього фахівця, що має суттєвий вплив на процес успішної адаптації до професійної діяльності, стимулює самовдосконалення та формує професійно значимі якості.

У навчальному посібнику «Педагогіка вищої школи» під редакцією З.Курлянд визначено: готовність – це «цілісна інтегрована якість особистості, що характеризує її емоційно-когнітивну та вольову вибіркочу прогноуючу мобілізаційність у момент включення в діяльність»[157].

Основними компонентами готовності до діяльності названо професійну самосвідомість, ставлення до діяльності, мотиви, знання про предмет та способи діяльності, навички та вміння практичного втілення цих способів, а також професійно значущі якості особистості [157,с.207].

Подібну позицію декларує В.Сластьонін [179], який розглядає готовність до діяльності як особливий психологічний стан, що характеризується наявністю у суб'єкта структури визначених дій та постійним усвідомленням їх виконання. Дії передбачають визначення способів діяльності, оцінку своїх можливостей та необхідність досягнення певного результату.

У дослідженні Л.Карамушки готовність трактується як «цілісний комплекс мотивів, знань, умінь та навичок, особистісних якостей, які забезпечують успішність діяльності»[58,с.41].

Наведемо ще деякі погляди науковців, які працювали у сфері підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання на наукову дефініцію «готовність». Зокрема, Б.Шиян[205] зосереджує увагу на тому, що готовність вчителя фізичної культури третього тисячоліття до професійної діяльності насамперед повинна базуватися на повноті та рівні його знань, а також на широті та гнучкості. Науковець переконаний у тому, що саме ці ознаки є достатніми й необхідними. Як зазначає автор, для характеристики професійних умінь як пріоритетної складової професійної готовності вчителя фізичної культури, використовується достатньо великий за обсягом та різнобічний перелік ознак.

У дослідженні Г.Генсерук[19,с.56], яка займалася вивченням професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності, термін

«готовність» трактується як складне соціально-педагогічне явище, що включає єдність особистих індивідуально-психологічних якостей та систему професійних знань і умінь.

Професійну готовність В.Наумчук[109] розглядає як інтегративне стійке утворення, яке проявляється на основі сформованості потреб і здібностей та характеризується соціально-нормативним рівнем перетворення суспільних відносин у систему функцій індивіда, що визначає його ставлення до діяльності та її результативність. Автор наводить низку системних ознак, які характеризують знання та вміння фахівця. Так, серед ознак, що є показниками знань, виділяють такі, як: повнота, глибина, міцність, обсяг, рівень, узагальненість, систематичність, системність, конкретність, гнучкість, дієвість.

Вивчивши напрацювання фахівців у зазначеному напрямку, встановили, що в структурі готовності найчастіше науковці виокремлюють мотиваційну складову, когнітивну та конативну. Тобто готовність майбутнього фахівця до професійної діяльності базується на мотивації діяльності; на глибоких теоретичних знаннях про цю діяльність і професійних уміннях щодо її виконання; на особистісних якостях майбутніх фахівців.

Зокрема, Л.Карамушка наголошує на тому, що мотивація є визначальною складовою готовності, тому що впливає на створення необхідних відносин, настанов, досвіду особистості, професійно значущих якостей, майстерності, що забезпечують індивіду свідоме здійснення професійної діяльності [58].

У публікації А.Бойчука [12] аргументовано наголошено на впливі мотивації студентів вищих навчальних закладів фізкультурного профілю на рівень готовності до професійної діяльності.

У структурі готовності важливу роль посідають знання, які є операційною складовою готовності та безпосередньо залежать від професійних функцій фахівця. Відзначимо й той факт, що в структурі готовності майбутнього фахівця до професійної діяльності належне місце

посідають практичні уміння. Кваліфікований фахівець повинен уміти «широко і різноманітно застосовувати теоретичні, дослідні знання в практичній діяльності». Загалом, готовність включає не лише знання, вміння та навички, а й погляди, мотиви, почуття та конкретні інтелектуальні якості, які формуються в процесі професійної підготовки і є результатом всебічного розвитку фахівця відповідно до вимог конкретної професійної діяльності.

Систематизувавши результати пошуків науковців, розглядаємо готовність як цілісне утворення, що характеризує активність особистості у процесі підготовки та включення її в професійну діяльність, яка спрямована на створення суспільно корисного продукту.

Аналіз категоріальної схеми підготовка / готовність здійснюватимемо із одночасним аналізом структури цього поняття, адже не у всіх фундаментальних дослідженнях феноменології підготовки можна відокремити зміст від структури.

В 90-ті роки ХХ ст.. К. Дурай-Новаковою презентовано таке тлумачення: «готовність – це інтегративне утворення, що детермінується особистісними особливостями людини та її ситуативними психічними станами» [43,с.15].

В 1996 році А. Линенко [89] стверджує, що готовність особистості до педагогічної діяльності залежить від особистісних та процесуальних (діяльнісних) чинників. Готовність, на думку дослідниці, це цілісне утворення, що характеризує емоційно-когнітивну і вольову мобілізаційність суб'єкта в момент його включення в діяльність певного спрямування.

Думаємо, що базове визначення готовності К. Дурай-Новакової у модифікації А. Линенко використовується майже у всіх спробах вчених дослідити феномен готовності за різними ознаками та урізних контекстах.

На нашу думку, таке визначення дає підстави говорити, що готовність – є, як суб'єктною, так і діяльнісною характеристикою.

За визначенням К. Дурай-Новакової, професійна готовність є не лише результатом, але й метою професійної підготовки, початковою та основною умовою ефективної реалізації можливостей кожної особистості. У

професійній готовності автор виділяє п'ять компонентів: 1) мотиваційну (професійно значущі потреби, інтереси й мотиви педагогічної діяльності); орієнтаційно-пізнавально-оцінну (знання змісту професії, вимог професійних ролей, способів вирішення професійно-педагогічних завдань); 3) емоційно-вольову (відчуття відповідальності за результати педагогічної діяльності, самоконтроль, уміння керувати діями, із яких складається виконання професійних обов'язків педагога); 4) операційно-дієву (мобілізація й актуалізація професійних знань, умінь, навичок і професійно-значущих властивостей особистості, адаптація до вимог професійних ролей і до умов педагогічної діяльності); 5) установно-поведінкову (налаштованість на добросовісну працю) [43,с.30].

На увагу заслуговує науковий доробок видатного вченого-педагога В. Сластьоніна, у якому автор визначає, що професійно-педагогічна готовність – це складний синтез взаємопов'язаних структурних компонентів: психологічної готовності (сформованої спрямованості на педагогічну діяльність, установки на роботу в школі); науково-теоретичної готовності (наявності потрібного обсягу педагогічних, психологічних, соціальних знань, необхідних для компетентної педагогічної діяльності); практичної готовності (наявності сформованих на належному рівні професійних знань і вмінь); психофізіологічної готовності (наявності відповідних передумов для оволодіння педагогічною діяльністю, сформованості професійно значущих якостей); фізичної готовності (відповідності стану здоров'я та фізичного розвитку вимогам педагогічної діяльності та професійної працездатності) [179,с.298].

Не заперечуючи правомірності наукових розмислів ученого, авторитетності його думки в науковому просторі зазначимо, що це, скоріше, види готовності, а не її компоненти.

За М. Данилко, готовність майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності характеризується інтегративним станом особистості, що включає оптимальну систему знань, умінь, навичок, потреб, мотивів і

здібностей, тобто все те, що складає професійні якості фахівця та його ставлення до діяльності[26,с.59].

На думку Л. Демінської, структура готовності вчителя фізичної культури складається з таких компонентів: духовний компонент професійної підготовки майбутнього учителя фізичної культури складається з формування наукового світогляду, моральної свідомості і естетичного досвіду; психологічний компонент пов'язаний з формуванням емоційно-чуттєвої, інтелектуальної та вольової активності учителя; рівень фізичної підготовки складається з формування загальнофізичних, психофізіологічних і спортивних якостей учителя; комунікативний компонент представлено педагогічним тактом, стилем і образом поведінки вчителя фізичної культури; інформаційний компонент складається з освоєння соціальної, наукової та естетичної інформації необхідної вчителю; організаційний компонент складається з оволодіння учителем методами організації фізкультурно-оздоровлювальної роботи, занять з фізичного виховання в школі і спортивного тренування; креативний компонент – це виявлення творчого натхнення, педагогічного пошуку і участь у науково-дослідній діяльності вчителя фізичної культури[29,с.20].

На думку Л. Іванової, професійна підготовка передбачає оволодіння майбутніми вчителями фізичної культури знаннями з організації методичної роботи з вчителями-предметниками й вчителями початкових класів щодо проведення фізкультурно-оздоровлювальних заходів у режимі навчального дня школярів[55].

В контексті нашого дослідження продуктивною є думка авторки про необхідність увиразнення так званої «фізкультурно-оздоровлювальної роботи» в з учнями.

Підготовленість майбутнього вчителя фізичної культури до фізкультурно-оздоровлювальної роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів розглядається Л. Івановою як результат професійної підготовки студента вищого навчального закладу, який виражений у

здатності до формування особистої фізичної культури учнів і здійснення ролі координатора здоров'язберігаючої освіти в загальноосвітньому навчальному закладі, та забезпечується сформованістю мотивації, знань, умінь, комунікативних навичок та особистісних якостей майбутніх учителів фізичної культури[55,с.58].

Суголосну думку демонструє Л. Денисенко [32,с.89] зауважуючи, що готовність майбутніх учителів фізичної культури до оздоровлювальної роботи з молодшими школярами може бути тлумачена як інтегративне утворення особистості, що містить особистісні якості й мотиваційну налаштованість студентів на зміцнення здоров'я учнів початкової школи та характеризується взаємозв'язком і взаємодією структурних компонентів (мотиваційного, когнітивного, діяльнісно-організаційного та інноваційно-особистісного).

Крім того, Л. Денисенко визначені структурні компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до оздоровлювальної роботи з молодшими школярами: мотиваційний компонент спрямований на формування у майбутніх учителів фізичної культури позитивної мотивації, стійкого інтересу до оздоровлювальної роботи з молодшими школярами та задоволеності своєю професією; когнітивний компонент передбачає оволодіння студентами професійно орієнтованими знаннями про оздоровчу роботу з молодшими школярами; діяльнісно-організаційний компонент передбачає наявність у студентів методичних, організаційних і комунікативних умінь та навичок щодо оздоровлювальної роботи з молодшими школярами; інноваційно-особистісний компонент передбачає наявність у студентів творчого креативного потенціалу, відповідного рівня здатності до інноваційної оздоровлювальної роботи у початковій школі [32,с.70].

Підсумовуючи можемо стверджувати, що у наукових джерелах використовується безліч алгоритмів структурування готовності, зокрема професійної готовності вчителя фізичної культури до різних видів діяльності.

Розглянемо більш детально алгоритм структурування феномену «готовність» в контексті проблеми підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до фізкультурно-оздоровлювальної та спортивно-масової роботи.

Під підготовкою майбутніх учителів до фізкультурно-спортивної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах С. Карасевич [61,с.83] розуміє спеціально спрямований процес вибіркового використання засобів фізичної культури і спорту для формування у майбутніх фахівців системи професійних знань, оволодіння необхідним комплексом педагогічних умінь, орієнтованих на фізкультурно-спортивну роботу та спрямованих на відновлення психофізіологічної працездатності учнів, вдосконалення їх особистості у процесі самодіяльних ініціатив.

Готовність майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах С. Карасевич [60] вважає динамічно розвивальною особистісною якістю людини, що відображає необхідний рівень знань в галузі фізкультурно-спортивної діяльності, достатній рівень сформованості умінь, стійку мотивацію до проведення цієї діяльності.

С. Карасевичем [59,с.112]також уточнено критерії готовності майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах та їхні показники: мотиваційно-ціннісний (націленість на фізкультурно-спортивну діяльність, прагнення до її творчого здійснення; переконання в її значущості; потреба в самоосвіті та самовдосконаленні в галузі фізкультурно-спортивної діяльності); інтелектуально-пізнавальний (ступінь оволодіння знаннями необхідними для проведення фізкультурно-спортивної роботи в школі: теорії і методики організації занять з фізичного виховання як соціальної системи, методики розвитку рухових якостей, способів їх діагностики та коригування, основних норм дозування фізичного навантаження в ході занять фізичною культурою); діяльнісно-практичний (наявність умінь планування, організації, проведення спортивних занять з обраного виду спорту, вміння організувати

фізкультурно-спортивну діяльність учнів як на навчальних, тренувальних заняттях так і в ході змагань, вміння володіти прийомами управління їх підготовкою, розвиток фізичних якостей, стан здоров'я).

На думку Л. Іванової, поняття «підготовленість майбутнього вчителя фізичної культури до фізкультурно-оздоровлювальної роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів» можна тлумачити як результат професійної підготовки студента закладу вищої освіти, який виражений у здатності до формування особистої фізичної культури учнів і здійснення ролі координатора здоров'язбережувальної освіти в загальноосвітньому навчальному закладі, та забезпечується сформованістю мотивації, знань, умінь, комунікативних навичок та особистісних якостей майбутніх учителів фізичної культури[54,с.58].

Є. Жуковським визначено сутність готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації самостійної фізкультурно-оздоровлювальної діяльності школярів та її структурні компоненти (мотиваційний, гностичний, діяльнісний, рефлексивний). Мотиваційний компонент спрямований на усвідомлення майбутнім фахівцем фізичної культури соціальної та особистої значущості своєї спеціальності, прагнення до особистісного і фахового зростання, вміння мотивувати свої інтереси, переконання, потреби. Гностичний компонент відображає володіння професійно спрямованою системою теоретичних знань про самостійні заняття фізичними вправами, вміння здійснювати діагностику й аналіз особистої діяльності щодо наукових понять та рівня методичних знань проведення самостійних занять оздоровчими фізичними вправами. Діяльнісний компонент виявляється в умінні майбутнього вчителя використовувати різні види самостійної діяльності у розвитку фізичних якостей, у навчанні учнів правильно виконувати фізичні вправи шляхом вироблення в них потреби займатися самостійно оздоровчою діяльністю. Рефлексивний компонент визначається здатністю студента критично ставитися до особистісних та професійних якостей, використовувати методи і прийоми самоконтролю[46,с.204].

На думку В. Зайцева, підготовка майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя підлітків базується на їхній готовності застосовувати принципи, форми, методи і засоби навчальної роботи, які не завдають шкоди здоров'ю школярів; формувати у підлітків основи знань про здоров'я і способи його зміцнення та збереження; сприяти усвідомленню учнями потреби у здоровому способі життя та вироблення ними необхідних здоров'язбережувальних навичок; мотивувати підлітків до фізкультурно-оздоровлювальної діяльності, що передбачає набуття навичок педагога-організатора фізкультурно-масової роботи в школі з організації та проведення тренувань у фізкультурно-оздоровлювальних гуртках. Таким чином, підготовка майбутніх учителів фізичної культури передбачає опанування ними знаннями стосовно організації та проведення фізкультурно-оздоровлювальних заходів з метою формування здорового способу життя підлітків [49].

На думку Б. Максимчука [97,с.59], мотиваційний компонент готовності студента визначається як комплекс взаємопов'язаних мотивів майбутнього вчителя до роботи. Це знаходить свій вияв у ставленні студента до педагогічної роботи, в його цільових орієнтаціях на професійну діяльність. Когнітивний компонент навчання й виховання характеризується кількістю і якістю засвоєних ним знань із комплексу навчальних дисциплін (філософії, педагогіки, психології, спортивного вдосконалення тощо), що слугують засобом розв'язання професійних завдань зі спортивно – масової роботи. Операційний компонент характеризується сформованою системою педагогічних умінь і навичок, які використовуються майбутнім учителем у професійно-педагогічній діяльності. Рефлексивний компонент готовності майбутнього фахівця до професійної діяльності знаходить свій вияв у наявності в студента вмінь аналізувати наслідки, позитивні надбання в організації спортивно-масових заходів з учнями початкової школи.

Зафіксуємо зміст феномена «підготовка майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої

освіти» в такому вигляді: процес, що є структурним компонентом цілісної професійної підготовки майбутнього вчителя спрямований на усвідомлення майбутнім учителем фізичної культури необхідності конструювання здоров'язбережувального середовища загальноосвітнього закладу та забезпечує здатність педагога збагачувати професійну діяльність із фізичного розвитку учнів засобами фізкультурно-просвітницької, профілактично-оздоровлювальної, реабілітаційно-розвивальної, дозвілєво-рекреаційної діяльності.

Результатом підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти виступає готовність, як логічна кінцева «межа» названого процесу.

Готовність майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи тлумачимо як інтегративний особистісно-професійний конструкт, що відображає прагнення учителя фізичної культури імплементувати здоров'язбережувальний та валеологічний контент в освітній процес загальноосвітньої школи використовуючи алгоритми та моделі організації фізкультурно-просвітницької, профілактично-оздоровлювальної, реабілітаційно-розвивальної, дозвілєво-рекреаційної діяльності.

Ураховуючи результати наукових напрацювань учених у контексті підготовки майбутніх учителів фізичної культури до різних видів професійно-педагогічної діяльності виокремлюємо функційно-професійний, операційно-технологічний та індивідуально-настановний компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи у закладах загальної середньої освіти.

Опишемо логіку виокремлення кожного компонента та їх ознаки більш детально.

Функційно-професійний компонент готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи віддзеркалює систему професійних знань студента щодо мануалу, функціоналу та інструменталу спортивно-масової роботи в школі (обізнаність зі змістом, формами та

видами спортивно-масової роботи); систему уявлень щодо функційного призначення спортивно-масової роботи відповідно до особливостей фізичного розвитку школярів; професійну позицію вчителя фізичної культури (валеологічний професійний світогляд, професійну спрямованість на імплементацію спортивно-масових заходів у практику конструювання здоров'язберезувального освітнього середовища школи).

До *операційно-технологічний компоненту* готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи віднесено комплекс загальнопедагогічних (дидактичних, конструктивно-планувальних, проєктивних) та спеціальних (розроблення моделей і варіювання алгоритмів спортивно-масових проєктів) умінь з метою увиразнення здоров'язберезувального змісту у системі фізичного виховання школярів.

Індивідуально-настановний компонент готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи відображає особистісну настанову вчителя фізичної культури як суб'єкта організації спортивно-масової роботи в школі; внутрішнє прагнення педагога збагачувати площину професійної діяльності із фізичного розвитку учнів інноваційними здоров'язберезувальними технологіями використовуючи оздоровлювальний, рекреативний, валеологічний потенціал спортивно-масових заходів.

1.3. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти.

Для обґрунтування педагогічних умов, які необхідні для підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти, слід уточнити насамперед зміст поняття «педагогічні умови».

Проаналізуємо науковий фонд, в якому представлено різноманітні тлумачення поняття «педагогічні умови» у філософському та психолого-педагогічному контексті.

Аналіз наукового фонду розпочинаємо з довідникових джерел.

З філософської точки зору «умова» визначається як «те, від чого залежить щось інше; це суттєвий компонент комплексу об'єктів (речей, їх станів, взаємодій), за наявності якого з необхідністю впливає існування даного явища» [203].

Найчастіше умови розглядаються як щось зовнішнє для явища, на відміну від більш широкого поняття «причини», що включають як зовнішні, так і внутрішні фактори.

На нашу думку, необхідно розрізнити поняття «умова» і «засіб».

«Засіб» визначається у довідникових джерелах як:

- 1) прийом, спосіб дії для досягнення поставленої мети;
- 2) обладнання (предмет, сукупність пристосувань) для здійснення будь-якої діяльності [155].

Відтак, поняття «засіб» можна тлумачити як все те, що необхідно для реалізації мети. Спираючись на це, С. Сопотницька підкреслює, що смисловий зв'язок між категоріями «умова» і «засіб» співіснують в категорії «можливість». Також вона вважає, що засіб не існує без цілі і без діяльності, тому засоби є взаємозамінними і їх можна представити у формалізованій системі. Сукупність конкретних умов даного явища утворюють середовище його виникнення, існування та розвитку [184].

Поняття «педагогічні умови» узгоджується з поняттям «дидактичні умови», які окремо розглядаються в педагогічній літературі.

Так, В.І.Андреев [3] трактує дидактичні умови як «результат цілеспрямованого відбору, конструювання і застосування елементів змісту, методів (прийомів), а також організаційних форм навчання для досягнення дидактичних цілей» [3,с.456].

В сучасних дослідженнях велика увага приділяється проблемі педагогічних умов щодо здійснення та підвищення ефективності освітнього процесу.

Так, Ю. Бабанський включає умови до складу педагогічної системи та виділяє дві групи умов її функціонування:

- зовнішні (природно-географічні, суспільні, виробничі, культурні);
- внутрішні (навчально-матеріальні, шкільно-гігієнічні, морально-психологічні, естетичні) [8].

Н. Яковлева розглядаючи підготовку студентів до творчого вирішення виховних завдань, виділяє такі групи педагогічних умов, що забезпечують професійну спрямованість творчої особистості:

- оволодіння знаннями й уміннями творчого пошуку;
- включення у творчу діяльність з виховання учнів[208].

Аналіз досліджень Г. Серікова, Н. Яковлевої та інших свідчить про те, що автори виділяють різні за змістом, кількістю педагогічні умови щодо здійснення і підвищення ефективності педагогічного процесу або окремих його сторін, об'єднують їх у різноманітні групи та комплекси.

На думку С. Сопотницької, таке розмаїття сукупностей педагогічних умов пояснюється відмінностями в постановці конкретних цілей дослідження, зміною вимог до якості підготовки фахівців в сучасному суспільстві, розходженням теоретико-методологічних підходів тощо [184].

Проаналізуємо які саме педагогічні сприяють оптимальній підготовці майбутніх учителів фізичної культури до різних видів діяльності, що споріднена до спортивно-масової: фізкультурно-оздоровлювальної, корекційно-оздоровлювальної, рекреаційно-оздоровлювальної. Для цього звернімо до наукових напрацювань дослідників, які розробляли цю проблематику.

У дослідженнях Ю. Курнишева [84] обґрунтовано та експериментально перевірено результативність таких педагогічних умов професійного саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури:

успішна адаптація до умов навчання;
 позитивна мотивація професійного саморозвитку;
 формування готовності до професійного самовдосконалення;
 організація ефективної самоосвітньої роботи на основі конструювання індивідуальної саморозвивальної програми, яка включає механізми педагогічної рефлексії й самопостереження.

Досліджуючи особливості підготовки майбутніх учителів фізичної культури до самостійної роботи з організації спортивних ігор у школі В. Наумчук [109, с.121] наголошує на необхідності реалізації таких педагогічних умов:

- системне і планове використання видів самостійної роботи відповідно до етапів навчання та індивідуальних можливостей студентів;
- навчально-методичне забезпечення самостійної роботи студентів;
- узгодженість змісту самостійної роботи з аудиторним навчальним матеріалом зі спортивних ігор;
- реалізація в освітньому процесі трьох типів внутрішньо- та міжпредметних зв'язків: інформаційного, операційного, мотиваційного;
- орієнтація самостійної роботи студентів як складової навчально-виховного процесу на професійно-педагогічну діяльність учителя фізичної культури;
- покращання якості контролю за самостійною роботою студентів, самоконтролю та взаємоконтролю студентів.

Вивчаючи проблему підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації самостійної фізкультурно-оздоровлювальної діяльності школярів Є. Жуковський [47, с.144] сформулював такі педагогічні умови:

- створення ціннісно-рефлексивного освітнього середовища на заняттях з фахової підготовки з метою формування мотивів і ціннісного ставлення до професійної фізкультурно-оздоровчої діяльності;

- забезпечення спрямованості майбутніх учителів фізичної культури на розвиток особистісних професійних умінь та навичок організовувати самостійну фізкультурно-оздоровчу діяльність;
- розвиток і стимулювання творчої активності майбутніх спеціалістів у процесі підготовки їх до організації самостійних занять учнів фізичними вправами.

Дослідження підготовки майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах дозволило С. Карасевичу [59,с.120]визначити такі педагогічні умови:

стимулювання стійкого інтересу, позитивної мотивації і ціннісних уявлень майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності на основі добору технологій і засобів навчання,

оволодіння студентами теоретичними знаннями про сутність, зміст фізкультурно-спортивної діяльності та методики її проведення в умовах сучасного загальноосвітнього навчального закладу за допомогою інтерактивних форм і методів навчання,

активізація процесу фізичного самовдосконалення студентів під час самостійної роботи.

За результатами досліджень Б. Максимчука[97,с.57], якість професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації спортивно-масової роботи уможлиблюється етапністю їхньої фахової підготовки, спрямованої на забезпечення знаннево-культурологічної, аналітико-діагностичної, організаційно-методичної, самоосвітньо-рефлексивної професійно орієнтованої діяльності в контексті структурно-компонентного підходу до формування мотиваційної, когнітивної, операційної та рефлексивної складової такої готовності.

Педагогічними умовами формування компонентів підготовленості (мотиваційного, когнітивного, діяльнісного та комунікативно-рефлексивного) майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровлювальної роботи в загальноосвітніх закладах Л. Іванова називає:

удосконалення навчальних планів,
підготовка навчально-методичного забезпечення,
оптимізація методики навчання,
сучасне матеріально-технічне забезпечення навчального процесу у вищих навчальних закладах.

Дослідниця С. Токарева [199,с.85]визначила методологічні координати, практичний бік та педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровлювальної роботи з учнями, а саме:

розкриття у змісті навчальних дисциплін з теорії і методики фізичного виховання сутності, мети корекційно-оздоровчої роботи та принципів її організації;

озброєння студентів методикою організації корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи;

набуття майбутніми вчителями фізичної культури досвіду практичної організації корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи та критичного оцінювання її результатів.

На думку Н. Щекотиліної [206,с.116], педагогічними умовами, що забезпечують підготовку майбутніх учителів до індивідуальної роботи з учнями в умовах інклюзії виступають:

інклюзивна спрямованість змісту фахових та професійно-зорієнтованих дисциплін з фізичної культури;

концентрація уваги студентів на здоров'язбережувальному сегменті індивідуальної роботи з учнями в умовах інклюзії;

залучення майбутніх учителів фізичної культури до розроблення варіативних моделей індивідуальної роботи з учнями в умовах інклюзії.

В контексті визначення педагогічних умов, що забезпечують підготовку майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти вирізняється логічністю умовиводів та фундаментальністю дисертаційне дослідження І. Кожуриної [66,с.78], яка висвітлила своєрідність підготовки майбутніх учителів фізичної культури до

індивідуально-спрямованої фізкультурно-оздоровлювальної роботи в загальноосвітніх закладах:

наявність позитивної мотивації до індивідуально спрямованої фізкультурно-оздоровчої роботи в загальноосвітніх закладах;

забезпечення програмно-методичного супроводу підготовки майбутніх учителів до індивідуально спрямованої фізкультурно-оздоровчої роботи в загальноосвітніх закладах;

занурення майбутніх учителів в активну індивідуально спрямовану фізкультурно-оздоровчу роботу.

Під педагогічними мовами підготовки майбутніх учителів до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти розуміємо сукупність взаємопов'язаних обставин, від яких залежить цілеспрямована організація спортивно-масової роботи фізкультурно-оздоровлювального змісту у єдності функційно-професійного, операційно-технологічного та індивідуально-настановного компонентів.

Результати наукових напрацювань учених, які присвятили свої дослідження особливостям підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності в усьому різноманітті її функцій та власниучи викладацький (спортивний, тренерський) досвід дозволяє стверджувати, що педагогічні умови мають бути згруповані відповідно напрямів підготовки студентів у ЗВО. Зокрема, педагогічні умови мають урахувувати так звану «знаннєву» підготовку майбутніх фахівців, адже ґрунтовна теоретична підготовка є підґрунтям для ефективного оволодіння прийомами будь-якої діяльності. Крім того, педагогічні умови мають урахувувати суто «практичний», тобто репродукційно-відтворювальний аспект підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

На нашу думку, оптимальною «платформою» для відпрацювання спеціальних умінь з організації спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти має стати педагогічна практика в школі.

Водночас, формулювання педагогічних умов має віддзеркалювати і

«суб'єктний» профіль діяльності вчителя фізичної культури як організатора спортивно-масової роботи в школі. Лише розуміння здоров'язбережувального змісту спортивно-масової роботи дозволяє сформувати правильний здоров'язбережувальний та валеологічний світогляд майбутнього вчителя фізичної культури.

У дисертаційному дослідженні визначено педагогічні умови, що забезпечують підготовку майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти:

збагачення змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури інформацією про спортивно-масову роботу в закладах загальної середньої освіти;

залучення студентів до активної самостійної діяльності з розробки спортивно-масових проєктів під час педагогічної практики;

усвідомлення майбутніми учителями фізичної культури необхідності організації спортивно-масової роботи як здоров'язбережувальної технології.

На нашу думку, своєрідним «інтегратором» фахової та психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти має стати спеціально розроблений елективний курс для студентів, що увиразнює теоретичний, технологічний та суб'єктний аспекти підготовки до цього виду діяльності.

Факультативний (елективний) спеціально розроблений навчальний курс є навчальним предметом, що вивчається студентами вишів за бажанням, з метою поглиблення й розширення наукових і прикладних знань (за С.Гончаренко) [21].

При розробці спеціального елективного курсу (дисципліни) слід урахувувати, що знання виступають, з одного боку, умовою розвитку студентів, з іншого – необхідним фондом, базисом для їхньої подальшої діяльності. Тому, високий рівень оволодіння знаннями означає можливість студента вільно застосовувати ці знання в різних умовах.

Розгорнуто зміст та параметри *систематизації знань* представлено С.Гончаренко у такий спосіб [22,с.150]. Систематизація є розумовою діяльністю, в процесі якої розрізненні знання щодо предметів (явищ) об'єктивної дійсності зводяться в єдину наукову систему, тобто встановлюється їхня єдність на основі обраного принципу. Процесу систематизації передують процеси класифікації та синтезу істотних властивостей певної об'єктивної системи. Необхідною умовою систематизації є висунення фундаментальної ідеї, здатної привести знання до логічної єдності. Вихідним пунктом процесу систематизації є прийняття певних принципів, що формулюють фундаментальну ідею. Знання і вміння лише тоді є дійовим апаратом мислення, продовжує автор, коли у свідомості того хто навчається (студента) вони організовані в систему взаємопов'язаних понять. Саме від порядку їх вивчення (одночасно з урахуванням психолого-педагогічних вимог до процесу засвоєння) залежить систематизація знань. Таким чином, на думку дослідника, *систематизація знань є засобом підвищення ефективності процесу навчання.*

Виходячи з думки провідних дидактів М.Скаткіна, І.Лернера, М.Данилова, засвоєння знань і способів діяльності відбувається на трьох рівнях: усвідомленого сприйняття і запам'ятовування, яке зовні проявляється в точному чи близькому відтворенні; у використанні знань за зразком чи в схожій ситуації; в творчому застосуванні знань.

Отже, модульна система організації освітнього процесу принципово відрізняється від традиційної донедавна системи. Зміст навчання поданий у цілісних завершених самостійних модулях, які одночасно є банком інформації і методичними вказівками щодо її застосування. В основі такої підсистеми навчання лежать суб'єкт-суб'єктні стосунки між викладачем і студентами і цим забезпечується самостійність, усвідомлене досягнення певного рівня в навчанні. Стосунки між учасниками педагогічного процесу набувають характер співпраці, а управлінська діяльність на всіх рівнях

трансформується із суб'єктивно-об'єктивних в суб'єктивно-суб'єктивні на рефлексивному підґрунті.

Спираючись на це можемо стверджувати, що систематизація уявлень (формування усталеної обізнаності) майбутніх учителів фізичної культури щодо своєрідності організації спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти забезпечить формування функційно-професійного компонента готовності.

За своїм походженням термін «практика» в перекладі з грецького – це діяльність, доцільна і цілеспрямована. Практика є діяльністю, яку здійснює людина, виявляючи свою активність стосовно довкілля і досягаючи певної, заздалегідь визначеної мети. Однак діє вона в певному соціальному оточенні і засобами, які склались у її культурі, зумовлені ступенем її розвитку. Не менш суттєвим вважаємо й уточнення, яке вносить відносно того, що не будь-яка діяльність особистості може бути осмислена як практика []. С. Гончаренко доводить, що останню складає лише така цілеспрямована діяльність, в якій суб'єкт виявляє активність; практика містить об'єкт, на який спрямована активність.

У контексті практико-орієнтованого підходу індивід виступає носієм певної системи знань, навичок і вмінь, що реалізуються в діях. Цей досвід, система практичних дій, навичок і вмінь утворює практичне знання, яке є первинним і слугує підставою будь-якого «теоретичного» знання, основою наукової, філософської, етичної і будь-якої іншої рефлексії. Індивід діє, вирішує практичні проблеми, а не «пізнає» довкілля. Його практичні дії та знання, що народжуються у результаті цих дій, складають те тло, ту реальну основу, на якій формуються різні знакові системи, «мови», набуваючи статусу культурних норм і еталонів. Отже, з погляду практико-орієнтованого підходу, соціальна дійсність постає як сукупність людських практик, навичок, умінь, способів дії, звичаїв, сформованих у певній культурі, характеризуючих її конкретний зміст. Практики – це упорядковані сукупності реальних дій, знань, навичок і вмінь, сконцентровані в певних

точках соціального простору в межах виконання людиною конкретних соціальних ролей. Тільки оволодіваючи набором практичних дій, тобто сукупністю конкретних уявлень, навичок, умінь, способів дії, представлених у культурі, індивід набуває своєї соціальної визначеності.

Спираючись на це можна стверджувати, що діяльнісно-операційна сфера характеризується цілеспрямованою активністю і реалізацією потреб (у тому числі цінностей) суб'єкта. В основі даного компонента покладено принцип інтерналізації – складного процесу, який передбачає свідоме й активне сприйняття навколишнього світу, а також активне відтворення особистістю прийнятих норм і цінностей у своїй діяльності. Визначальними в системі практичних дій вчителя фізичної культури в контексті його підготовки до спортивно-масової роботи називаємо організаційно-планувальні, конструктивні, аналітичні та прогностичні вміння.

У ході активної педагогічної практики в закладі загальної середньої освіти (7-8 семестр освітньо-професійної підготовки) майбутні вчителі фізичної культури мають ознайомитись та набути первинний досвід організації спортивно-масового проєкту.

Види, типи та форми організації спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти корелюють із різноманітними формами (видами, типами) фізкультурно-оздоровлювальної діяльності в школі.

Розглянемо більш детально форми організації фізкультурно-оздоровлювальної діяльності.

Обов'язкові **фізкультурно-оздоровлювальні** заходи: урок (заняття) з фізичної культури (дошкільні, загальноосвітні та професійно-технічні навчальні заклади); ранкова гімнастика (дошкільні навчальні заклади, школи-інтернати); фізкультурні хвилинки, фізкультурні паузи під час навчального процесу (дошкільні, загальноосвітні та професійно-технічні навчальні заклади); «години фізичної культури» в групах подовженого дня (загальноосвітні навчальні заклади); заняття з дітьми, віднесеними за станом здоров'я до спеціальної медичної групи (дошкільні, загальноосвітні

та професійно-технічні навчальні заклади); заняття з плавання (навчальні заклади, що мають відповідні умови); «дні здоров'я і фізичної культури» (дошкільні, загальноосвітні та професійно-технічні навчальні заклади).

Спортивні заходи: навчально-тренувальні заняття (позашкільні навчальні заклади); навчально-тренувальні збори (позашкільні навчальні заклади); Всеукраїнська спартакіада школярів (загальноосвітні та позашкільні навчальні заклади); Всеукраїнська спартакіада учнів професійно-технічних навчальних закладів (професійно-технічні та позашкільні навчальні заклади); Всеукраїнські змагання «Повір у себе» (школи-інтернати для дітей, які потребують корекції фізичного або розумового розвитку); змагання з видів спорту районного (міського), обласного, республіканського, міжнародного рівня (позашкільні навчальні заклади).

Спортивно-масові заходи: змагання «Перші кроки» (дошкільні навчальні заклади); Всеукраїнські спортивні ігри школярів «Старти надій» (загальноосвітні навчальні заклади); Всеукраїнські змагання з футболу на призи клубу «Шкіряний м'яч» (загальноосвітні навчальні заклади); Всеукраїнська спартакіада для дітей-сиріт і дітей, які залишились без піклування батьків (школи-інтернати); спортивні змагання з видів спорту навчальної програми (загальноосвітні та професійно-технічні навчальні заклади); товариські зустрічі з видів навчальної програми.

До участі в змаганнях залучаються діти дошкільних, учні загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів, які за станом здоров'я віднесені до основної медичної групи.

На нашу думку, залучення майбутніх учителів фізичної культури до самостійної розробки спортивно-масових проєктів у школі формуватиме операційно-технологічний компонент готовності.

Наступну педагогічну умову підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи обрано з опорою на необхідність упорядкування ціннісно-світоглядних орієнтацій студентів – увиразнення

цінності здоров'язбережувальних підходів до фізичної культури та спортивно-масової роботи.

Ціннісно-орієнтаційна сфера – це форма функціонування цінностей, що характеризує момент переходу останніх у діяльність. Ціннісні орієнтації відображають фундаментальні суспільні інтереси особистості, а також власні потреби і тим самим визначають її соціальну позицію, світобачення, світосприймання, моральні принципи і світогляд загалом. Вищий рівень ціннісної системи охоплює такі цінності, як творчість, активне діяльне життя, тверда воля, широта поглядів, освіта. Саме сформованість вищезазначених ціннісних налаштувань свідчать про подальшу реалізацію вітакультурного потенціалу особистості.

Розуміння майбутніми вчителями фізичної культури своєрідності спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти як здоров'язбережувальної технології забезпечить формування індивідуально-настановного компонента готовності.

Упровадження педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти забезпечує вплив на формування готовності до означеного виду діяльності за трьома концептуальними напрямками:

1. упорядкування термінологічної бази майбутніх учителів фізичної культури щодо дефініцій «спортивно-масова робота», розуміння її фізкультурно-оздоровлювального та здоров'язбережувального змісту; стимулювання пошуку самостійних шляхів реалізації студентами спортивно-масової роботи в майбутній професійно-педагогічній діяльності шляхом набуття спеціальних знань професійного характеру, формування системи знань щодо своєрідності та функційного призначення різних видів спортивно-масової роботи в школі (інформаційно-орієнтувальний етап підготовки);

2. забезпечення організації освітнього процесу на особистісно-діяльнісному рівні з опорою на творчу самореалізацію майбутніх учителів

фізичної культури засобами потенціалу фізкультурно-просвітницької, профілактично-оздоровлювальної, реабілітаційно-розвивальної, дозвілєво-рекреаційної діяльності (конструктивно-моделювальний етап підготовки);

3. формування у студентів особистісної здоров'язбережувальної парадигми (валеологічного професійного світогляду) побудованої на розумінні сутності спортивно-масової роботи в закладі загальної середньої освіти як здоров'язбережувальної технології (особистісно-забезпечувальний етап підготовки).

Висновки до першого розділу

За результатами аналізу наукових, методичних, нормативних та довідкових джерел встановлено, що в умовах переорієнтації освіти на здоров'язбережувальні стратегії все більшої уваги потребує якісна професійна підготовка сучасного вчителя фізичної культури, який обов'язково повинен володіти компетентністю щодо збереження та зміцнення здоров'я учнів. Поступово, палітра функцій учителя фізичної культури доповнюється здатністю координувати різні види здоров'язбережувальної діяльності учнів як в освітньому середовищі загальноосвітнього закладу, так і поза його межами. Одним із провідних засобів реалізації цієї функції є спортивно-масова робота фізично-оздоровлювального змісту.

Підготовку майбутнього вчителя фізичної культури до спортивно-масової роботи у закладах загальної середньої освіти визначено як процес, що є структурним компонентом цілісної професійної підготовки майбутнього вчителя, спрямований на усвідомлення майбутнім учителем фізичної культури необхідності конструювання здоров'язбережувального середовища загальноосвітнього закладу та забезпечує здатність педагога збагачувати професійну діяльність із фізичного розвитку учнів засобами фізкультурно-просвітницької, профілактично-оздоровлювальної, реабілітаційно-розвивальної, дозвілєво-рекреаційної діяльності.

Поняття «спортивно-масова робота» конкретизовано у дослідженні як динамічний системний комплекс професійних дій учителя фізичної культури з планування і конструювання, організації і модерації, координації та реалізації спортивних заходів фізкультурно-оздоровлювального змісту в освітньому середовищі закладу загальної середньої освіти.

Визначено, що спортивно-масова робота в закладах загальної середньої освіти вирізняється яскравим здоров'язбережувальним контентом (пропагування здорового способу життя, розвиток валеологічної культури, підтримування рухової активності, превенція хронічних фізичних захворювань, профілактика психічних та емоційних захворювань) та технологічністю (наявність інструктажу, плану, алгоритму та сценарію проведення, етапності, корегування, рефлексії).

Встановлено, що до спортивно-масової роботи відносяться: види секцій: а) з обраного виду спорту; б) спеціальної фізичної підготовки; види спортивних змагань: а) в межах організації (першості, кубки, спартакіади); б) поза межами організації (районні, міські, обласні, регіональні, всеукраїнські); види спортивних свят: а) олімпіади; б) ігрові свята; в) марафони; г) тематичні спортивні вечори; д) зустрічі; е) зльоти; є) конференції; види спортивного туризму: а) пішого; б) велосипедного; в) лижного; г) водного; д) гірського; комплексні види: а) спортивні табори; б) туристичні табори; в) спортивні клуби; г) туристичні клуби.

Готовність майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи у закладах загальної середньої освіти тлумачено як інтегративний особистісно-професійний конструкт, що відображає прагнення учителя фізичної культури імплементувати здоров'язбережувальний та валеологічний контент в освітній процес закладу загальної середньої освіти використовуючи алгоритми та моделі організації фізкультурно-просвітницької, профілактично-оздоровлювальної, реабілітаційно-розвивальної, дозвіллево-рекреаційної діяльності.

Визначено компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури

до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти (функційно-професійний, операційно-технологічний, індивідуально-настановний компоненти).

Науково обґрунтовано педагогічні умови, що забезпечують підготовку майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти: збагачення змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури інформацією про спортивно-масову роботу в закладах загальної середньої освіти; залучення студентів до активної самостійної діяльності з розробки спортивно-масових проєктів під час педагогічної практики; усвідомлення майбутніми учителями фізичної культури необхідності організації спортивно-масової роботи як здоров'язберезувальної технології.

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО СПОРТИВНО- МАСОВОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У другому розділі дисертації описано логіку здійснення експериментального дослідження – представлено опис діагностичних методик, за допомогою яких було виміряно початковий та прикінцевий рівень сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти.

Визначено критерії готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти із відповідними показниками.

Відповідно до критеріїв та показників готовності схарактеризовано рівні готовності студентів до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти.

Розроблено й упроваджено діагностувальну методику, модель та експериментальну методику підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти; подано результати констатувального і прикінцевого етапів експерименту.

2.1. Критерії, показники та рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти. Результати констатувального етапу дослідження.

У попередньому розділі було визначено сутність та структурно-компонентний склад готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти.

Водночас, розгляд будь-якої величини повинен уключати в себе не тільки її ознаки, але й **критерії**, що визначають вираженість тієї чи тієї ознаки в досліджуваному процесі або явищі.

Однією з найважливіших вимог до педагогічного (психологічного) експерименту є встановлення міри (критерію) тієї властивості, на вивчення якої спрямоване дослідження.

Такими критеріями можуть виступати об'єктивні біографічні дані, результати реальної діяльності (проведення уроків, заходів, написання творів тощо), контрольні іспити знань, умінь, данні методик та тестів, валідність яких є встановленою. Тобто, критерій – це ознака, на підставі якої відбувається оцінка, визначення або класифікація будь-якого явища. Кожний критерій проявляється в певних показниках, які відображають його особливість.

Дефініція «критерій» трактується вченими (П. Джуринський, Б. Долинський, Т. Сущенко, Б. Шиян) як певна «ознака», на основі якої здійснюється моніторинг, оцінювання, характеристика, визначення, класифікація, типологізація.

Критерій віддзеркалює структурні перетворення (зміна форми, зміна логічних внутрішніх зв'язків) об'єкта й передбачає чітке розуміння межі повноти прояву його змістових характеристик в конкретному вираженні.

Обираючи базові критерії готовності майбутнього вчителя фізичної культури до спортивно-масової роботи у закладах загальної середньої освіти,

маємо виходити зі специфіки його професійної діяльності у галузі фізичної культури і спорту.

У теорії та методиці професійної педагогічної освіти виокремлюють загальні (базові) вимоги до обґрунтування критеріїв конкретного педагогічного явища.

Обґрунтуємо загальнотеоретичні засади вибору критеріїв готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти:

по-перше, критерії мають віддзеркалювати основні закономірності формування та розвитку особистості вчителя фізичної культури;

по-друге, за допомогою критеріїв мають бути встановлені логічні зв'язки між усіма компонентами (блоками, елементами) досліджуваної системи (моделі, методики, технології);

по-третє, так звані «якісні» показники мають складати інтегративну єдність із «кількісними»;

по-п'яте, критерії «розкриваються» через низку особливих ознак, через які відображаються усі структурні компоненти, та мають демонструвати динаміку вимірюваної якості в часі.

Виокремлюючи критерії готовності майбутніх учителів до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти, маємо конкретизувати ознаки їхнього прояву та виділити показники зазначеного процесу, що уможливлують характеристику рівнів сформованості досліджуваної якості.

Відтак, саме завдяки визначенню критеріїв та показників готовності забезпечується додаткова можливість перевірки теоретичних положень щодо структурного наповнення феномена в єдності функційно-професійного, операційно-технологічного та індивідуально-настановного компонентів.

Отже, для проведення дослідно-експериментальної роботи з підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти необхідно набути можливість діагностувати стан сформованості готовності до її здійснення в майбутніх

фахівців на початковому та прикінцевому етапі експерименту.

Тобто, проведенню дослідно-експериментальної роботи передують розробка системи критеріїв оцінювання рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти, які адекватні теоретичним засадам дослідження, уявленням про сутність досліджуваного явища та його структуру.

Нам імпонує наукова позиція А. Маркової, яка у загальному вигляді представляла критерії професіоналізму вчителя послуговуючись такими дихотоміями (за групами діалектичної єдності):

об'єктивні – суб'єктивні;

результативні – процесуальні;

нормативні – індивідуально-варіативні;

наявного рівня – прогностичні;

професійної навченості – творчі;

соціальної активності й конкурентоздатності – професійної спрямованості;

кількісні – якісні.

З метою емпіричного аналізу елементів професійної діяльності сучасного вчителя фізичної культури в контексті вдосконалення їх професійної підготовки до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти було використано опитування за допомогою методу експертного оцінювання.

Експертами виступили вчителі фізичної культури загальноосвітніх закладів Одещини-слухачі курсів підвищення кваліфікації Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти».

Учителям фізичної культури було запропоновано обрати (ранжувати за значущістю) необхідні компетентності (властивості та якості особистості, професійні знання та вміння), які, на їхню думку, мають набути більш вагомого значення при підготовці майбутніх учителів фізичної культури в педагогічному університеті.

Аналіз оціночних суджень респондентів виявив такий результат:

73% опитуваних обрали як першочергову позицію «інноватизація технологій фізичного виховання»;

67% педагогів обрали «активізація здоров'язберезувальних технологій на уроках фізичного виховання»;

64,4% учителів поставили на перше місце «вдосконалення педагогічної майстерності учителя фізичної культури»;

59% педагогів обрали позицію «розвиток особистісних якостей вчителя фізичної культури»;

43,5% респондентів поставили на перше місце «розвиток спеціальних педагогічних умінь учителя фізичної культури».

Аналізуючи відповіді педагогів на запитання анкети та за результатами проведення циклу бесід було встановлено, що вчителі фізичної культури потребують удосконалення спеціальної підготовки до проведення спортивних масових заходів у закладах загальної середньої освіти.

При визначенні критеріїв та показників готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в школі було взято до уваги певні вимоги до показників. Ідеться про чіткість, можливість вимірювання, системність, гнучкість, адаптивність, результативність. У даному дослідженні рівень – це ступінь готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти.

Обираючи показники готовності майбутніх учителів фізичної культури було враховано і зміст Державного стандарту Вчителя, в якому визначено перелік компетентностей, а саме: мовно-комунікативна; предметно-методична; інформаційно-цифрова; психологічна; емоційно-етична; педагогічне партнерство; інклюзивна; здоров'язберезувальна; проєктувальна; прогностична; організаційна; оцінювально-аналітична; інноваційна; рефлексивна; здатність до навчання впродовж життя.

Відповідно до компонентної структури готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи, власного викладацького

досвіду, наукових розробок дослідників (Б. Максимчук, О. Стасенко, В. Корольов) було визначено такі критерії та показники готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи:

Когнітивний критерій (дозволяє виміряти функційно-професійний компонент готовності) з показниками:

- обізнаність із типологією та змістом спортивно-масової роботи в школі;
- обізнаність із інноваційними здоров'язбережувальними технологіями;
- професійна спрямованість.

Діяльнісний критерій (дозволяє виміряти операційно-технологічний компонент готовності) з показниками:

- організаційні вміння;
- аналітичні вміння;
- прогностичні вміння.

Суб'єктний критерій (дозволяє виміряти індивідуально-настановний компонент готовності) з показниками:

- комунікативність;
- рефлексійність;
- лідерські якості.

Опишемо рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти відповідно до визначених критеріїв та показників.

Високий рівень готовності демонструють студенти обізнані зі змістом та типологією спортивно-масової роботи в школі, які вміють правильно обирати вид спортивно-масового проєкту відповідно до рівня фізичної підготовленості учнів, розробляти план (сценарій, технологію) спортивно-масового заходу із використанням елементів фізкультурно-просвітницької, профілактично-оздоровлювальної, реабілітаційно-розвивальної, дозвілєво-рекреаційної діяльності. Яскраво виражена професійна спрямованість дозволяє їм варіювати різні форми організації спортивно-масової роботи,

правильно визначати її мету (виховну, спортивну, пізнавальну, дидактичну). Сформовані організаційні, аналітичні та прогностичні вміння дозволяють майбутнім учителям фізичної культури розробляти алгоритм проведення спортивно-масового заходу, аналізувати етапи роботи, прогнозувати його результат відповідно поставленої мети (підвищення рухової активності, вираження здорового способу життя, розвиток валеологічної культури учнів, реалізація інклюзивного контенту тощо). Яскраво виражена комунікативність (налаштованість на міжособистісну взаємодію, експресивність, мовленнєва активність) дозволяє їм конструювати фасилітаційне здоров'язбережувальне середовище у ході реалізації спортивно-масового проєкту, а розвинена рефлексійна спрямованість – правильно оцінити функційне призначення результатів спортивно-масового заходу. У студентів високого рівня сформовані лідерські якості, що дозволяють мобілізувати всіх учасників спортивно-масового проєкту, виступити модератором та координатором роботи учнів.

До *задовільного рівня готовності* віднесено студентів, які переважно обізнані зі змістом спортивно-масової роботи в школі, проте визначення функційного призначення кожного її виду (типу, форми) викликає утруднення. Фрагментарні знання щодо функційного навантаження всієї палітри спортивно-масових проєктів не дозволяють майбутнім учителям фізичної культури адекватно варіювати різні види фізкультурно-оздоровлювальної практики що викликає дисбаланс у фізичному навантаженні учнів на уроках фізичної культури та у позанавчальний час. Сформовані організаційні вміння дозволяють майбутнім педагогам накреслити план організації спортивно-масового проєкту, водночас недостатньо розвинені аналітичні та прогностичні вміння не дозволяють правильно спрогнозувати результат проведення спортивно-масового заходу та розробити його технологічну карту (інструктаж, алгоритм, комплекс вправ). Розвинена комунікативність та лідерські якості уможливають без утруднень здійснювати взаємодію з усіма учасниками спортивно-масового

проєкту (координація учасників спортивно-масових заходів, налагодження позитивної атмосфери, надання фасилітаційної підтримки учням за допомогою мовленнєвих та експресивних засобів спілкування). Лише відсутність досвіду рефлексування щодо розробки та реалізації спортивно-масових проєктів гальмує повноцінне впровадження фізкультурно-оздоровлювального контенту в спортивно-масову роботу закладу загальної середньої освіти.

Низький рівень готовності до спортивно-масової роботи демонструють студенти обізнані лише із загальними (нормативними) основами спортивно-масового руху. Відсутність знаннєвої платформи щодо варіативного різноманіття спортивно-масової роботи в сучасній школі та її здоров'язбережувального змісту унеможлиблює розроблення ними алгоритму проведення спортивно-масових заходів. Майбутні педагоги не відчують потреби збагачувати площину фізичного розвитку учнів інноваційними здоров'язбережувальними технологіями у формі спортивно-масових проєктів. Відсутність організаційних, аналітичних та прогностичних умінь не дозволяє їм збалансувати фізичне навантаження у ході реалізації спортивно-масового проєкту відповідно фізичного розвитку різних груп учнів, розробити та реалізувати спортивно-масову роботу в школі. Майбутні вчителі фізичної культури цього рівня не здатні налагодити підтримувальну атмосферу у ході реалізації спортивно-масового проєкту, адже вони послуговуються лише базовими навичками спілкування (відсутність емоційно забарвленої комунікації з усіма учасниками проєкту, навичок активного слухання та рефлексії «зворотнього зв'язку»). Студенти не демонструють лідерських якостей, а тому не взмозі мобілізувати та координувати діяльність всіх учасників спортивно-масового заходу.

Діагностування рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти здійснено за методикою, складниками якої є валідні тестові методики та спеціально розроблені автором відповідно вимог експерименту анкети і питальники:

методика «Прогностична задача» (Л. Регуш у модифікації Н. Сомової), шкала оцінки мотивації ставлення до професійної діяльності (А. Кареліна в модифікації Т. Осадченко), анкета для визначення рівня знань молоді про здоров'я (В. Язловецького в модифікації Т. Осадченко), методика Н. Обозова, Н. Озерецького «Переважальні способи професійної діяльності», методика визначення професійно-ціннісних орієнтацій вчителя (модифікація М. Рокича), методика В. Блюмкіна щодо визначення ціннісних пріоритетів особистості, тест-питальник щодо організаторських і комунікативних здібностей майбутнього вчителя (модифікація Б. Федоришина), методика визначення рівня комунікабельності особистості (модифікація теста В. Ряховського), методика оцінювання професійної спрямованості особистості вчителя (модифікація Є. Рогова), тест «Аналітичне мислення» (модифікація Т. Пашукової, А. Допири, Г. Дьяконової), методика діагностування комунікативної установки за В. Бойком, питальник «Діагностування рівня рефлексивності» (модифікація А. Карпова), методика «Здатність до лідерства» (модифікація П. Лузан), карта-питальник «Здоров'язбережувальні технології у сучасній школі»; анкета-питальник «Спортивно-масова робота в сучасній школі».

Опишемо кожен показник когнітивного критерію готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи більш детально.

До когнітивного критерію готовності студентів до спортивно-масової роботи віднесено «обізнаність із типологією та змістом спортивно-масової роботи в школі».

Складність організації спортивно-масової роботи в школі полягає в тому, що спортивно-масова робота в закладі загальної середньої освіти типологізована та класифікована за різними типами та видами.

Крім того, учитель фізичної культури має вміти варіювати різні типи та види спортивно-масових проєктів відповідно рівня фізичного розвитку кожного конкретного школяра.

Обґрунтовуючи цей показник урахуємо і той факт, що в умовах упровадження концепції інклюзивної освіти в сучасній школі все частіше на уроках фізичної культури інтегрується робота дітей з нормативним розвитком та дітей з особливими освітніми потребами.

Обізнаність майбутніх учителів фізичної культури зі змістом на типологією спортивно-масової роботи визначаємо як: необхідний комплекс знань щодо видів (типів, форм, засобів реалізації) спортивно-масової роботи в закладі загальної середньої освіти; система уявлень про різновиди спортивно-масових проєктів, їхнє функційне призначення та способи реалізації в освітньому середовищі школи.

З метою діагностування було розроблено анкету для студентів, яка містила 5 запитань-позицій. Карту питальника представлено в додатку А1.

1. Які види спортивних секцій Вам відомі?
2. Які види спортивних змагань Ви знаєте?
3. Опишіть види спортивних свят у школі, про які Ви чули.
4. Чи знаєте Ви про різні види спортивного туризму?
5. Чи впроваджувались у Вашій школі комплексні види спортивно-масової роботи (туристичні табори, спортивні клуби, туристичні клуби)?

За результатами анкетування ми отримали змогу діагностувати рівень обізнаності студентів із типологією і змістом спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти.

До когнітивного критерію було віднесено показник «обізнаність із інноваційними здоров'язбережувальними технологіями».

У загальному вигляді поняття «здоров'язбережувальні технології» – це система заходів, що віддзеркалює інтеграцію та логічний взаємозв'язок усіх факторів (чинників) освітнього середовища школи, спрямованих на профілактику та збереження здоров'я учнів на всіх етапах їх вікового розвитку у ході навчання в закладі загальної середньої освіти.

Здоров'язбережувальні технології в контексті спортивно-масової роботи в школі – інтегративна система розвивально-виховних, корекційно-

профілактичних, фізкультурно-оздоровлювальних спортивно-масових заходів, що реалізуються в освітньому процесі закладу загальної середньої освіти під керівництвом учителя фізичної культури.

Обізнаність майбутніх учителів фізичної культури із інноваційними здоров'язберезувальними технологіями визначаємо як: систему уявлень студента щодо різноманіття технологій здоров'язбереження на уроках фізичної культури та позанавчальний час (розуміння їх інноваційного змісту та оздоровлювального призначення), зокрема: інноваційні види спорту (хортинг, петанк, атимат, фрізбі, сумо тощо), кольоротерапія; музикотерапія; ігротерапія; фітотерапія; пісочну терапія; ароматерапія; вітамінотерапія; релаксація; психогімнастика; повітряні ванни; дихальна гімнастика; загартовування; профілактика порушень статури; масаж та самомасаж; гімнастика пробудження; його-практика.

Діагностування показника «обізнаність із інноваційними здоров'язберезувальними технологіями» здійснювалось шляхом демонстрації відеоматеріалів, які презентували різні види сучасних здоров'язберезувальних технологій. Студенти коментували переглянуту інформацію та відзначали рівень обізнаності з тією чи тою формою роботи.

Карту питальника представлено в додатку А2.

До когнітивного критерію готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи віднесено показник «професійна спрямованість».

Феномен професійно-педагогічної спрямованості у загальному вигляді трактується як система особистісних властивостей та якостей вчителя, що детермінують стійке позитивне ставлення на рівні переконань до виконання професійних обов'язків у школі.

Професійну спрямованість учителя фізичної культури в контексті нашого дослідження тлумачимо як систему особистісних якостей та властивостей учителя, що детермінує активне, свідоме позитивне ставлення до виконання професійно-педагогічної діяльності; професійно-значуща

якість особистості вчителя, що віддзеркалює настанову педагога на розвиток особистості учня та внутрішнє (особистісне) прийняття та розуміння мети й завдань професійної діяльності.

Значущість професійної спрямованості для правильної організації спортивно-масової роботи в школі визначається тим, що до проведення спортивних заходів залучаються фахівців різного профілю та різний контингент дітей. Відтак, дуже важливим є розуміння вчителем фізичної культури дидактичних, суто педагогічних та загальнотеоретичних основ організації такої діяльності.

Діагностування показника «професійна спрямованість» у ході констатувального експерименту здійснювалось за допомогою тестової методики Є. Рогова «Оцінка професійної спрямованості педагога» (додаток А3).

Відповідно до методики, кожен з напрямів професійної спрямованості вважається недостатньо розвиненим, якщо за даною шкалою отримано менше трьох балів, і яскраво вираженим, якщо кількість балів більше семи. Виразність одного з факторів в порівнянні з іншими свідчить про «моноспрямованість» особистості вчителя, а приблизно рівна вираженість декількох факторів може інтерпретуватися як результат поліспрямованості.

Методика передбачає розподіл респондентів за позиціями: учитель-комунікатор, учитель-предметник, учитель-раціоналіст, учитель-організатор, учитель-просвітитель.

Опишемо більш детально показники діяльнісного критерію.

До діяльнісного критерію віднесено показник «організаційні вміння».

В системі професійної діяльності вчителя фізичної культури з організації спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти саме організаційні вміння відіграють ключову роль, адже процес реалізації спортивно-масового проєкту напряду залежить від правильної організації всіх учасників.

Організаційні вміння вчителя фізичної культури на нашу думку передбачають: здатність планувати, модерувати, реалізовувати аудиторні та позакласні (позашкільні) розважальні, фізкультурно-оздоровлювальні заходи, спрямовані на виховання здорових та всебічно розвинених учнів основної школи; уміння варіювати різні форми (види, типи) спортивно-масових проєктів, застосовувати інноваційні здоров'язбережувальні технології на уроках фізичної культури та у позашкільний час, реалізовувати форми і методи організації позакласної роботи з учнями початкових класів, підлітками, учнями старшої школи; уміння організовувати творчі групи, гуртки з питань здоров'я, створювати методичні «кутки», стенди, галереї, реалізовувати спортивно-масові проєкти із використанням віртуального середовища та дистанційної форми; уміння організовувати батьківські, групові та індивідуальні збори тощо; здатність організовувати і проводити конференції, семінари, олімпіади.

Методика вимірюванні організаційних умінь студентів представлена в додатку А4.

До когнітивного критерію готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи віднесено аналітичні вміння.

Педагогічна аналітика в контексті професійно-педагогічної діяльності передбачає уміння аналізувати педагогічні явища; осмислювати роль кожного елемента у структурі цілого і у взаємодії з іншими. Аналітичні вміння педагога дозволяють знаходити та конкретизувати в загальній педагогічній теорії положення, висновки, закономірності; правильно діагностувати педагогічне явище; знаходити способи оптимального вирішення педагогічних завдань.

Аналітичні вміння вчителя фізичної культури в контексті підготовки до спортивно-масової роботи тлумачимо як здатність виконувати розумові операції аналізу стосовно розробки та реалізації спортивно-масових проєктів у школі. Аналітичні вміння дозволяють специфікувати, конкретизувати різні форми фізкультурно-оздоровлювальної діяльності в системі загального

фізичного розвитку учнів; аналізувати мету, хід та результат проведення спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти.

Методику діагностування готовності майбутніх учителів фізичної культури у закладах загальної середньої освіти подано в додатку А5.

До діяльнісного критерію готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи віднесено показник «прогностичні вміння».

У загальному вигляді до прогностичних умінь вчителя належать: уміння прогнозувати розвиток особистості учня, вміння прогнозування розвиток учнівського колективу та прогнозування педагогічного процесу. Сутність прогностичних умінь полягає в оволодінні комплексом розумових і практичних дій, спрямованих на вирішення прогностичних задач.

В дослідженні *прогностичні вміння* майбутніх учителів фізичної культури в контексті спортивно-масової роботи визначаємо таким чином: це здатність педагога реалізовувати розумові операції прогнозування у ході розроблення та реалізації спортивно-масового проекту в школі: уміння передбачати наслідки аналізу педагогічних та спортивних ситуацій; уміння моделювати різні спортивно-масові проекти відповідно фізичної підготовленості учнів, їхнього емоційного та психічного стану; уміння формулювати гіпотези та робити умовиводи щодо ходу реалізації проектів; уміння планувати і оцінювати перспективність результатів впровадження спортивно-масових проектів в залежності від функційного призначення кожного.

Методику діагностування показника «прогностичні вміння» представлено в додатку А6.

Опишемо більш детально показники суб'єктного критерію готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти.

До суб'єктного критерію віднесено показник «комунікативність».

У ході організації спортивно-масової роботи в школі вчитель фізичної культури здійснює взаємодію з усіма учасниками освітнього процесу – учнями, асистентом учителя, адміністрацією школи та всім педагогічним колективом. Відтак, налагодження невимушеної атмосфери на уроці фізичної культури та у поза навчальний час вимагає від нього налаштованості насамперед на міжособистісну комунікацію. Інтерація з усіма суб'єктами педагогічного процесу є складною й через те, що вчитель фізичної культури одночасно виконує функції тренера з різних видів спорту, модератора та координатора спортивних змагань. Педагог має використовувати потенціал різних видів міжособистісної взаємодії послуговуючись арсеналом мовленнєвої комунікації (пояснення правильності виконання рухів, елементів спортивної діяльності, чітка вербальна фіксація правил гри, дотримання спортивного етичного поведіння у ході спортивної діяльності, використання спеціальної спортивної термінології). Крім того, вчитель має демонструвати «особисту включеність» у ході спортивно-масового заходу, використовувати правильні невербальні диспозиції – міміку, пантоміміку, різні педагогічні техніки (екстра та пара лінгвістику, емоційний інтелект (оптимальні емоційні реакції у ході спілкування із довколишніми)).

Комунікативність у загальному вигляді тлумачиться як властивість особистості (комунікабельний – товариський, контактний), а комунікабельність (від лат. *communico* – з'єдную, повідомляю), як: 1) здатність бути комунікабельним, товариськість, контактність; 2) зв'язок, спілкування між людьми.

Комунікативність учителя фізичної культури в контексті готовності до спортивно-масової роботи тлумачимо як: внутрішню властивість особистості педагога, що віддзеркалює прагнення вчителя фізичної культури використовувати внутрішню інтенцію до спілкування із довколишніми, інтерації із усіма суб'єктами освітнього процесу з метою оптимізації професійного спілкування із конкретною метою – організації спортивно-масового проекту фізкультурно-оздоровлювального спрямування.

Діагностування показника готовності майбутнього вчителя фізичної культури до спортивно-масової роботи «комунікативність» здійснювалось за допомогою комплексу тестових методик, що представлені в додатку А7.

Рефлексійність у загальному вигляді може бути тлумачена як властивість особистості, що віддзеркалює механізми самоорганізації, саморозвитку, самопізнання, самокорекції. Рефлексійність забезпечує розкриття та реалізацію педагогом професійних можливостей при постановці та вирішенні творчих професійних завдань, що виникають у процесі професійної діяльності.

Рефлексійність у професійній діяльності вчителя фізичної культури дозволяє педагогу відшукати та реалізувати свій індивідуальний «стиль» у фізкультурній та спортивній діяльності, досягти адекватної професійно-особистісної самооцінки, осмислювати та «пропускати крізь себе» результати своєї праці та удосконалювати свою професійну діяльність.

Рефлексійність учителя фізичної культури в контексті спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти тлумачимо як властивість особистості, що відображає здатність педагога до правильного оцінювання власних особистісних та професійних можливостей, адекватного оцінювання перебігу спортивно-масових проектів у проекції власних «помилкок», уміння активізувати механізми самокорекції у ході організації спортивно-масової роботи в школі.

Діагностування показника готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи «рефлексійність» представлено в додатку А8.

До суб'єктного критерію готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи віднесено лідерські якості.

У загальному вигляді поняття «лідерські якості» можна тлумачити як стійкі характеристики особливостей поведінки людини, які мають значення для її соціального оточення. Лідерські якості особистості забезпечують

ефективне лідерство, а саме індивідуально-особистісні і соціально-психологічні особливості особистості, які впливають на групу і приводять її до досягнення мети. Лідерські якості фахівця інколи тлумачаться як вид обдарованості, який характеризується особливим поєднанням якостей, вмінь та психологічних особливостей особистості, що забезпечують вплив, успіх та провідні позиції у системі міжособистісних стосунків, ефективне управління групою, а також творчий підхід до вирішення соціальних проблем.

На нашу думку, саме розвинені лідерські якості вчителя фізичної культури дозволяють мобілізувати всіх суб'єктів освітнього процесу з метою досягнення визначеної мети.

Лідерські якості вчителя фізичної культури в контексті спортивно-масової роботи визначаємо як комплекс особистісних характеристик педагога, що дозволяє генерувати значущу для всіх суб'єктів освітнього процесу мету, налагодити роботу «в команді», сформувати творчу групу з реалізації спортивно-масового проєкту, продемонструвати на власному прикладі значущість реалізації спортивно-масового проєкту, задіювати потенціал креативності у ході розробки та реалізації спортивно-масової роботи в школі.

Методику діагностування готовності майбутніх учителів фізичної культури за показником «лідерські якості» представлено в додатку А9.

Таблиця 2.1.

Методи діагностики рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти на констатувальному та прикінцевому етапах експерименту

Компонент	Критерій	Показники	Методи діагностики
Функційно-професійний компонент	Когнітивний критерій	Показник «обізнаність із змістом та типологією спортивно-масової роботи»	орієнтовна анкета-питальник для визначення рівня обізнаності студентів з поняттям «спортивно-масова робота»; анкета-питальник «Спортивно-масова робота в сучасній школі».
		Показник «обізнаність із інноваційними здоров'язбережувальними технологіями»	орієнтовна анкета-питальник для визначення рівня обізнаності студентів з поняттями «інноваційні здоров'язбережувальними технологіями»; анкета для визначення рівня знань молоді про здоров'я (В. Язловецького в модифікації Т. Осадченко), карта-питальник «Здоров'язбережувальні технології у сучасній школі»;
		Показник «професійна спрямованість»	шкала оцінки мотивації ставлення до професійної діяльності (А. Кареліна в модифікації Т. Осадченко), методика Н. Обозова, Н. Озерецького «Переважаючі способи професійної діяльності», методика визначення професійно-ціннісних орієнтацій вчителя (модифікація М. Рокіча), методика В. Блюмкіна щодо визначення ціннісних пріоритетів особистості, методика оцінювання професійної спрямованості особистості вчителя (модифікація Є. Рогова),

Продовження таблиці 2.1

Операційно-технологічний компонент	Діяльнісний критерій	Показник «організаційні вміння»	методика діагностики КОС-2; тест-питальник щодо організаторських і комунікативних здібностей майбутнього вчителя (модифікація Б. Федоришина),
		Показник «аналітичні вміння»	тест «Аналітичне мислення» (модифікація Т. Пашукової, А. Допири, Г. Дьяконової),
		Показник «прогностичні вміння»	методика «Прогностична задача» (Л. Регуш у модифікації Н. Сомової),
Індивідуально-настановний компонент	Суб'єктний критерій	Показник «комунікативність»	методика діагностування комунікативної установки за В. Бойком, тест «Коміунікативні вміння» В. Ряховського; методика визначення рівня комунікабельності особистості (модифікація теста В. Ряховського),
		Показник «рефлексійність»	питальник «Діагностування рівня рефлексивності» (модифікація А. Карпова),
		Показник «лідерські якості»	методика «Здатність до лідерства» (модифікація П. Лузан),

З метою виявлення стану готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи був проведений констатувальний експеримент, в якому взяли участь 206 студентів. Було створено дві довільні групи. У групу №1 ввійшли 102 студенти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, до групи №2 – 104 студенти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Результати діагностики за трьома показниками за когнітивним критерієм відображено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи за когнітивним критерієм на констатувальному етапі експерименту

Група \ Рівень	Високий		Задовільний		Низький	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Показник «обізнаність майбутніх учителів фізичної культури із типологією та змістом спортивно-масової роботи в школі»						
№ 1	8	7,8	14	13,7	80	78,5
№ 2	7	6,7	14	13,5	83	79,8
Показник «обізнаність майбутніх учителів фізичної культури із інноваційними здоров'язберезувальними технологіями»						
№ 1	7	6,9	13	12,7	82	80,4
№ 2	9	8,7	13	14,4	80	76,9
Показник «професійна спрямованість»						
№ 1	6	5,9	12	11,8	84	82,3
№ 2	8	7,7	16	15,4	80	76,9

Як бачимо з таблиці 2.2, для більшості майбутніх учителів фізичної культури притаманний низький рівень обізнаності із типологією та змістом спортивно-масової роботи в школі (78,5% - група № 1, 79,8% - група № 2). У 13,7% студентів групи №1 та 13,5% - групи №2 виявився задовільний рівень обізнаності майбутніх із типологією та змістом спортивно-масової роботи в школі. На високому рівні опинились лише 7,8% студентів – майбутніх учителів фізичної культури групи №1 та 6,7% - групи №2, що свідчить про те, що потрібно у процесі експериментальної роботи розробити низку спеціальних заходів з метою посилення «знанневого» аспекту підготовки студентів.

Дані таблиці 2.2 свідчать про те, що більшість студентів виявили низький рівень обізнаності із інноваційними здоров'язберезувальними

технологіями (80,4% - група № 1 та 76,9 % - група № 2), що має негативний вплив на підготовленість майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи. На задовільному рівні опинились 12,7% студентів групи №1 та 14,4% - групи №2. Лише для 6,9% студентів групи №1 та 8,7% студентів групи №2 притаманний високий рівень сформованості за цим показником.

Низький рівень професійної спрямованості виявили також більшість респондентів (82,3% - група №1, 76,9% - група №2). На задовільному рівні опинились 11,8% студентів групи №1 та 15,4% студентів групи №2. Майбутніх учителів фізичної культури, які знаходяться на високому рівні сформованості цього показника у групі №1 виявилось 5,9%, у групі №2 – 7,7%.

У таблиці 2.3 наведено отримані результати стосовно діяльнісного критерію за трьома означеними показниками.

Таблиця 2.3.

Рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи за діяльнісним критерієм на констатувальному етапі експерименту

Група	Рівень	Високий		Задовільний		Низький	
		абс.	%	абс.	%	абс.	%
Показник «організаційні вміння»							
	№ 1	4	3,9	9	8,8	89	87,3
	№ 2	5	4,8	10	9,6	89	85,6
Показник «аналітичні вміння»							
	№ 1	9	8,8	12	11,8	81	79,4
	№ 2	7	6,7	12	11,5	85	81,8
Показник «прогностичні вміння»							
	№ 1	5	4,9	15	14,7	82	80,4
	№ 2	6	5,8	14	13,5	84	80,7

Як видно з таблиці 2.3., більшість студентів (87,3% в групі №1 та 85,6% у групі №2) виявили низький рівень сформованості організаційних умінь. Високий рівень сформованості організаційних умінь притаманний лише 3,9% респондентів групи №1 та 4,8% - групи №2. Задовільний рівень виявили 8,8% - групи № 1 та 9,6% - групи № 2.

Отримані дані свідчать про те, що під час експериментальної роботи необхідно створити такі умови, які б сприяли підвищенню у студентів рівня сформованості організаційно-планувальних умінь.

З таблиці 2.3. видно, що студенти мають більший рівень сформованості аналітичних умінь. Розподіл за рівнями такий: високий (8,8% у групі №1 та 6,7% у групі №2), задовільний (11,8% у групі №1 та 11,5% у групі №2), низький (79,4% у групі №1 та 81,8% у групі №2).

Важливим показником готовності майбутніх учителів фізичної культури є рівень прогностичних умінь. Кількісні дані розподілу за рівнями наступні: 4,9% у групі №1 та 5,8% у групі №2 – високий рівень; 14,7% у групі №1 та 13,5% у групі №2 – задовільний рівень; 80,4% у групі №1 та 80,7% у групі №2 – низький рівень.

У таблиці 2.4. представлено узагальнені результати вищезазначених методик за трьома показниками суб'єктного критерію.

Таблиця 2.4.

Рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи за суб'єктивним критерієм на констатувальному етапі експерименту

Група	Рівень		Високий		Задовільний		Низький	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Показник «комунікативність»								
№ 1	14	13,7	18	17,7	70	68,6		
№ 2	13	12,5	16	15,4	75	72,1		
Показник «рефлексійність»								

№ 1	11	10,8	16	15,7	75	73,5
№ 2	10	9,6	17	16,3	77	74,1
Показник «лідерські якості»						
№ 1	8	7,8	14	13,7	80	78,5
№ 2	10	9,6	12	11,5	82	78,9

З таблиці 2.4. видно, що комунікативність на високому рівні сформовано у 13,7% студентів групи №1 та 12,5% - групи №2. Але, досить багато респондентів опинилось на низькому рівні (68,6% в групі №1 та 72,1% у групі №2). Задовільний рівень виявили 17,7% студентів групи №1, 15,4% - групи №2.

Для більшості студентів притаманний низький рівень рефлексивності (73,5% у групі №1, 74,1% у групі №2), що є явно недостатнім для майбутніх учителів фізичної культури. Задовільний рівень виявили 15,7% студентів групи №1, 16,3% - групи №2. На високому рівні опинились також 10,8% студентів групи №1, 9,6% - групи №2.

Для майбутніх учителів фізичної культури важливим є сформованість лідерських якостей. Високий рівень виявили 7,8% студентів групи №1 та 9,6% - групи №2. Задовільний рівень виявили 13,7% студентів групи №1 та 11,5% - групи №2. Значна кількість студентів виявили низький рівень цього уміння (78,5% студентів групи №1 та 78,9% - групи №2).

Діагностування результатів ступеня прояву показників за трьома критеріями дозволило з'ясувати рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи, що відображено у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

**Середньоарифметичні дані рівнів готовності майбутніх учителів
фізичної культури до спортивно-масової роботи на констатувальному
етапі експерименту**

Рівень	Високий	Задовільний	Низький
--------	---------	-------------	---------

Група	абс.	%	абс.	%	абс.	%
За когнітивним критерієм						
№ 1	7	6,9	13	12,7	82	80,4
№ 2	8	7,7	15	14,4	81	77,9
За діяльнісним критерієм						
№ 1	6	5,9	12	11,8	84	82,3
№ 2	6	5,8	12	11,5	86	82,7
За суб'єктивним критерієм						
№ 1	11	10,8	16	15,7	75	73,5
№ 2	11	10,6	15	14,4	78	75

З таблиці 2.5. видно, що результати діагностики початкового рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи когнітивним критерієм засвідчили, що у значної більшості студентів зафіксовано низький рівень (80,4% у групі №1 та 77,9% у групі №2), задовільний рівень – 12,7% в групі №1 та 14,4% у групі №2, високий рівень – 6,9% у групі №1 та 7,7% у групі №2.

Діагностування результатів ступеня прояву показників за діяльнісним критерієм дало змогу визначити рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи, що відображено в таблиці 2.5, з якої видно, що більшість студентів виявила низький рівень (82,3% в групі №1 та 82,7% у групі №2), задовільний рівень - 11,8% в групі №1 та 11,5% у групі №2, високий рівень - 5,9% у групі №1 та 5,8% у групі №2.

Результати ступеня прояву показників готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи за суб'єктивним критерієм засвідчили, що 73,5 % студентів групи №1 та 75% групи №2 виявили низький рівень, 15,7% групи №1 та 14,4% групи №2 – задовільний рівень, а високий – 10,8% (група №1), 10,6% (група №2).

Для визначення загального рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи на констатувальному етапі експерименту результати вимірювання рівнів їх сформованості за

означеними критеріями було розподілено у такий спосіб: до високого рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи віднесено студентів, у яких за трьома критеріями був наявний високий рівень прояву всіх показників. Аналогічно визначались задовільний, низький рівень, що відображено у таблиці 2.6. та рис. 2.2.

Таблиця 2.6

Загальний рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи на констатувальному етапі експерименту

Група \ Рівень	Високий		Задовільний		Низький	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%
№ 1	8	7,8	14	13,7	80	78,5
№ 2	8	7,7	14	13,5	82	78,8

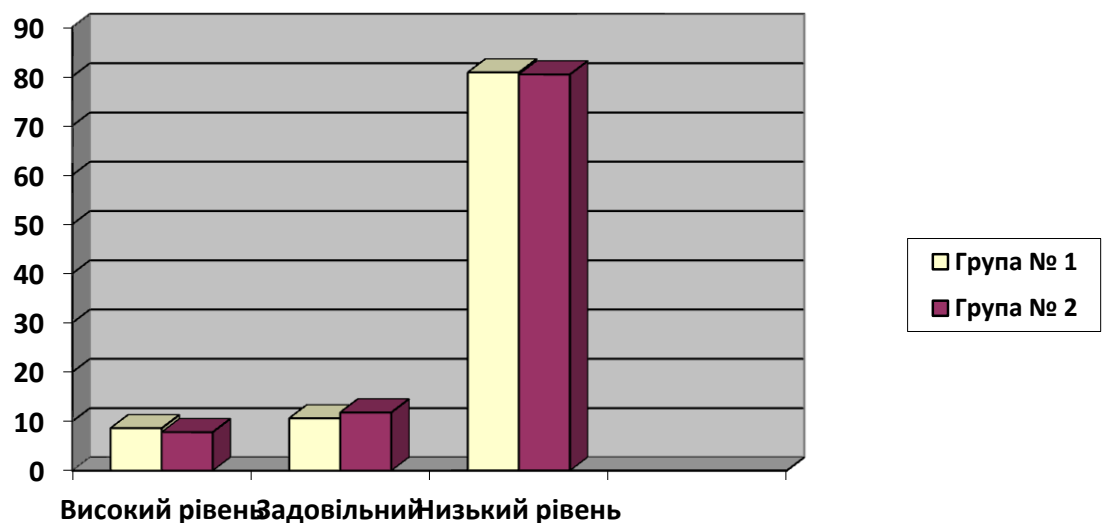

Рис. 2.2 Готовність майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи на констатувальному етапі експерименту (%)

Поданий у таблиці 2.6, рис. 2.2 результат, свідчить про те, що 78,5% респондентів групи №1 та 78,8% групи №2 опинилось на низькому рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи. Задовільний рівень притаманний 13,7% респондентів групи №1 та

13,5% групи №2. Високого рівня досягли 7,8% респондентів групи №1 та 7,7% - групи №2.

За допомогою критерію однорідності χ^2 ми визначили збіг початкового стану в групах №1 та №2 студентів стосовно рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи. Маємо порядкову шкалу ($L = 3$) з різними рівнями – «високий рівень», «задовільний рівень» та «низький рівень». Характеристикою групи є відсоток студентів, які до неї входять та опинились на тому чи іншому рівні. Для студентів групи №1 вектор рівнів є $n = (n_1, n_2, n_3)$, де n_k – відсоток студентів, які опинилися на k -му рівні, $k = 1, 2, 3$. Для студентів групи №2 вектор рівнів є $m = (m_1, m_2, m_3)$, де m_k – відсоток студентів, які опинилися на k -му рівні, $k = 1, 2, 3$.

Для даних вимірювань у порядковій шкалі, доцільно використовувати критерій однорідності χ^2 , емпіричне значення якого обчислюється за формулою:

$$\chi_{емп}^2 = N \cdot M \cdot \sum_{i=1}^L \frac{\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M} \right)^2}{n_i + m_i}.$$

Критичне значення χ^2 для рівня значущості 0,05 при різних градаціях шкали L (в нашому випадку $L=3$) визначається за статистичною таблицею критичних значень статистичних критеріїв для різних рівнів значущості та різних градацій шкали відношень.

Було обчислено емпіричне значення критерію χ^2 за наведеною формулою для студентів групи №1 та №2 на констатувальному етапі експерименту ($\chi_{емп\ k}^2 =$), де $N = 100$, $M = 100$, $L = 3$, $n = (7,8; 13,7; 78,5)$, $m = (7,7; 13,5; 78,8)$.

Проміжні розрахунки наведено в **додатку Б**.

Згідно розрахунку емпіричне значення критерію χ^2 на констатувальному етапі експерименту $\chi_{емп\ к}^2 = 0,001$. Критичне значення критерію χ^2 для рівня значущості 0,05 ($\chi_{0,05}^2 =$) та розміру градації кількості 3 (згідно вищезазначеної статистичної таблиці) складає 5,99. Отже, емпіричне значення критерію χ^2 порівняння обох груп студентів на констатувальному етапі експерименту менше критичного значення ($0,001 < 5,99$). Тобто, характеристики груп, які порівнюються, щодо рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи, співпадають із рівнем значущості 0,05.

Отже, немає суттєвих відмінностей між студентами двох різних груп, що стало підставою для їх умовного розподілу на експериментальну та контрольну групи. До експериментальної групи (ЕГ) ввійшли студенти групи №1, а до контрольної групи (КГ) – студенти групи № 2.

Відтак, за результатами констатувального етапу експерименту ми дійшли висновку щодо необхідності здійснення цілеспрямованої роботи з підвищення ефективності підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи у ході формувального експерименту.

2.2. Модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи у закладах загальної середньої освіти та методика її реалізації.

Інтегративний характер та складність професійної діяльності вчителя фізичної культури з організації спортивно-масової роботи в загальноосвітній школі полягає насамперед у тому, що він має використовувати у своїй діяльності арсенал положень спортивної та загальній педагогіки, теорії та методики фізичного виховання, теорії та методики спортивного тренування, теорії та методики обраного виду спорту, анатомії, фізіології, біохімії, біомеханіки, спортивної медицини, психології тощо. Водночас, фахівець має бути обізнаним із сучасними технологіями фізкультурно-просвітницької, профілактично-оздоровлювальної, реабілітаційно-розвивальної, дозвілдово-рекреаційної діяльності. Отже, високопрофесійний вчитель фізичної культури повинен не лише володіти глибокими знаннями з теорії та методики фізичного виховання різних груп школярів, а й використовувати весь арсенал засобів різноманітної здоров'язберезувальної діяльності. Отже, без належного рівня сформованості готовності до організації спортивно-масової роботи в школі у єдності функційно-професійного, операційно-технологічного та індивідуально-настановного компонентів педагог не зможе зорганізувати та зкоординувати різноманітні засоби, форми та види спортивно-масової роботи і школі.

На нашу думку, значно підвищити рівень підготовки до організації спортивно-масової роботи в закладі загальної середньої освіти можна за допомогою спеціального методу – педагогічного моделювання, адже саме педагогічне моделювання дозволяє відмовитись від традиційного алгоритму «передавання готових знань» та зосередитись на розробці дієвих підходів та методики формування готовності фахівців до різних видів діяльності.

Аналіз наукових джерел дозволяє нам стверджувати, що впродовж тривалого часу у науково-педагогічних дослідженнях у галузі педагогіки та психології кінцевою метою педагогічного моделювання зазвичай є

розроблена модель фахівця, що містить перелік професійних функцій, спеціальних знань та вмінь, що дозволяють спеціалісту виконувати професійну діяльність на належному рівні. Крім того, модель фахівця дозволяє встановити відповідність/невідповідність між рівнем підготовки та вимогами до конкретної діяльності.

Аналіз довідникових та словникових джерел доводить, що в загальному вигляді наукова дефініція «модель» (введена у науковий обіг видатним ученим Г. Лейбніцем) тлумачиться як форма отримання знань про довколишній світ. Тобто, модель є «інформаційним еквівалентом» об'єкта, що конструюється.

Вітчизняна Енциклопедія освіти пропонує таке тлумачення поняття «модель»: уявна або матеріально-реалізована система, котра відтворює об'єкт дослідження (природний чи соціальний) і здатна змінювати його так, що її вивчення дає нову інформацію стосовно цього об'єкта.

Видатні вітчизняні дидакт В. Краєвський називав моделлю описовий аналог, що передає основні характеристики об'єкта, які вивчаються та базуються на узагальненому образі фахівця конкретного профілю.

Відповідно до різної мети та завдань, формування моделі може здійснюватись на різних рівнях. Якщо «відштовхуватись» від мети, то можна виокремити дві провідні групи такого цілепокладання: отримання інформації та її переосмислення з метою впровадження в освітній процес; розробка моделей фахівців, професіограми, посадових інструкцій тощо. За результатами такого моделювання розробляються продуктивно-технологічні, організаційно-управлінські, технологічно-конструкторські, навчально-методичні, навчально-виховні, освітньо-виховні моделі.

Представимо наші міркування щодо структурного наповнення та виду моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи.

Модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи у закладах загальної середньої освіти є передусім

структурною, оскільки містить декілька структурних елементів – «блоків», між якими встановлено чіткий зв'язок. Досягнення високого рівня сформованості готовності здобувача освіти-майбутнього вчителя фізичної культури до професійної діяльності може бути здійснене лише в умовах організації освітнього процесу (освітнього простору педагогічного університету) як цілісного системного комплексу, що складається із структурних елементів, що пов'язані між собою. Крім того, принципи побудови такого освітнього процесу, закономірності його функціонування також створюють чітку внутрішню структуру. Модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи вважаємо також педагогічною, оскільки в її основу покладено саме педагогічні аспекти формування готовності до певного виду діяльності, а її змістовим «ядром» виступають педагогічні умови, що забезпечують підготовку майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в школі.

В основу алгоритму розробки моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи було покладено наукову позицію вчених (А. Маркова, Л. Романишина, С. Сопотницька), які стверджують, що за змістом модель має складатись насамперед із якостей (компетентностей, властивостей, знань, умінь – тобто провідних характеристик що вивчаються), які підлягають «вдосконаленню» (розвитку, формуванню – в залежності від предмета дослідження).

Крім того, як стверджують науковці, у ході моделювання мають бути ураховані і такі положення:

- 1) Структура розробленої моделі має обов'язково містити оптимально згруповані певним чином елементи – блоки, що детермінують мету, засоби і відповідний результат моделювання;
- 2) Модель має вирізнятись яскраво вираженою проностичністю та передбачати можливість корекції (оновлення) кожного блоку за допомогою накреслення сіткового узаємозв'язку між ними.

Ефективність моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи визначається дотриманням таких вимог:

- Кореляція (відповідність) розробленої моделі тим реаліям психолого-педагогічної дійсності, в якій безпосередньо здійснюється професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти;

- Послідовність (поетапність) реалізації всіх елементів (напрямів, засобів, закономірностей) в систему професійної підготовки майбутніх педагогів у закладах вищої освіти;

- Практикозорієнтованість, що передбачає реальну можливість використання певних елементів моделі в освітньому середовищі педагогічного університету;

- Наявність системи засобів (способів, важелів) моніторингу, контролю та оцінювання ходу експерименту.

У дослідженні модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи у закладах загальної середньої освіти складається з цільового, процесуального та результативного блоків.

Цільовий блок містить мету, завдання, методологічні підходи, принципи їхньої реалізації в освітньому середовищі закладу вищої освіти, з опорою на які здійснюється процес професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти.

До **процесуального блоку** віднесено педагогічні умови, що забезпечують підготовку майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в школі, засоби, форми та методи їх реалізації в освітньому середовищі педагогічного університету.

Результативний блок моделі вміщує компоненти, критерії, рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи у закладах загальної середньої освіти та запланований результат.

Опишемо змістове наповнення кожного блоку більш детально.

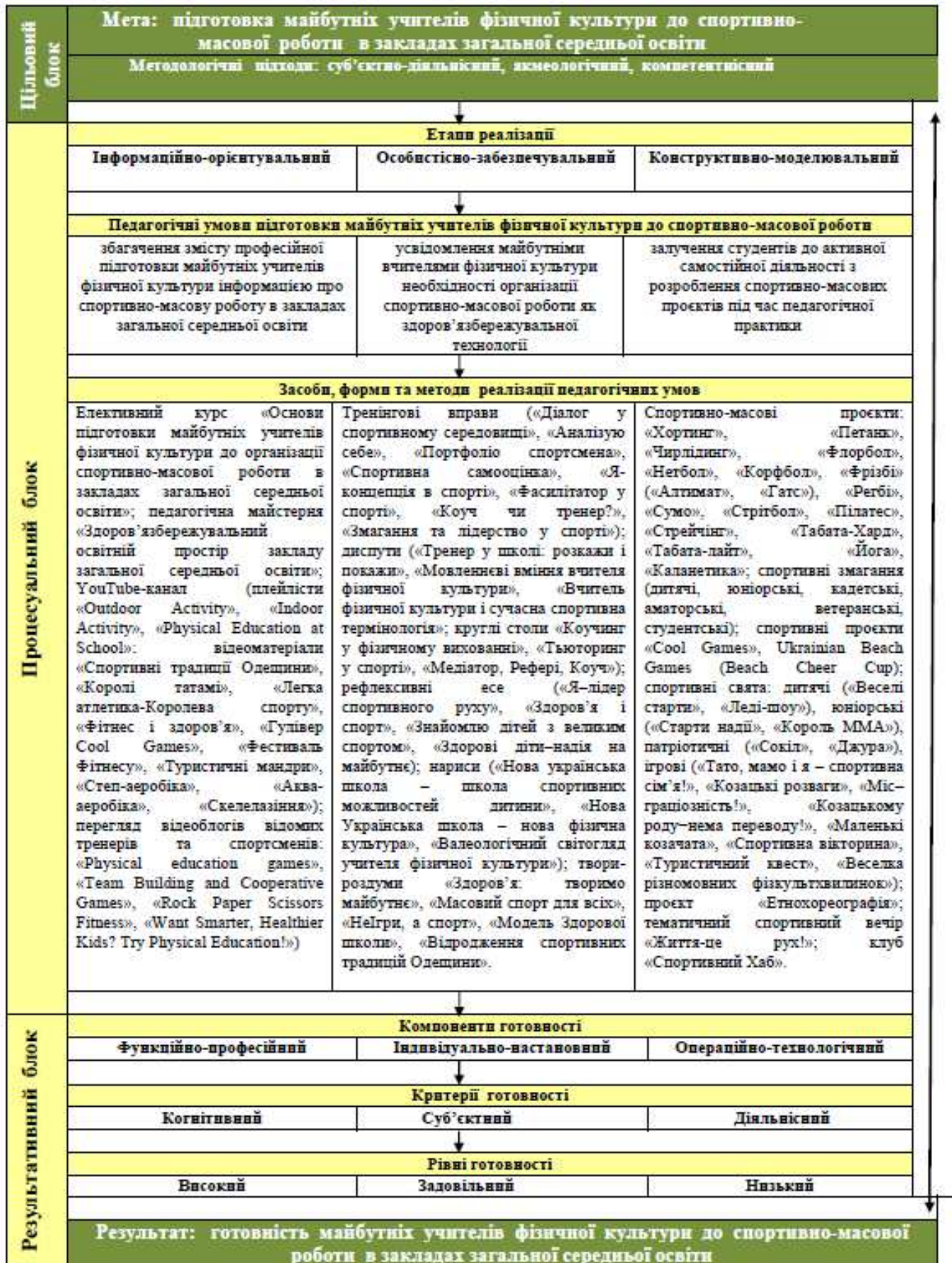

Рис. Модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти

Концептуальною складовою цільового блоку виступає мета – підготовка майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти.

З опорою на мету було сформульовано конкретні завдання: схарактеризувати своєрідність спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти.

В цільовому блоці моделі чільне місце посідають методологічні підходи, що виступають методологічним підґрунтям дослідження та спрямовують весь хід експериментальної роботи на рбеалізацію всіх цілей відповідно вимог освітньої парадигми.

До методологічних підходів у нашому дослідженні віднесено: ***компетентнісний, суб'єктно-діяльнісний, акмеологічний.***

Представимо наші міркування щодо вибору методологічних підходів до підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти, адже без вибудовування належної «методологічної платформи» експериментального дослідження педагогічних умов неможливо правильно зконструювати хід експериментальної роботи.

У дослідженні було обрано як основоположний *компетентнісний підхід*.

Відповідно до компетентнісного підходу у межах професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури мають бути розставлені «акценти» на активному стимулюванні здобувачів освіти до самоосвіти та на інноваційних методиках навчання. Професійне зростання майбутнього вчителя фізичної культури в рамках компетентнісного підходу залежить від сформованості професійних позицій та опирається на чітке планування власної педагогічно-спортивної професійної діяльності після закінчення навчання в педагогічному університеті.

На нашу думку, саме компетентнісний підхід інтегрує освітні, навчальні, дидактичні, розвивальні, професійні та виховні задачі професійно-педагогічної підготовки у ЗВО. Очікуваний кінцевий результат професійно-

педагогічної підготовки здобувачів освіти у ЗВО, відповідно компетентнісного підходу, - формування бажання та здатності навчатись упродовж усього життя, прагнути постійного професійного вдосконалення, здатності творчо ставитись до виконання професійних завдань спортивно-педагогічної діяльності. Відтак, думаємо, що урахування принципів компетентнісного методологічного підходу позитивно впливатиме на прагнення студентів до автономної професійно-педагогічної діяльності.

У дослідженні було ураховано також *суб'єктно-діяльнісний підхід*.

Вибір особистісно-діяльнісного підходу до підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи зумовлений тим, що цей підхід стимулює розвиток особистісного потенціалу студентів. Суб'єктно-діяльнісний підхід детермінується обґрунтованістю емпіричних та теоретичних передумов формування професіоналізму на основі урахування індивідуальних особливостей студентів. Суб'єктно-діяльнісний підхід забезпечує максимальне розкриття потенціалу та задатків кожного майбутнього вчителя фізичної культури, адже базується на виявленні особистісних (персональних) рис та властивостей студентів.

Обираючи суб'єктно-діяльнісний підхід було взято за основу той факт, що будь-яка діяльність складає платформу процесу навчання в педагогічному університеті, тоді як формування компетентного вчителя фізичної культури є кінцевою метою всієї навчально-пізнавальної діяльності. Відтак, саме професійна підготовка відтворює загальну структуру діяльності. Провідне завдання викладачів полягає насамперед у тому, щоб навчити працювати (виконувати професійні дії та операції, за допомогою яких буде реалізовуватись спортивно-масова робота в закладах загальної середньої освіти). Суб'єктно-діяльнісний підхід передбачає наявність сформованої цілісної позиції майбутнього вчителя фізичної культури щодо вибору оптимального алгоритму реалізації спортивно-масової роботи. У ході дисертаційного дослідження ми виходили з того, що вся навчальна та професійно-зорієнтована інформація, яку отримує студент має вистапати як

спосіб активізації оволодіння майбутньою професійною діяльністю в контексті організації спортивно-масової роботи.

Відтак, у найбільш загальному вигляді, зміст особистісно-діяльнісного підходу під час формування готовності до спортивно-масової роботи у майбутніх учителів фізичної культури полягає в тому, що пріоритетною є спільні діяльність здобувачів освіти та викладачів університету.

На нашу думку, суб'єктно-діяльнісний підхід передбачає розробку та реалізацію комплексу тренінгових вправ, розробку авторських методичних матеріалів для вдосконалення процесу формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи під час викладання дисциплін психолого-педагогічного циклу та дисциплін фахового спрямування («Теорія і методика проведення спортивних ігор», «Теорія та методика виховання») тощо.

Для того щоб ефективно підготувати майбутніх учителів до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти було прийнято рішення урахувати *акмеологічний підхід*. Саме акмеологічний методологічний підхід акумулює в собі так звані «дослідницькі» стратегії, на основі зокрема: системного підходу до вивчення та аналізу явищ педагогічної дійсності; цілісного, або «холістичного» підходу до вивчення особистості професіонала.

У загальному вигляді акмеологічний підхід до підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи полягає в тому, що він зосереджений на осмисленні пошуку оптимальних ефективних шляхів організації навчальної (пізнавальної) та освітньої (виховної, розвивальної) діяльності студентів, що передбачає досягнення максимального рівня (так званого «акме») у межах теоретичної та професійної підготовки у середовищі педагогічного університету; забезпечення прагнення студентів постійно вдосконалювати власну теоретично-професійну підготовленість до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти.

Думаємо, що акмеологічний підхід до підготовки майбутніх учителів фізичної культури сприяє формуванню індивідуальної стратегії професійної самореалізації, що поступово стає фактором, що «супроводжує» професійний розвиток студентів у ході професійного навчання в педагогічному університеті, допомагає у формуванні їхньої «ціннісної» та «світоглядної» платформи, стратегічних напрямів самовдосконалення на індивідуальному та професійному рівнях, стимулює саморозвиток та самовдосконалення.

Ми впевнені, що акмеологічний підхід до підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи допоможе забезпечити належні умови для творчого розвитку студентів, можливості його реалізації в межах самостійного планування та організації спортивно-масової та фізкультурно-оздоровлювальної роботи в закладах загальної середньої освіти.

В практично-професійному контексті впровадження акмеологічного підходу до підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи має спрямовуватись на : вивчення так званого «мікроакме» здобувачів освіти з метою стимулювання досягнення персональних «вершин» під час організації ними спортивно-масової роботи в школі; удосконалення (оновлення) змісту професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури на основі інтеграції всіх складових такої підготовки (цілісності); конструювання розвивального професійного середовища, яке б стимулювало майбутніх педагогів на досягнення успіху у професійній діяльності шляхом збагачення її засобами фізкультурно-оздоровлювальної та спортивно-масової роботи.

Розробка моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти вимагає детального опрацювання *принципів* такої підготовки.

Аналіз довідникових та словникових джерел дозволяє стверджувати, що поняття «принцип» з латинської мови перекладається «основа», «початок», «основне правило», «основна вимога до діяльності».

В дидактичному контексті принципи навчання є комплексом основоположних ідей, які (відповідно до мети розвитку, виховання і закономірностей процесу навчання) детермінують зміст, форми і методи організації навчальної роботи. У науково-педагогічних джерелах представлено різні підходи до класифікації та типологізації принципів навчання, вчені по-різному формулюють їх та увиразнюють їх призначення для різних напрямів навчально-пізнавальної діяльності. Можемо стверджувати, що традиційно принципи навчання диференційовано на : загальнодидактичні (характерні для всіх предметів) та специфічні, або методичні (характерні для певного предмета).

Аналіз методологічних та дидактичних джерел дозволяє стверджувати, що загально дидактичними принципами найчастіше називають такі: принципи науковості, систематичності та послідовності, доступності, зв'язку навчання з життям, свідомості та активності, наочності, міцності засвоєння знань, умінь і навичок, індивідуальності, емоційності навчання.

Відтак, принципами є найбільш загальні, так звані «відправні» положення організації навчальної та професійної діяльності та провідні положення керування процесами пізнавального, професійного та фізичного розвитку.

На думку науковців, що розробляли першооснови системи підготовки майбутніх учителів саме фізичного виховання (Т. Сущенко, Б. Шиян), провідними принципами є: принцип свідомості й активності, наочності, доступності та індивідуалізації, систематичності, міцності та прогресування. Усі перераховані вище загально педагогічні принципи властиві й фізичному вихованню, однак специфіка галузі зумовлює реалізацію їх з урахуванням засобів і способів, які характерні для неї.

Отже, на основі узагальнення напрацювань науковців було обрано конкретні загальнодидактичні принципи, які ми вважаємо за доцільне покласти в основу формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти:

свідомості та активності; наочності, доступності та індивідуалізації, систематичності.

Опишемо більш детально яким чином реалізуються названі принципи у ході експериментального дослідження.

Принцип свідомості та активності передбачає накреслення шляхів та напрямів творчої взаємодії викладачів та здобувачів освіти у ході досягнення мети освітньої та навчально-виховної діяльності. Реалізація цього принципу забезпечує формування і розвиток у майбутніх учителів фізичної культури стійкого позитивного ставлення та потреби в оволодінні цінностями фізичної культури, здоров'язбереження та здорового способу життя як світоглядної орієнтації; стимулювання бажання та прагнення самореалізуватись у професії, вдосконалювати рівень власної професійної майстерності як вчителя фізичної культури; реалізовувати власний професійний потенціал у ході організації спортивно-масової роботи фізкультурно-оздоровлювального спрямування.

Принцип наочності має неабияке значення у ході організації спортивно-масової роботи сааме в закладах загальної середньої освіти. Масові заходи спортивного спрямування передбачають почасти використання елементів ігрових видів спорту (волейболу, футболу тощо) та елементів ритміки, хореографії, спеціальних рухових дій та вправ. Їхнє використання неможливе без наочної демонстрації вчителем наочного образу та чуттєвого «образу», що допомагає відобразити техніки, тактики та алгоритми правильних рухових дій. Водночас, учитель фізичної культури послуговується певними маркерами створення правильного «образу» рухової активності (приміром «швидко», «повільно», «сильно»). Реалізація принципу наочності забезпечує формування органів відчуття та чуття – вестибулярного апарату, рецепторів м'язів тощо.

Принцип доступності та індивідуалізації в організації спортивно-масової роботи розуміємо таким чином: учитель фізичної культури має правильно розподілити фізичне навантаження відповідно персональної мети фізичного

виховання кожної окремої дитини, тобто ураховувати індивідуальну траєкторію фізичного розвитку кожного учня. Доступність сааме у ході фізичного виховання залежить як від персональних можливостей студентів, так і об'єктивних труднощів, які виникають під час виконання завдань координаційної складності, надмірної енергоємності, небезпеки.

Принцип систематичності полягає в урахуванні необхідності побудови чіткого алгоритму організації освітнього процесу, що забезпечує логіку та процедуру взаємодії різних аспектів керування професійним навчанням студентів. Саме урахування принципу систематичності забезпечує уникнення епізодичності, фрагментарності та певної «розпорошеності» елементів фахової та професійно-педагогічної підготовки.

Опишемо методику реалізації моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти.

Експериментальну роботу з підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи у закладах загальної середньої освіти здійснено впродовж двох років (II-III роки навчання студентів освітнього ступеня «бакалавр» спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура)) шляхом реалізації педагогічних умов і поетапного (інформаційно-орієнтувальний, конструктивно-моделювальний, особистісно-забезпечувальний) впровадження моделі.

Наскрізним засобом реалізації педагогічних умов виступив елективний курс для студентів експериментальної групи *«Основи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти»*, який було розроблено відповідно до вимог експерименту й упроваджено в межах роботи студентської проблемної групи у формі педагогічної майстерні-гуртка *«Здоров'язберезувальний освітній простір закладу загальної середньої освіти»*.

Опишемо більш детально принципи організації роботи педагогічної

майстерні-гуртка.

З-поміж різних активних форм професійного навчання студентів вирізняється потенціалом так звана «педагогічна майстерня». Такий вид роботи має ознаки квазіпрофесійної діяльності та, водночас, активним дидактичним спрямуванням. З метою підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи було обрано само організацію роботи студентів за алгоритмом педагогічної майстерні з таких міркувань.

Педагогічна майстерня увиразнює колективний (спільний) спосіб діяльності, тобто, майбутні вчителі фізичної культури вчаться працювати в команді однодумців, розвивають комунікативні, організаційні вміння, демонструють лідерські якості. Всі названі аспекти є показником сформованості готовності до організації спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти.

Водночас, організації педагогічної майстерні дозволяє «педагогізувати» суто спортивну підготовку майбутніх учителів фізичної культури, тобто встановити правильний баланс між фізичною підготовленістю та практичною готовністю до здійснення професійно-педагогічної діяльності в школі.

Відтак, саме організація педагогічної майстерні у ході експерименту дозволяє створити особливий стан «інтеграції» викладачів, студентів і з довколишнім світом, створити дух співтворчості, глибокого взаємного інтересу; створити умови для реалізації синергетичного ефекту: єдності самосвідомості, уяви, свободи вибору, незалежної волі, відповідальності кожного за все почуте, сприйняте, пережите, вчинене; налагодити емпатійне слухання: розуміння іншої людини, погляд на речі з його позиції з метою «вчуття» в систему його уявлень і цінностей; рівності, яка проявляється в здатності бути самим собою у всіх учасників процесу: для ініціювання рефлексивних процесів, розвитку потреби в знаннях про самого себе.

У нашому дослідженні педагогічна майстерня розглядається як інтегративна технологія, що поєднує навчально-пізнавальні, професійно-

педагогічні, квазіпрофесійні, ігрові, дослідницькі, проблемні види діяльності майбутніх учителів фізичної культури з метою формування готовності до організації спортивно-масової роботи в школі. Це відкрита система пошуку і вибору шляху пізнання, вільної особистісної взаємодії, узагальнення та обміну інформацією в процесі навчання.

Сутність педагогічної майстерні полягає також в тому, що майбутній учитель «проживає» діяльність, пропустивши її через свій досвід і свідомість.

Саме педагогічна майстерня виступила практичною «платформою» для організації експериментальної роботи з підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-масової роботи, адже саме в межах роботи майстерні реалізовувались педагогічні умови та модель.

У рамках роботи педагогічної майстерні проводились дискусії, диспути, проводились семінари-практикуми, студенти доповідали про хід виконання самостійних завдань. У межах роботи майстерні викладався елективний курс, майбутні вчителі фізичної культури опрацьовували моделі організації спортивно-масової роботи в школі, презентували авторські розробки та сценарії спортивних свят, вечорів, відеоматеріали.

Спільна робота студентів в межах роботи педагогічної майстерні дозволила правильно розподілити експериментальну роботу з реалізації педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в школі.

У межах роботи педагогічної майстерні студентів було залучено спочатку до пасивних видів роботи – спостереження, аналіз наукових та методичних джерел з проблеми організації спортивно-масової роботи. Наприклад, вони спостерігали яким чином складає алгоритм спортивно-масового проекту викладач, допомагали добирати демонстраційний матеріал або необхідний спортивний інвентар. Тобто, майбутні вчителі фізичної культури виконували спочатку найпростіші функції в організації спортивно-масового проекту. Надалі студентів було залучено до виконання більш вагомих функцій у спортивно-масовому проєкті – активного спостереження,

розробки плану колективної роботи. Після цього майбутні вчителі фізичної культури залучались до безпосереднього планування спортивно-масового проекту, вони включались в активну діяльність з організації масових спортивних свят, готували матеріали з практичного використання матеріалу, який надав їм викладач (демонстраційний матеріал та інвентар для проведення ігор, змагань, естафет). Студенти самостійно розробляли сценарії та здійснювали «режисуру» спортивно-масового проекту, накресливали алгоритм його реалізації.

Відтак, організація педагогічної майстерні забезпечувала циклічність у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи, що увиразнювала системність, наступність та інтеграцію функційно-професійного, операційно-технологічного та індивідуально-настановного компонентів готовності до спортивно-масової роботи у закладах загальної середньої освіти.

На нашу думку, організація педагогічної майстерні виступила дієвим «інструментом» для формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в школі, адже сприяла формуванню таких знань та вмінь:

- уміння створювати адекватну атмосферу реалізації спортивно-масового проекту в школі, налагодження відповідного «настрою» (підготовка школярів до сприйняття спортивного свята);
- виявлення потреб і можливостей дітей і дорослих для підготовки та участі в спортивному святі;
- організаційні вміння (узгодження дій учасників свята: адміністрація школи, методичні об'єднання вчителів, школярі та їх батьки);
- управлінські вміння (вміти приймати управлінські рішення, управляти учасниками, вміти підготувати і провести ділову нараду, вибрати оптимальні варіанти діяльності, вміння поставити колективну мету і сформулювати завдання тощо);

- дизайнерські вміння (визначення місця свята і його оформлення, підготовка костюмів, спортивної форми, виготовлення атрибутів і спортивного інвентарю);

- «режисерські» вміння (розробка сценарію, синтез інформації і виявлення потрібного змісту (план-сценарій), визначення дій кожного учасника тощо);

- знання з організації спортивно-масової роботи.

Отже, педагогічна майстерня виявилась дуже ефективною для формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до спортивно-масової роботи, оскільки дозволяє імітувати роботу в школі і в соціумі, інтегрувати знання з усіх умов шкільного середовища і необхідні вміння за допомогою включення студентів в різні види діяльності при організації спортивно-масових проєктів.

Опишемо більш детально принципи розробки елективного курсу *«Основи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти»*, для студентів-майбутніх учителів фізичної культури.

Елективний курс було розроблено відповідно до вимог ЄКТС (3 навчальні модулі обсягом 90 годин).

Спецкурс було побудовано за такою логікою:

лекційні заняття були покликані збагатити знаннєвий фонд майбутніх учителів фізичної культури (реалізація першої педагогічної умови);

- семінарсько-практичні заняття були присвячені відпрацюванню спеціальних практичних умінь і навичок студентів із розробки алгоритмів впровадження спортивно-масових проєктів (реалізація другої педагогічної умови);

- самостійна робота передбачала їхнє занурення у рефлексивні практики осмислення значущості спортивно-масової роботи для створення здоров'язберезувального освітнього середовища закладу загальної середньої освіти (реалізація третьої педагогічної умови).

Логічний каркас програми спецкурсу складався з тем, що розкривали ідеї валеологізації освітнього середовища сучасної школи, шляхом увиразнення засобів фізкультурно-просвітницької, профілактично-оздоровлювальної, реабілітаційно-розвивальної, дозвілєво-рекреаційної діяльності; психолого-педагогічний контекст готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в школі як професійно-особистісної характеристики педагога; практико зорієнтований зміст підготовки майбутніх учителів фізичної культури як модераторів, організаторів і керівників здоров'язбережувальної освіти в школі.

Мета спецкурсу: формування готовності майбутніх учителів фізичної культури організувати комплексно спортивно-масову та фізкультурно-оздоровчу роботу в закладі загальної середньої освіти шляхом теоретичної та практичної підготовки до реалізації здоров'язбережувальних технологій.

Завдання спецкурсу:

забезпечення спеціальної теоретичної підготовки майбутніх педагогів шляхом оволодіння майбутніми вчителями фізичної культури знаннями щодо дефініції «спортивно-масова робота» як здоров'язбережувальної технології та способів її реалізації у майбутній професійній діяльності;

ознайомлення студентів із педагогічним контекстом та видами інноваційних здоров'язбережувальних технологій в освітньому середовищі школи;

забезпечення практичної підготовки майбутніх педагогів шляхом набуття ними спеціальних умінь, що уможливають розробку спортивно-масового проекту та його реалізацію.

Міжпредметні зв'язки: спецкурс є інтегрованим курсом, який передбачає використання, систематизацію та вдосконалення знань студентів з педагогіки (вступ до спеціальності, історія педагогіки, теорія навчання, теорія виховання), психології, загальнотеоретичних та фахових (Теорія та методика фізичного виховання, Історія фізичної культури, Теорія та

методика спортивного тренування, Вступ до спеціальності з основами наукових досліджень, Управління в сфері фізичної культури.)дисциплін.

Система контролю: презентація самостійно-дослідних проєктів, опитування, контрольне тестування.

Опишемо хід реалізації педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи у закладах загальної середньої освіти.

Реалізація поставлених завдань на інформаційно-орієнтувальному етапі моделі (реалізація педагогічної умови «збагачення змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури інформацією про спортивно-масову роботу в закладах загальної середньої освіти в закладі загальної середньої освіти» з метою впливу на функційно-професійний компонент досліджуваного феномена) вимагала використання у ході експерименту дослідницьких та евристично-пошукових методів, спрямованих на активізацію пізнавальної сфери майбутніх педагогів; упорядкування знаннєвого фонду студентів шляхом збагачення їхнього термінологічного тезаурусу поняттями «спорт», «спортивна діяльність», «тренерська діяльність», «спортивні ігри», «масові заходи», «спортивна анімація», систематизації фахових (місце та роль спортивно-масової роботи в теорії і методиці фізичного виховання, функції спортивно-масової роботи в теорії і практиці спортивних ігор) і загальнопедагогічних (психолого-педагогічні та дидактичні принципи організації та проведення спортивно-масової роботи) знань, розвиток емоційної сфери та творчих сил студентів, стимулювання уяви, відкриття нових знань у процесі спільної творчої діяльності.

На інформаційно-орієнтувальному етапі впроваджувався змістовий модуль спецкурсу «Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в школі», що містив такі теми:

- «Типологія та класифікація видів спортивно-масової роботи в школі»,
- «Інноваційні здоров'язберезувальні технології на уроках фізичної

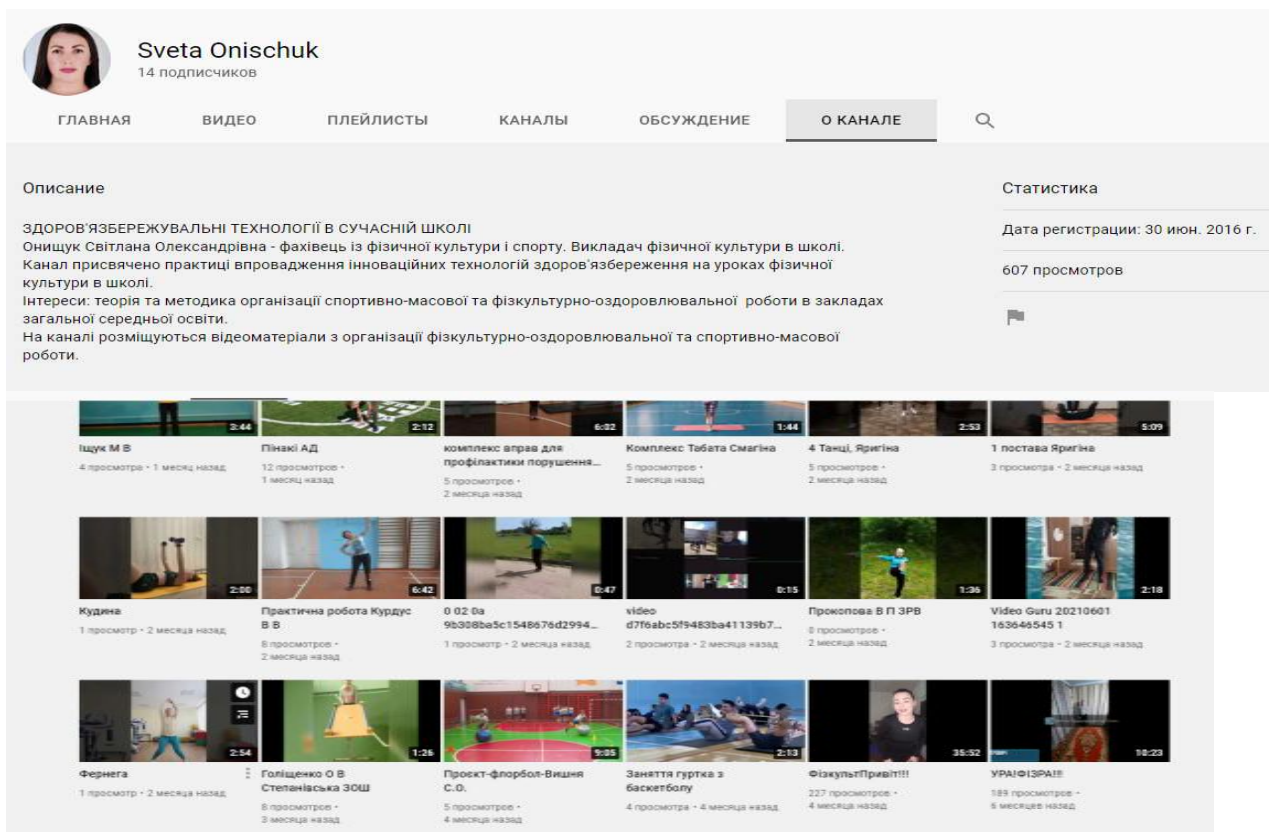
культури в сучасних закладах загальної середньої освіти».

З метою ознайомлення студентів з інноваційним змістом сучасних спортивно-масових проєктів було створено YouTube-канал, на якому розміщувались демонстраційні навчальні відеоматеріали: («Спортивні традиції Одещини», «Королі татамі», «Легка атлетика-Королева спорту», «Фітнес і здоров'я», «Гулівер Cool Games», «Фестиваль Фітнесу», «Туристичні мандри», «Степ-аеробіка», «Аква-аеробіка», «Скелелазіння»).

Фрагмент інтерфейсу YouTube-каналу представлено на малюнку.

Фрагмент малюнку

(скріншот з екрану)

Плейлисти YouTube-каналу було структуровано за блоками:

- «Outdoor Activity»
- «Indoor Activity»
- «Physical Education at School».

У блоці «Outdoor Activity» студенти мали змогу ознайомитись із спортивно-масовими проєктами (іграми, вправами, конкурсами тощо), які передбачають активність учнів на свіжому повітрі.

У блоці «Indoor Activity» було представлено види спортивно-масових проєктів, що виконуються у спортивній залі (спортивні змагання з використанням інвентаря, спортивного обладнання, спеціального одягу учасників).

У блоці «Physical Education at School» було дібрано види спортивних проєктів, що вчитель фізичної культури може застосовувати на уроках фізичної культури.

На YouTube-каналі студенти мали змогу ознайомитись із моделями організації масового спорту в країнах ЄС та США (перегляд відеоблогів відомих тренерів та спортсменів: «Physical education games», «Team Building and Cooperative Games», «Rock Paper Scissors Fitness», «Want Smarter, Healthier Kids? Try Physical Education!»), визначити способи реалізації здоров'язбережувального контенту в практику роботи вчителя фізичної культури.

На інформаційно-орієнтувальному етапі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладі загальної середньої освіти було впроваджено перший змістовий модуль спецкурсу

«Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в школі», що містив такі теми:

«Типологія та класифікація видів спортивно-масової роботи в школі»,
«Інноваційні здоров'язбережувальні технології на уроках фізичної культури в сучасних закладах загальної середньої освіти».

Їх було дібрано відповідно до функційно-професійного компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи.

В межах модуля *«Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в школі»* студенти студіювали такі аспекти проблеми:

- еволюція ідей фізичного виховання в історії педагогічної думки;
- методологічне та теоретичне підґрунтя феномена фізичної культури у науковому доробку мислителів-педагогів минулого;

– сучасні дослідження проблеми застосування ігрових форм роботи на уроках фізичної культури в різних освітніх системах.

Опановуючи матеріал теми студенти склали термінологічні та концептуальні карти, словники термінів та понять, описували дефінітивне різноманіття проблеми застосування засобів спортивно-масової роботи в сучасній школі.

Така робота забезпечувала збагачення поняттєво-термінологічного фонду майбутніх учителів фізичної культури, спонукала їх до аналізу основних понять, що увиразнюють значеннєві характеристики феноменів «масовий спорт», «не олімпійський спорт». Така робота приляла формуванню у студентів правильної теоретичної «платформи» щодо розуміння здоров'язберезувального змісту сучасних спортивно-масових заходів.

З метою кращого засвоєння інформації щодо теоретичного підґрунтя проблематики готовності майбутніх учителів фізичної культури впроваджувати спортивно-масову роботу в закладі загальної середньої освіти, для самостійного опрацювання студентам було запропоновано дібрати та проаналізувати літературні джерела, скласти наукові доповіді з таких проблемних питань, як-от:

- особливості проведення Всесоюзних спартакіад за часів радянської України;
- заснування добровільних спортивних товариств «Динамо», «Спартак», «Локомотив»;
- зародження організаційних, програмно-нормативних та науково-методичних основ системи фізичного виховання;
- роль комплексу «Готовий до праці та оборони» та Єдиної всесоюзної спортивної класифікації у розвитку фізкультурно-спортивного руху;
- утворення перших навчальних закладів і наукових установ.

З метою впливу на показник «обізнаність із типологією та змістом спортивно-масової роботи в школі» та, в цілому, на функційно-професійний

компонент готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи, в межах засвоєння матеріалу модулю студенти опрацьовували матеріал про нормативно-правове забезпечення, раціональний зміст та структуру фізкультурно-оздоровлювальної роботи різних груп населення в різних сферах суспільства: у сфері освіти, за місцем проживання та відпочинку громадян; за місцем роботи громадян; серед сільського населення; фізична підготовка у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України, у правоохоронних органах, рятувальних та інших спеціальних службах; осіб з особливими освітніми потребами.

У межах роботи педагогічної майстерні було проведено дискусію «Спортивно-масова робота в сучасній школі: За і Проти». В межах дискусії студенти розповідали один одному про способи організації спортивно-масової роботи в школах різного регіону, аналізували переваги та недоліки тих чи інших видів роботи з учнями. Після дискусії студентам було запропоновано написати реферат з таких тем:

- «Фітнес-програма як фізкультурно-оздоровлювальна технологія»;
- «Можливості використання фітнес-програми в системі масового спорту»;
- «Аквааеробіка як сучасна фізкультурно-оздоровлювальна технологія»;
- «Рекреаційно-оздоровлювальна рухова активність»;
- «Рекреаційно-оздоровлювальні види рухової активності на основі індивідуальних рухливих ігор»;
- «Рекреаційно-оздоровчим видам рухової активності на основі засобів гімнастики у повітрі».

На *конструктивно-модельовальному етапі* моделі (реалізація педагогічної умови «залучення студентів до активної самостійної роботи з розробки спортивно-масових проєктів під час педагогічної практики» з метою впливу на операційно-технологічний компонент досліджуваного

феномена) особливу увагу було приділено методам імітаційного моделювання, синестезії, продукування валеологічного та здоров'язбережувального контексту професійного навчання студентів.

Ці методи було комбіновано в системі дослідницьких, творчих завдань професійного спрямування, тобто весь контекст експериментальної роботи з підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в школі реалізовувався в площині квазіпрофесійної діяльності урахувуючи потенціал педагогічної практики в школі.

На конструктивно-моделювальному етапі впроваджувався змістовий модуль спецкурсу *«Практико-зорієнтований зміст підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в школі»*, що містив такі теми:

- «Технологія та практичний зміст організації спортивно-масової роботи в школі на інноваційних засадах»,
- «Здоров'язбережувальний та інклюзивний контент професійної діяльності вчителя фізичної культури з організації спортивно-масової роботи».

На цьому етапі майбутні вчителі фізичної культури під час педагогічної практики залучались до розробки спортивно-масових проєктів з використанням інноваційних видів спорту: «Хортинг» (гірвовий, танцювальний), «Петанк», «Чирлідінг», «Флорбол», «Нетбол», «Корфбол», «Фрізбі» («Алтимат», «Гатс»), «Регбі» («Регбі-5», «Регбі-7», «Регбі-15»), «Сумо», «Стрітбол», «Пілатес», «Стрейчінг», «Табата Хард», «Табата лайт», «Йога», «Каланетика», «Бадмінтон».

З метою набуття вмінь розробляти алгоритм та сценарій спортивно-масового проєкту студенти залучались до проведення різних видів спортивних змагань (дитячі, юніорські, кадетські, аматорські, ветеранські, студентські):

- «Кубок по гандболу серед дівчат 2008-2009 року народження пам'яті тренера України Г. Куцурайса»,

- «Кубок з волейболу серед дівчат 2010-2011 року народження пам'яті Олімпійської Чемпіонки Е. Р. Соколовської»,
- «Відкритий кубок зі стрітболу серед юнаків 2010-2011 року народження пам'яті тренера Б. Д. Літвака»,
- «Турнір з пляжного волейболу пам'яті Олімпійської чемпіонки Валентини Мішак»,
- «Міський Чемпіонат з міні-футболу пам'яті Валерія Лобановського»,
- проекту «Cool Games»,
- проекту Ukrainian Beach Games (Beach Cheer Cup).
- Майбутні вчителі фізичної культури організували спортивні свята:
 - дитячі («Веселі старты», «Леді-шоу»),
 - юніорські («Старты надії», «Король ММА»)?
 - патріотичні («Сокіл», «Джура»).

В межах цього етапу майбутні вчителі фізичної культури самостійно організували ігрові свята («Тато, мамо і я – спортивна сім'я!», «Козацькі розваги», «Міс – граціозність!», «Козацькому роду – нема переводу!», «Маленькі козачата», «Спортивна вікторина», «Туристичний квест», «Веселка різномовних фізкультхвилинок»).

Майбутні вчителі фізичної культури брали участь у проведенні марафонів до дня тренера та працівника фізичної культури. Така робота дозволила студентам упорядкувати знання щодо різних функцій них та рольових позицій сучасного фахівця з фізичної культури, спорту і виховання, а саме: педагога, тренера, координатора масового спорту.

З метою поглиблення уявлень майбутніх учителів фізичної культури про різні функції спортивно-масової роботи у межах роботи педагогічної майстерні вони розглядали такі функції, як: естетична, економічна, патріотична.

З цією метою майбутнім педагогам було запропоновано взяти участь у

тематичних вечорах: «Етнохореографія» (студенти увиразнювали естетичну функцію сучасних спортивних заходів), «Організація тренажерного залу: практичний та фінансовий аспекти» (майбутні вчителі фізичної культури розмірковували про необхідність професійного зростання, самореалізації в різних видах діяльності).

З метою увиразнення соціальної та патріотичної функції масового спорту було проведено тематичний вечір «Життя-це рух!», організовано клуб «Спортивний Хаб».

В межах цього напрямку роботи було проведено конференцію до дня спорту «Творча особистість вчителя: проблеми практики і теорії», міжнародну конференцію до дня тренера «Практичний аспект: техніка і тактика».

Змістовий модуль спецкурсу *«Практико-зорієнтований зміст підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в школі»* містив такі теми:

- «Технологія та практичний зміст організації спортивно-масової роботи в школі на інноваційних засадах»,
- «Здоров'язбережувальний та інклюзивний контент професійної діяльності вчителя фізичної культури з організації спортивно-масової роботи».

Теми було дібрано відповідно до операційно-технологічного компонента готовності майбутнього вчителя фізичної культури до спортивно-масової роботи.

Наприклад, метою опанування теми спецкурсу «Впровадження «нових видів спорту» у закладах загальної середньої освіти» було визначено ознайомлення з новими видами спорту, популяризація та впровадження їх на заняттях з фізичної культури

Завданнями для студентів було обрано такі:

- Вивчення нових видів спорту та їх основні ігрові дії;

- Подання матеріалу для створення нових спортивних модулів у програмі з фізичної культури
- Впровадження нової інформації для забезпечення здорового способу життя у школярів.

В межах опанування цієї теми майбутні вчителі фізичної культури були ознайомлені з проектом Олександра Педана JuniorZ із розвитку спорту серед школярів різних вікових категорій.

Студенти дізнались, що проєкт реалізується за підтримки Міністерства освіти та науки України (лист МОН від 03.01.2018 № 1/9-2), Комітету з фізичного виховання та спорту МОН України, НДУ «Інститут модернізації змісту освіти», Спортивного комітету України, численних національних федерацій з різних видів спорту. Пропагуємо такі види спорту: чирлідінг, петанк, хортинг, флорбол, бадмінтон, корфбол, регбі, сумо та фризбі.

З метою поглиблення увлень студентів про різноманіття сучасних видів спорту, що впроваджуються в Новій українській школі студентам було запропоновано розробити презентації до кожного виду спорту.

Наприклад, петанк (фр. *pétanque*) — один з різновидів боулзу, метою якого є, стоячи всередині кола (обомі ногами торкаючись землі), кинути порожнисті металеві кулі якомога ближче до маленької дерев'яної кулі (*cochonnet, piglet, bouchon, le petit* — кошонет, поросятко, паця, джек, бушон, корок, малесенький). Цю гру, як правило, грають на твердому ґрунті або гравії, але можна також грати на траві, піску тощо. Гра подібна до бочче і боулзу.

Студенти дізнались про те, що хортинг - новий вид спорту, зароджений в Україні . Це комплексна система фізичної підготовки для дітей та юнацтва, яка дуже швидко стала популярною, і була підтримана спортивними організаціями та переросла в досить сильний фізкультурно-оздоровлювальний рух в багатьох містах і областях України. За підтримки більшості клубів, які виявили бажання займатися і пропагувати хортинг, були розроблені правила змагань, а з часом була створена і зареєстрована

Всеукраїнська громадська організація «Всеукраїнська Федерація Хортингу», яку очолив Едуард Анатолійович Єрмоєнко - відома в міжнародному світі єдиноборств людина, майстер спорту міжнародного класу, Заслужений тренер України, учасник бойових дій в Афганістані, засновник школи хортингу.

Хортинг - це вид бойових єдиноборств, де оцінюється ударна і кидкова техніка, атака і захист, де карають за боягузтво і заохочують за сміливість. Основне завдання хортингу - популяризація та підвищення ролі фізичної культури і спорту, патріотичне виховання, привчити дітей і юнацтво до здорового способу життя, відволікти їх увагу від шкідливих звичок, виховання особистості в дусі добропорядності, патріотизму та любові до своєї Батьківщини.

Майбутні вчителі фізичної культури ознайомились із новими видами спорту для України – флорболом та корфболом. Флорбол — командний вид спорту. Один з різновидів хокею, грається пластиковим м'ячем, удари по якому наносяться ключкою. Ціль гри: забити м'яч у ворота суперника.

Корфбол — командна гра з м'ячем, багато в чому подібна до змішаного **нетболу**. У корфбол грають у більш ніж п'ятдесяти країнах; найбільшу популярність гра дістала у Нідерландах та Бельгії. Корфбол відрізняється від інших командних ігор тим, що це змішана гра: команда складається з чотирьох чоловіків і чотирьох жінок.

Сумо (яп. 相撲, すもう, «боротьба») — вид єдиноборства, в якому два борці виявляють сильнішого на круглому полі. Цей вид спорту походить із Японії і вважається одним з видів бойових мистецтв. Традиція сумо ведеться з давніх часів, тому кожен поєдинок супроводжується численними ритуалами.

Літаючий диск — пластмасовий спортивний снаряд у формі диска діаметром 20-30 сантиметрів із загнутими краями. Часто також називаються «фризбі» або «фрізбі», через те, що першими на ринку були літаючі диски

торгової марки «фризбі» (англ. *Frisbee*) фірми Wham-O. Зараз літаючі диски виготовляє багато компаній у різних країнах світу.

Алтимат (англ. *Ultimate*) — найпопулярніша гра з літаючим диском. Це командна неконтактна гра, яка народилася з американського футболу і баскетболу. Для алтимату використовуються диски вагою 175 грамів, діаметром 29 см. Найбільшою популярністю серед гравців алтимату користуються диски американської компанії «Дискрафт».

Гатс (англ. *Guts*) — спортивна гра, у якій беруть участь дві команди, від одного до п'яти гравців в кожній. Ціль гри полягає в тому, щоб першими набрати 21 очко. Перед початком гри команди розміщуються один навпроти одного, на відстані 14 м. Гравець повинен кинути диск у суперника так щоб той не зміг його зловити. Якщо гравець не ловить диск чисто (без жонгливання), кидаюча команда одержує очко.

Гатс розвиває навички кидання диску, а також вміння ловити диск однією рукою.

В межах конструктивно-моделювального етапу студенти самостійно розробляли сценарії різних видів та типів спортивно-масових проєктів.

З метою кращого засвоєння студентами знань щодо процедури планування, розробки та реалізації спортивно-масових проєктів дисертантом було розроблено рекомендації щодо складання карти спортивно-масового проєкту.

Представимо їх.

Методичні рекомендації щодо написання проєктної роботи

Проєкт – певна задача з певними вихідними даними й очікуваними результатами (цілями), що обумовлюють спосіб її розв'язання.

Проєкт – це низка заходів, спрямованих на досягнення чітко визначених цілей у встановлений термін і в межах наявного бюджету.

Проект є тимчасовою ініціативою з чіткою датою початку та завершення. Вона складається з одного або декількох заходів для отримання результатів та досягнення конкретної мети з обмеженими ресурсами.

Проект – це сукупність дій, обмежених у часі і спрямованих на вирішення проблеми або досягнення конкретної мети, це сукупність процесів, направлених на *створення нової цінності*.

Проект – це самодостатня діяльність, яка включає в себе ряд заходів, спрямованих на досягнення чітко визначених цілей, вирішення проблем визначених цільових груп, із *запланованими важливими результатами* та обмеженими часовими рамками, що потребує використання визначених засобів і ресурсів.

Проект є детальним описом кінцевого продукту (результату), як правило, – з описом наближень (допустимих меж) і конкретних процедур (методів, методик, прийомів), застосування яких якраз і забезпечує цей результат.

У самостійному/практичному оформленні (моделюванні) та складанні «Карти проекту» необхідно розкрити такі компоненти як:

Фрагмент методичних рекомендацій

(скріншот з екрану)

Тематична сфера проекту	Тематична сфера проекту , яку Ви самостійно обрали (одну із 15 орієнтовних тематичних сфер проектних робіт, наведених вище).
Назва проекту	Назва проекту має бути короткою (<u>не більше 10 слів</u>), передавати головну ідею проекту і бути «помітною», щоб відразу привернути увагу. Відображає проблему, на вирішення якої буде спрямовано проект та очікувані кінцеві результати.
Проблема проекту	Короткий опис проблеми, що потребує вирішення. У цьому розділі Вам слід <u>точно описати конкретну проблему</u> , яку збираєтесь розв'язати за допомогою проекту. Опишіть ситуацію, що спонукала Вас приступити до розробки проекту. <u>Пам'ятайте</u> про тісний зв'язок між описом проблеми і метою проекту, за допомогою якого вирішуватиметься дана проблема.

Обґрунтування доцільності проєкту	<p>Обґрунтування доцільності проєкту – це рівень його важливості в даний період часу і в даній ситуації для вирішення певної проблеми, питання або завдання.</p> <p>Обґрунтування доцільності проєкту або <i>актуальність проєкту</i> показує <i>затребуваність вивчення проблеми проєкта, практичної і творчої реалізації її рішення.</i></p> <p>Обґрунтування доцільності проєкту <i>підвищує його значущість</i> і дає можливість застосування на практиці розробки цієї роботи.</p>
Ціль проєкту	<p>Формулювання <i>кінцевих результатів проєкту.</i></p> <p>Цілі формулюють для того, щоб показати, <i>до чого приведе запланована діяльність</i> з вирішення проблеми в межах проєкту.</p> <p>Мета має бути <i>конкретною, вимірюваною, орієнтованою на дію, реалістичною, обмеженою в часі.</i></p>
Завдання проєкту	<p>Практичні кроки або <i>логічні напрями</i>, спрямовані на досягнення цілей.</p> <p>Завдання формулюються зразу ж після цілей, що дозволяє їх конкретизувати.</p> <p><i>Основна вимога</i> до формулювання завдань – конкретність і практична наочність результатів їх виконання.</p> <p><i>Усі завдання</i> мають бути чітко підпорядковані цілям проєкту і узгоджуватися між собою за термінами та ресурсами. Щоб провести це узгодження, слід визначити тривалість проєкту, обсяги матеріальних і людських ресурсів, необхідних для виконання завдань.</p>
Адресати проєкту	На кого спрямований проєкт? Хто отримає користь від його реалізації?
Зміст проєкту (план реалізації)	<p>Короткий покроковий опис дій, застосування методів, методик і прийомів, узгоджених між собою у часі.</p> <p>Одним із показників якості проєкту є коректність планування і розташування за часом заходів та інших дій, з яких він складається.</p> <p>Опишіть коротко алгоритм виконання проєкту.</p> <p>1 крок...</p> <p>2 крок...</p> <p>3 крок...</p>
Очікувані результати проєкту	<p>Реалізація будь-якого проєкту повинна мати на виході одержання конкретних позитивних змін.</p> <p>Отже, при формулюванні очікуваних результатів розробник проєкту має виходити з того, що ці результати будуть чимось таким, що можна <i>охарактеризувати певними словами, що свідчать про позитивні зміни</i>, які відбулися під впливом заходів проєкту.</p>
Критерії (якісні та кількісні)	<p>Критерії ефективності.</p> <p>Перелік вимірюваних показників, за якими можна судити про те,</p>

	наскільки успішно здійснено заплановану роботу.
Способи інформування про проєкт	Яким чином ви будете інформувати про хід реалізації проєкту? Через які інформаційні канали? Чи, можливо, ваш проєкт має відбуватися без особливого розголошення?
Термін реалізації проєкту	Це період часу від задуму проєкту до завершення його реалізації.
Правила набору учасників	За умови необхідності установіть правила, за якими відбираються учасники проєкту.
Критерії набору учасників	За умови необхідності встановіть вимоги до якісних показників особи, яка братиме участь у проєкті (за потреби).
Автор проєкту (повністю), посада, назва закладу освіти	
Керівник проєкту	
Назва курсу	
Дата навчання	
Дата виконання	

В межах реалізації педагогічної умови «залучення студентів до активної самостійної роботи з розробки спортивно-масових проєктів під час педагогічної практики» було активізовано самостійну роботу студентів.

Майбутні вчителі фізичної культури самостійно розробляли моделі та алгоритми (сценарії) спортивно-масових проєктів за різними та типами та формами проведення.

Наведемо приклад самостійно опрацьованих проєктів.

Проєкт, виконаний студентом 3 курсу (експериментальна група) Олексієм К.

*Фрагмент проєкту
(скріншот з екрану)*

КАРТА ПРОЄКТУ

Тема/Назва проєкту	Lockdown Фітнес-challenge
Тематична сфера	Оздоровлювальна фізична культура Оздоровлювальна рекреація Лікувальна фізична культура
Термін реалізації	11.09.2020-29.09.2020
Обґрунтування проєкту	Учні на період Lockdown мали змогу займатися фізичною культурою дотримуючись усіх вимог що до запобігання захворювання на <i>COVID-19</i> в <i>Україні</i> .
Мета проєкту	Мотивація школярів до здорового способу життя Мотивація учнів до занять спортом Підтримка рухової активності під час карантину
Завдання проєкту	Вміти долучати і зацікавити дітей в період Lockdown до занять фізичною культурою Активізація інноваційного контенту впровадження фітнес-технологій
Адресати проєкту	Учні 8 та 10 класів
Зміст проєкту	Передбачені в Проєкті заходи дозволять навчити фітнесу дітей, подальшому розвитку навичок фізичних вправ учнів і отримання масового захоплення . Проєкт передбачає: проведення моніторингу засвоєння навичок з фітнесу Організацію урочних, позаурочних, позакласних заходів. Організацію фізкультурно-оздоровлювальних, спортивних заходів на базі школи та фізкультурно-оздоровлювальних комплексів
Критерії оцінювання	Зменшення ваги учнів, які мають зайву вагу займається фітнесом - Зміна динаміки захворюваності на гострі респіраторні захворюваннями у дітей в бік зниження негативних показників. - Зміна динаміки погіршення зору у дітей в сторону зниження негативних показників.
Очікувані результати проєкту	1.Покращення рівня фізичного стану учнів 2.Популяризації виду спорту

Способи інформування проекту	сайт школи дошка оголошень Платформа CLASSROOM Канал YouTube
Автор проекту	
Керівник проекту	Онищук Світлана
Назва курсу	
Дата навчання	
Дата заповнення	

Представимо фрагмент ще одного проекту, що виконаний студентом 3 курсу (експериментальна група) Валерієм С. самостійно.

*Фрагмент проекту
(скріншот з екрану)*

КАРТА ПРОЄКТУ

Тема/Назва проекту	Розробка «Олімпійського тижня»
Тематична сфера	Популяризація спорту, здорового способу життя, поширення ідей олімпізму та розвиток Олімпійського руху в Україні
Термін реалізації	Постійно (цілі, завдання) I етап (планування та підготовка) - тиждень
Обґрунтування проекту	Учні початкової школи, їх батьки, частіше віддають перевагу танцям, ніж спортивним заняттям. Учні середніх та старших класів – «хворі» іграми у смартфонах
Ціль проекту	Зацікавити дітей
Завдання проекту	Активізація фізкультурно-масової роботи в школі, залучення дітей до занять спортом, особливо початкової школи. Формування у дітей мотивації до здорового способу життя
Адресати проекту	Учні початкової школи, їх батьки, у першу чергу По друге – учні середніх класів (5-7)
Зміст проекту	Алгоритм виконання проекту (при встановленні карантинних обмежень): <ol style="list-style-type: none"> 1. Підготовка зустрічі в режимі онлайн з відомими спортсменами міста, випускниками школи. 2. Розробка плану проведення. 3. Підготовка інвентаря, стадіону, технічних засобів та програмних продуктів. 4. Підготовка учасників, їх інструктаж, доведення обмежень. 5. Підготовка суддів, медичного забезпечення заходу. 6. Святкове відкриття та закриття заходу, нагородження учасників.

	7. Проведення вікторин, конкурсів, естафет та інш.
Очікувані результати проєкту	Масова участь дітей та батьків у заході Пробудження зацікавленості дітей та батьків до занять фізичною культурою, рухливими іграми тощо
Способи інформування проєкту	Сайт школи. Батьківські групи Вайбер. Сайт міського відділу освіти.
Автор проєкту	
Керівник проєкту	Онищук Світлана Олександрівна,
Назва курсу	
Дата навчання	
Дата заповнення	

З метою формування аналітичних та прогностичних умінь майбутніх учителів фізичної культури їм було запропоновано проаналізувати розроблені однокласниками проєкти спортивно-масової роботи.

Так, кожен з учасників групи отримав лист оцінювання та проаналізував проєкт за відповідними параметрами.

Представимо приклад аналіз проєкту студента Олени К.

Фрагмент листа оцінювання

(скріншот з екрану)

**ЛИСТ ОЦІНЮВАННЯ
спортивно-масового проєкту з використанням
нових видів спорту**

Модуль _____

Клас _____

Тема проєкту _____

№ п/п	Об'єкт оцінювання	Критерії оцінювання	Максимальна кількість	Бали
-------	-------------------	---------------------	-----------------------	------

			балів	
1.	Реалізація виховних завдань проєкту	Дисципліна, організованість і поведінка учнів у проєкті		
		Зовнішній вигляд (імідж) і поведінка вчителя фізичної культури		
		Стимулювання, активізація та мотивація школярів до занять фізичними вправами (за допомогою інноваційних видів спорту)		
		Емоційний клімат (атмосфера) спортивно-масового проєкту		
		Співпраця (взаємодія, інтеракція) вчителя та учнів у межах проєкту		
2.	Реалізація освітніх завдань проєкту	Відповідність мети та завдань проєкту програмним вимогам, віку та підготовленості школярів		
		Відповідність змісту, засобів, форм і методів проведення проєкту його меті та завданням		
		Широта палітри різноманітність навчальних завдань та їх насиченість		
		Застосування індивідуалізації та диференціації при організації освітньої, виховної та спортивної діяльності учнів		
		Застосування особистісно-зорієнтованого підходу при організації освітньої, виховної та спортивної діяльності учнів		
		Моніторинг та оцінювання учнів під час та по завершенню проєкту		
		Накреслення перспективи використання набутих умінь		
		Ефективність пізнавальної діяльності учнів в межах проєкту.		
		Педагогічна та фахова майстерність учителя		
		Уміння вчителя варіювати зміст, форми, засоби та методи роботи відповідно до підготовленості учнів		
3.	Реалізація оздоровлювальних завдань проєкту	Ефективне регулювання та корекція навантаження впродовж проєкту, контроль за самопочуттям учнів		
		Забезпечення рухової щільності (активності) в межах проєкту		
		Використання диференційованого підходу при дозуванні фізичного навантаження учнів		
		Використання індивідуального підходу при дозуванні фізичного навантаження учнів		
		Санітарно-гігієнічне забезпечення проєкту, дотримання правил техніки безпеки		
4.	Застосування інноваційних здоров'язбере	Інноваційний підхід у змісті, формах і методах організації спортивно-масового проєкту		
		Інноваційний підхід у виховній діяльності вчителя		

	жувальних технологій	Інноваційний підхід у розвитку фізичних якостей учнів		
		Використання нестандартного обладнання		
		Використання дидактичного матеріалу		
		Увиразнення здоров'язбережувального контексту у ході реалізації спортивно-масового проєкту		
5.	Алгоритм організації спортивно-масового проєкту	Відповідність змісту проєкту навчальній програмі		
		Володіння спеціальною термінологією		
		Відповідність плану та алгоритму розробки проєкту методичним вимогам до його написання		
6.	Раціональна організація проведення проєкту	Вибір учителем правильної диспозиції в навчальному просторі (в приміщенні спортивної зали, на свіжому повітрі) в межах проведення проєкту		
		Раціональне використання місця проведення проєкту, обладнання та спортивного інвентарю		
		Правильний тайм менеджмент (початок та завершення проєкту)		
		Дотримання розробленого алгоритму проєкту за змістом та часом		
<i>Всього</i>				

Сума балів: _____

У межах конструктивно-моделювального етапу студентів було ознайомлено з алгоритмом організації спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти.

Алгоритм організації спортивно-масової роботи в закладі загальної середньої освіти.

Конструктивно-планувальний етап. Передбачає: моніторинг спортивних, фізкультурних, оздоровлювальних традицій різних груп школярів в освітньому середовищі загальноосвітньої школи з метою розробки спортивно-масового проєкту, визначення його виховної та спортивної мети; перспективне прогнозування результатів реалізації проєкту (підтримка рухової активності школярів, формування ціннісного ставлення до спортивної діяльності, усвідомлення значущості здорового способу життя, увиразнення інклюзивного контексту в фізкультурно-оздоровчому середовищі школи тощо); конструювання моделі спортивно-масового проєкту (визначення типу

та способу реалізації проєкту, розробка інструктажу та інструменталу роботи вчителя фізичної культури), добір форм, методів, засобів реалізації спортивно-масового проєкту, координація функцій всіх його учасників.

Координаційно-комунікаційний етап. Передбачає: організацію творчої групи з-поміж членів педагогічного колективу та учнів (учителів фізичної культури, асистентів учителя, адміністрації школи, класних керівників); мобілізацію ; створення комунікативного середовища однодумців з метою урахування інтересів учнів, їх фізичного та емоційного стану; розробка індивідуальної програми фізичного навантаження для кожного учасника спортивно-масового проєкту; розробка чітко спланованої схеми залучення кожної дитини до різних видів спортивної діяльності з метою досягнення персональної фізкультурної мети.

Аналітико-результативний етап. Передбачає: рефлексійне осмислення та аналіз проведення всіх етапів спортивно-масового проєкту; визначення недоліків з метою усунення перешкод для подальшої реалізації спортивно-масових проєктів у загальноосвітньому закладі; накреслення перспектив для розширення видів спортивно-масових проєктів школи з урахуванням потреб кожного школяра.

Наведемо приклад розроблених майбутніми вчителями фізичної культури сценаріїв спортивно-масових проєктів.

Сценарій, представлений студенткою 3 курсу Марією П.

*Фрагмент сценарію
(скріншот з екрану)*

СЦЕНАРІЙ 1 Леді - шоу

Мета заходу. Підвищувати відповідальність за особисте здоров'я, забезпечити відповідну рухову активність дітей; розвивати інтерес до фізичної культури та спорту, розуміння значення спорту у житті людини; виховувати у дітей почуття дружби, співчувати, радіти спільним результатам.

Очікувані результати. Викликати позитивний емоційний настрій; виявити практичні знання, уміння та навички в певних життєвих ситуаціях; зміцнити взаємовідносини у колективі.

Для [проведення свята](#) необхідно:

- створити команди;
- обрати капітана;
- придумати представлення команди (назва, девіз, емблема);
- обирати суддів із присутніх на святі батьків, вчителів;
- змагання проходять [у спортивному](#) залі школи.

Хід свята

Зала прикрашений різнокольоровими кульками, стрічками, прапорцями, спортивними стендами. Журі та вболівальники займають свої місця. [У вказаний час](#) під музику рівними колонами входять команди і шикуються на середині.

Ведуча 1. Увага ! Увага !

Ведуча 2. Всім присутнім: Фізкульт – привіт !

Ведуча 3. Ми знову зібрались у залі шкільному –

Спортивні змагання чергові у нас.

Сьогодні дівчата в двобої зйдуться

Цікаво і весело буде весь час

Ведуча 1. Дівчата ж бо наші такі симпатичні

У дружбі зі спортом у школі живуть,

В [програму змагання](#) всі включаються вправно,

Майстерність і спритність свою доведуть.

Ведуча 2. У наших дівчаток характер не гірший,

Вони полюбили скакалки, м'ячі

Вони відставати не звикли від інших,

Тож спробуй на вулицях їх дожени!

Ведуча 3. Що не скажіть, а Україна славиться нашими дівчатами красунями. Їм в усі віки були притаманні врода, розум, працьовитість, любов до рідного краю.

Ведуча 1. Що не скажіть, а Україна славиться нашими дівчатами красунями. Їм в усі віки були притаманні врода, розум, працьовитість, любов до рідного краю.

Ведуча 2. А ще вони завзяті, спритні, кмітливі.

Ведуча 3. Наші сьогодні дівчатка доведуть свою спортивну майстерність у фізкультурно – оздоровчому святі: «Леді – шоу»

Ведуча 1. Підбивати підсумки конкурсів у нас буде суддівська команда у складі... (називає членів журі).

Ведуча 2. Сьогодні дівчатка прибули змагатись і перемагати. Отож, просимо і вболівальників щиро

вам у грі допомагати. Свято оголошуємо відкритим.

Ведуча 3. А тепер переходимо до конкурсної програми:

Перш ніж будете змагатись,

Вам потрібно привітатись.

Конкурс 1. «Нумо знайомитись» Капітани виголошують назви своїх команд.

Разом з командою називають девіз. У цьому конкурсі враховується артистизм, гумор, відповідність тематиці.

Ведуча 1. Далі завдання такі:

Треба швидко вам дійти,

Скороходи вам в нагоді,

Пригодяться у пригоді.

Естафета 2. «Скороходи»

Усі гравці шикуються на лінії старту. За командою ведучого вони нахиляються, охоплюють стопи руками й рухаються до лінії фінішу. Не можна згинати ноги в колінах і втрачати рівновагу. Хто прийде першим, той і виграв.

Ведуча 2. Повно всього в хаті,

На столі і в мисці,
у чепурній оселі добре жить.
Коли в хаті господиня вправна,
І робота у руках у неї кипить.

Конкурс 3. «Вправна господиня»

Кожній команді називається один із видів салату (його склад), потрібно знайти зайве:

І команді – салат «Олів'є» (картопля, солоні огірки, **капуста**, яйця, горох, майонез, **сир**);

II команді – салат «Шуба» (столовий буряк, **ананаси**, майонез, яйця, картопля, солоні риба, цибуля, **яблуко**);

III команді – салат «Венігрет» (столовий буряк, **краби**, картопля, солоні огірки, квашена капуста, цибуля, олія, **кальмари**).

(Після музичної паузи член журі оголошує оцінки)

Ведуча 3. Дякуємо, дівчатка, вам за старання. Сьогодні наша увага трішечки буде прикута до помічника, друга [у багатьох спортивних](#) іграх, улюбленця дітлахів і дорослих – м'яча. Тож давайте всі разом заспіваємо пісню «Ода м'ячу». *(На мотив «Все вище і вище, і вище...»)*.

***Ти нам здоров'я й радощі приносиш, Даруєш успіх, свято перемог,
Завжди тебе на вулицю ми носим, З тобою разом ведемо урок.***

Приспів:

Спасибі, спасибі, спасибі! О, м'ячику, ми дякуємо тобі, Кругленький – найкращий у світі, Наш помічник [у змаганнях](#) і у грі.

Якщо м'яча не маєш ти удома,

Іди скоріш з батьками і придбай! І у дворі із друзями своїми

Ти кожен день цього м'яча ганяй. Приспів:

Цей м'яч дарує дітям спритність й силу,

Ще й витривалості малечі додає,

А ще виховує він дисципліну,

Здоров'я всім, хто грає, додає.

Ведуча 1. Молодці!!! Із завданням впоралися чудово.

Ведуча 2. Дівчатка, ось у мене у руці є веселі три м'ячі,

Швидко, друзі ви шикуйтесь

[У колону дружно в ряд,](#)

Наступне випробування чекає вас.

Конкурс 4. «Стрибки на фітболах»

Сидячи на фітболі, потрібно дострибати до стільця і назад, передати фітбол наступному гравцеві та стати в кінець колони. Звернути увагу на чіткість та старанність виконання вправи.

Ведуча 3. Любі дівчата!,

Йдете впевнено і вміло

На високих каблуках,

То ж виконуйте ви сміло

Стрибки на зігнутих ногах.

Естафета 5. «Барон Мюнхаузен»

Команди стоять перед лінією старту – фінішу, капітан сидить на ядрі «баскетбольному м'ячі», притримуючи його руками. За сигналом ведучого капітан, підстрибуючи на «ядрі», рухається по прямій до прапорця, встановленого від лінії старту на відстані 15-20 м, і назад. Уся команда по черзі повторює дії капітана.

Естафета 6. «Прогнися й передай м'яч»

Учасники сідають на підлогу в [колону по одному на](#) відстані 1 м один від одного. За сигналом учителя вони, дуже прогнувшись, передають м'яч над головою в кінець колони. Останній, одержавши м'яч, сідає першим. Виграють гравці команди, яка швидше зайняла своє вихідне положення.

(Після музичної паузи член журі оголошує оцінки)

Ведуча 1. Оголошується конкурс капітанів.

Коли йдеш на штурми – естафети

Можливостями скористайсь ти усіма.

Ну, а тепер ми скажемо всі разом:

Ні пуху, капітани, ні пера.

Ведуча 2. Щоб струнким ти зріс та сильним,

Навчись обруча крутити,

Легко, спритно і красиво

Вправи з ним щодня робити.

Конкурс 7. «Конкурс капітанів»

Капітанам потрібно, як найдовше обертати обруч на поясі. Той хто першим упустить обруч, той програв.

Ведуча 2. Мабуть, у кожної з вас, дівчатка, є улюблена лялька, та, якою ви найбільше граєтесь, зав'язуєте їй на волоссі стрічку. От сьогодні ми і позмагаємось у зав'язуванні стрічок, але не на ляльці, а на наших помічниках.

Естафета 8. «Чотири кільця»

Два стільці поставити один на одного, один перевернути догори ніжками. По черзі учасники кожної команди кидають кільця, намагаючись надіти на ніжку стільця з відстані 5 кроків. Перемогу здобуде та команда, яка накидає найбільше кілець.

(Після музичної паузи член журі оголошує оцінки)

Ведуча 3. Україночки – дівчата

гарні та веселі.

Вони, як квіточки, зростають

у кожній оселі.

Ведуча 1. Ви дівчатка - просто клас!

І настав перемоги час.

Ви старались, як могли И дружно всі перемогли.

То ж дружить зі спортом далі

І отримуйте медалі. *(Виступ почесного журі, підсумок свята, нагородження команд почесними грамотами)*.

Перемогла команда...

Ведуча 2. Давайте привітаємо наших переможниць бурними оплесками!

Ведуча 3. Прощавайте, друзі, низький вам поклін,
Щастя вам бажаєм всі ми, як один.
І в вас, і в [нас хай буде гаразд](#),
Щоб ви і ми щасливі були.

Представимо приклад сценарію проведення спортивно-масового проєкту, розробленого студенткою 3 курсу (експериментальна група) Оксаною М.

*Фрагмент проєкту
(скріншот з екрану)*

СЦЕНАРІЙ 2. «ВЕСЕЛІ СТАРТИ»

Мета і завдання.

- Популяризація фізичної культури і спорту як засобу зміцнення здоров'я.
- Впровадження в повсякденність здорового способу життя.
- Розвиток сили, швидкості, координації рухів, спритності та кмітливості.
- Рухового Виховання відчуття ритму.
- Виховання колективізму. Відповідальність кожного за успіх команди.
- Інтеграція з фізичного виховання та професійними навиками знаннями.
- Виявлення Сильніших та організованіших команд.
- Поширення та підтримання обізнаності питань щодо здорового способу життя.

Керівництво проведенням.

Відповідальний за проведення вчитель фізичної культури. Безпосереднє проведення заходу здійснюється вчителем фізичної культури та вчителем основ здоров'я .

Склад суддівської колегії.

Заступник директора з виховної роботи вчитель біології, педагог – організатор, медичний працівник

Місце проведення.

Спортивний майданчик школи.

Учасники заходу (змагань).

У "Веселих стартах" приймають участь учні 5 – 7 класів школи основної медичної групи.

Склад команд у конкурсах.

Кожна команда складається з 12 учасників:

5-й клас – 2 хлопчики, 2 дівчинки;

6-й клас – 2 хлопчики, 2 дівчинки;

7-й клас – 2 хлопчики, 2 дівчинки.

Підготовка команд.

Кожна команда готує:

1. Нагрудні емблеми на кожного учасника з назвою та команди з відповідними символами, щодо назви, розміром приблизно 15 x 15 див. довільної форми.

2. Газета « Здоровий спосіб життя» .

Критерії оцінки:

- Розкриття теми.

- Лаконічність.

- Художнє оформлення.

3. Група підтримки кожної з команд готує плакати та кричалки вболівальників.

Критерії оцінки груп підтримки:

- Синхронність виконання.

- Відповідність змісту кричалок тематиці заходу .

- Артистичність.

Послідовність проведення та зміст.

Підготовча частина.

8:30 – 9:00 - на конкурс газет Подання «Здоровий спосіб життя» .

- Видача форми, в яку одягаються учасники команд.

9:00 – 9:30 - Конкурс газет «Здоровий спосіб життя».

10:00 - Газети з підписом виконавців вивішуються у фойє школи для загального огляду.

10:00 – 10:15 – Рухлива пісня – танок для учасників та вболівальників «Кількістьєсики коліщатка і красивий кермо».

10:15 - Шикування команд для участі в естафетах (не менше 12 чоловік).

Основна частина.

- Лунає спортивний марш. Команди виходять та шикуються для відкриття змагань.

- Рапорт судді при учасників.

- Привітання директора.

- Представлення команд (назва та девіз команди)

- Вікторина «Що я знаю про здоровий спосіб життя?». (додаток 1)

- Вихід команд до місця старту.

1. Естафета – «Перенесення вантажу». Команди вишикувані в колони. 1-й учасник за командою вчителя біжить з м'яким м'яча до фішки та залишає м'яч за нею. 2-й учасник забирає м'яч від фішки та передає 3-му учаснику і т. д. до останнього учасника.

2. Естафета – «Переправа». Учасники естафети стоять у парах, взявшись за руки. За сигналом вчителя перша пара оббігає фішку, повертається та передає естафету наступній парі і т. д. до останнього учасника.

3. Естафета – «Передача м'яча назад». Команди вишикувані в колони. 1-й учасник за командою вчителя прокочує м'яч між ногами назад до останнього учасника. Останній учасник бере м'яч в руки та стає спереду колони і т. д. до останнього учасника.

4. Естафета – «Стрибунець». Команди вишикувані в колони. 1-й учасник тримає м'яч затиснутим між колінами. За командою вчителя стрибає до фішки, тому повертається бігом, тримаючи м'яч у руках.

5. Естафета – «Передача естафетної палички». 1-й учасник за командою оббігає фішку, тримаючи у руці паличку та повертається назад, передаючи паличку наступному учаснику.

6. Естафета – «Перенесення тенісного м'яча на тенісній ракетці». 1-й учасник тримає тенісний м'яч на ракетці, не притримуючи його вільною рукою, біжить до фішки. Тому повертається бігом, тримаючи м'яч однією рукою, а у ракетку іншою.

Заклучна частина

- Підведення підсумків змагань (додаються бали за конкурс газет «Здоровий спосіб життя», вікторини «Що я знаю про здоровий спосіб життя?» та естафет).

- Оголошення результатів змагань.

- Нагородження переможців та призерів змагань.

Реалізація поставлених завдань на *особистісно-забезпечувальному етапі* моделі (реалізація педагогічної умови «усвідомлення майбутніми вчителями фізичної культури необхідності організації спортивно-масової роботи як здоров'язбережувальної технології» з метою впливу на індивідуально-настановний компонент досліджуваного феномена) вимагала застосування методів рефлексивного аналізу, що давали змогу осмислювати майбутніми вчителями фізичної культури роль спортивно-масової роботи у створенні здоров'язбережувального середовища школи.

На *особистісно-забезпечувальному етапі* впроваджено змістовий модуль спецкурсу «*Учитель фізичної культури – координатор, тьютор, організатор та керівник фізкультурно-оздоровлювальної та спортивно-масової роботи в школі*» складався з таких тем:

- «Учитель – як суб'єкт фізкультурно-просвітницької, профілактично-оздоровлювальної, реабілітаційно-розвивальної, дозвілєво-рекреаційної діяльності»,
- «Особистість учителя фізичної культури», «Лідерська, наставницька, тренерська діяльність учителя фізичної культури».

В межах *особистісно-забезпечувального* з майбутніми вчителями фізичної культури відпрацьовано тренінгові вправи на розвиток:

комунікативності («Діалог у спортивному середовищі», «Спілкування в режимі онлайн», «Відеоконтент у спілкуванні», «Мультимедіа у спорті», «Спорт: Інтерація, Інтеграція, Інаціатива»),

рефлексивності («Аналізую себе», «Портфоліо спортсмена», «Спортивна самооцінка», «Оціни свій фізичний стан», «Яконцепція в спорті»), лідерські якості («Фасилітатор у спорті», «Коуч чи тренер?», «Змагання та лідерство у спорті»).

В межах цього етапу було проведено диспути «Тренер у школі: розкажи і покажи», «Мовленнєві вміння вчителя фізичної культури», «Вчитель фізичної культури і сучасна спортивна термінологія», «Фізична культура в умовах пандемії», «Банк спортивної термінології»;

круглі столи «Коучинг у фізичному вихованні», «Тьюторинг у спорті», «Медіатор, Рефері, Коуч» «Дистанційний формат фізичної культури у закладах загальної середньої освіти».

Перевага надавалася таким формам і видам роботи:

рефлексивні есе «Я –лідер спортивного руху», «Здоров'я і спорт», «Знайомлю дітей з великим спортом», «Здорові діти-надія на майбутнє».

Наведемо приклад есе на тему «Масовий спорт для всіх», виконаний студенткою експериментальної групи Олени С.

Есе №1 Масовий спорт для всіх

На час сьогодні дуже тішить той факт, що масовий спорт знову набирає популярність. Завдяки пандемії населення нашої країни стало більше піклуватися про своє фізичне здоров'я. На цій «здоров'язберезувальній» хвилі відкривають свої двері усім бажаним різноманітні секції, організовуються спортивні змагання та створилась безліч видів спортивного туризму.

Масовий спорт цінується тим, що дає можливість мільйонам удосконалити власний рівень фізичних якостей та рухових можливостей, зміцнити здоров'я та подовжити довголіття, що в свою чергу дозволяє

протидіяти шкідливим виробничим факторам на організм в умовах повсякденного життя.

Заняття різними видами масового спорту, на мою думку, мають на меті зміцнити здоров'я, поліпшити показники фізичного розвитку тіла та активно із задоволенням відпочити. Також ведення здорового способу життя пов'язане з вирішенням низки приватних завдань для нашого суспільства: покращити можливості організму, скорегувати фізичну статуру, збільшити загальну та професійну працездатність, приємно і корисно провести дозвілля, досягти зовнішньої досконалості. Але це все здорова мотивація для дорослої людини, яка знає чого прагне від життя та турбується про нього, проте важливо залучати до масового спорту також молодь та дітей, і робити це відповідально, регулярно та з цікавинкою ще змалечку.

Залучаючи школярів ми перш за все створюємо здорову націю. Тому дуже важливою є потреба в активізації спортивно-масової роботи починаючи саме зі школи. Адже за допомогою цікавих та різноманітних спортивних заходів діти розвивають мотивацію до власного здоров'язбереження, зацікавленість в здоровій конкуренції та отримують задоволення від активного дозвілля.

Есе №2 Знайомлю дітей з великим спортом

Сьогодні спорт вищих досягнень, або великий спорт, це демонстрація видатними рекордсменами абсолютних фізичних та психічних можливостей функціонування організму, інколи за межами пересічної людини.

На мою думку, не кожен з дітей може стати відомим спортсменом, але моє завдання, як майбутнього вчителя фізичної культури, – прищепити любов до спорту кожному з учнів. Найкраще це виконати можна за допомогою спортивно-масової роботи: спортивні тематичні вечори, спортивні клуби та туристичні табори, секції. Так як діти люблять ігри можна влаштовувати олімпіади та ігрові свята, марафони й змагання. Під час спортивних тематичних вечорів пояснювати чому підтримувати власне

тіло та мозок спортом дуже важливо, що це дозволяє не тільки проникнути в таємниці максимальних людських можливостей, а й визначити наявні у кожної людини природні здібності. На прикладі відомих спортсменів варто вмотивувати долати труднощі та перешкоди, не здаватися й йти до своєї спортивної мрії.

Доцільно долучати дітей до перегляду найбільших міжнародних комплексних спортивних змагань, аби вони перейнялися атмосферою здорової конкуренції й самі прагнули досягнути максимально можливі спортивні результати або перемоги на найвідоміших спортивних змаганнях.

Таким чином, з молодшого шкільного віку можливо так надихнути займатися спортом, щоб це захоплення стало частиною життя.

У межах реалізації третьої педагогічної умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти студентам було запропоновано написати нариси «Нова українська школа – школа спортивних можливостей дитини», «Нова Українська школа – нова фізична культура», «Валеологічний світогляд учителя фізичної культури».

Наведемо приклад виконаної студентом експериментальної групи Дмитром Б.

Нова українська школа – нова фізична культура

З часу створення Нової української школи ми стоїмо на порозі запровадження в закладах освіти сучасних підходів та методів навчання фізичній культурі. Насамперед, щоб задовольнити учнів, вчителів та суспільство, потрібно запропонувати актуальні, не менш цікаві, інструменти й модулі для досягнення «здоров'язбереження» та запровадити нову модель фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи у закладах загальної середньої освіти.

Я вважаю, що настав час відмовлятися від суто класичних видів спорту і залучати дітей до інноваційних видів спорту, таких як: черлідінг, американський футбол, самбо та ін.

На мою думку, однією з найважливіших ідей НУШ в новій системі фізичного виховання є те, що всі діти мають бути залучені до спорту, навіть діти з особливими освітніми потребами. Даною проблемою зацікавлені як вчителі, батьки, так і громадські діячі, лідер руху JuniorZ О. Педан та Президент Міжнародного благодійного фонду Parimatch Foundation К. Білоруська. Я лише погоджуюсь з сучасними лідерами думок, що заняття фізичним вихованням та спортом для дітей з особливими освітніми потребами – це не лише порятунок здоров'я й реабілітація, а й доволі часто це підтримка психоемоційного стану, можливість соціалізації та демонстрації талантів дитини у шкільному колективі.

Ці нововведення були б надзвичайно доречними, тому маю надію, що ключові зміни для учнів, які стосуються підходів до фізичного виховання не змусять себе чекати і допоможуть створити в закладах загальної середньої освіти осередок нової фізичної культури.

У межах особистісно-збагачувального етапу експерименту студентам було запропоновано написати твори-роздуми «Здоров'я: творимо майбутнє», «Масовий спорт для всіх», «НеІгри, а спорт», «Модель Здорової школи», «Відродження спортивних традицій Одещини».

Представимо декілька прикладів творів-роздумів, що виконані студентами експериментальної групи

Твір-роздум Валеологічний світогляд учителя фізичної культури

Фізична культура є однією з головних складових здорового способу життя та відповідає за збереження та розвиток здоров'я людини. Натомість валеологія — відповідає за практичну діяльність з розвитку здоров'я, гармонійне збільшення функціональних можливостей людини.

Як майбутній вчитель фізичної культури погоджуюсь з важливістю вивчення валеології, адже саме ця галузь знань передбачає володіння

знаннями, вміннями та основами методики викладання фізичної культури школярам всіх вікових груп. Валеологічне мислення допомагає краще знатися на фізіологічних особливостях учнів та впроваджувати елементи здорового стилю життя.

Валеологічний світогляд вчителя фізичної культури спирається на знаннях щодо того, як різноманітні засоби фізичного виховання позначаються на певних системах організму дитини, сприяють їх розвитку чи навпаки гальмують його, якими засобами та методами послуговуватись аби покращити фізичний стан і розумову працездатність учня, та яким чином засоби та методи фізичного виховання розвивають духовність дитини.

На власному досвіді можу лише стверджувати, що володіння ними підвищує та покращує рівень компетентності учителя фізичної культури, надаючи можливість індивідуально підійти до формування здоров'язбереження дітей.

Проінформованість учителя фізичного виховання щодо реального стану здоров'я конкретного учня, спроможність проаналізувати ефективність свого педагогічного впливу підіймає на вищий щабель його особисту відповідальність і, до того ж, створює умови для авторського створення індивідуального оздоровчого комплексу для кожної окремої дитини в залежності від її статево-вікових характеристик, інтересів, стану здоров'я і, нарешті, віросповідання, особистісних ментальних особливостей та національної приналежності.

На мій погляд, валеологічний світогляд демонструє культурний розвиток та професіоналізм оздоровчого стилю, який реалізується в професії вчителя фізичної культури.

За результатами здійсненої роботи майбутні вчителі фізичної культури набули досвіду організації спортивно-масових проєктів у школі, сформували уявлення про функції не призначення спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти.

2.3. Результати прикінцевого етапу експерименту та їх аналіз.

Для перевірки результативності формувального експерименту, підведення його підсумків, проведення контрольного зрізу було використано різноманітні методи педагогічного дослідження, що й на констатувальному етапі експерименту.

Зміни рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи на прикінцевому етапі дослідно-експериментальної роботи визначено за ступенем прояву всіх показників когнітивного, діяльнісного, суб'єктного критеріїв.

За показником «обізнаність із типологією та змістом спортивно-масової роботи в школі» отримано такі дані: у 12,7% студентів ЕГ та 7,7% студентів КГ цей показник проявився на високому рівні. В 65,7% студентів ЕГ та 23,1% - КГ виявлено задовільний рівень. Низький рівень виявлено у 21,6% студентів ЕГ та 69,2% - КГ.

За показником «обізнаність із інноваційними здоров'язберезувальними технологіями» результати розподілено наступним чином: високий рівень виявило 9,8% респондентів ЕГ та 9,6% - КГ. Задовільний рівень у 66,7% в ЕГ та 25% у КГ. 23,5% студентів у ЕГ та 65,4% у КГ виявили низький рівень цього усвідомлення.

Значні якісні та кількісні зміни відбулися за показником «професійна спрямованність», а саме: на високому рівні опинилось 9,8% студентів ЕГ та 5,8% - КГ. На задовільному рівні опинилось 64,7% та 21,2% студентів відповідно ЕГ та КГ, у яких на недостатньому рівні розвинуто це ставлення. Низький рівень виявлено у 25,5 % студентів ЕГ та 73% - КГ, у яких відсутнє або слабо розвинуто ціннісне ставлення до формування власного здоров'я.

Аналіз результатів ступеня прояву показників за когнітивним критерієм сприяв з'ясуванню рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи на прикінцевому етапі формувального експерименту, що представлено в таблиці 2.7.

За показником «організаційні вміння» діагностовано такий результат: на високому рівні він проявився у 9,8% студентів ЕГ та 5,8% - КГ; на задовільному - у 57,8% студентів ЕГ та 16,3% - КГ; на низькому рівні у 32,4% студентів ЕГ та 77,9% - КГ.

У 13,7% респондентів ЕГ та 6,7% - КГ виявився високий рівень прояву показника «аналітичні вміння». На задовільному рівні опинилось 58,8% респондентів ЕГ та 18,3% - КГ, а також на низькому рівні – 27,5% студентів ЕГ та 75% - КГ.

За показником «прогностичні вміння» зафіксовано в 8,8% студентів ЕГ та 7,7% - КГ на високому рівні. 65,7% студентів ЕГ та 20,2% - КГ опинилось на задовільному рівні. 25,5% студентів ЕГ та 72,1% - КГ виявили низький рівень.

Отримані результати ступеня прояву показників за діяльнісним критерієм, дозволили визначити рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи, що відображено у таблиці 2.8.

Розподіл респондентів за ступенем прояву показника «комунікативність» виявився таким: високий рівень – 18,6% в ЕГ та 13,5% у КГ; задовільний рівень - 63,7% в ЕГ та 21,2% у КГ; низький рівень – 17,7% в ЕГ та 65,3% у КГ.

За показником «рефлексійність» було отримано наступні результати: високий рівень - 15,7% в ЕГ та 11,5% у КГ; задовільний рівень – 64,7% в ЕГ та 22,1% у КГ; низький рівень - 19,6% в ЕГ та 66,4% у КГ.

Розподіл студентів за рівнями за показником «лідерські якості» виявився наступним: високий рівень - 12,7% в ЕГ та 12,5% у КГ; задовільний рівень - 65,7% в ЕГ та 17,3% у КГ; низький рівень - 21,6% в ЕГ та 70,2% у КГ.

За допомогою результатів ступеня прояву показників за суб'єктивним критерієм ми визначили рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи у процесі навчання у закладах вищої освіти, що представлено також у таблиці 3.3.

Таблиця 2.7

**Середньоарифметичні дані рівнів готовності майбутніх учителів
фізичної культури до спортивно-масової роботи на прикінцевому етапі
дослідно-експериментальної роботи**

Рівень Група	Високий		Задовільний		Низький	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%
За когнітивним критерієм						
ЕГ	11	10,8	67	65,7	24	23,5
КГ	8	7,7	24	23,1	72	69,2
За діяльнісним критерієм						
ЕГ	11	10,8	62	60,8	29	28,4
КГ	7	6,7	19	18,3	78	75
За суб'єктивним критерієм						
ЕГ	16	15,7	66	64,7	20	19,6
КГ	13	12,5	21	20,2	70	67,3

З таблиці 2.7 видно, що для більшості респондентів ЕГ за когнітивним критерієм притаманний задовільний рівень (65,7%). Низький рівень виявило 23,5% студентів, а високий - 10,8%. Дані у КГ виявились зовсім іншими: високий рівень - 7,7%, задовільний – 23,1%, низький - 69,2%.

За діяльнісним критерієм 60,8% майбутніх учителів фізичної культури в ЕГ виявили задовільний рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи (в КГ – 18,3%). Низький рівень у 28,4% студентів ЕГ (в КГ – 75%), а високий рівень у 10,8% студентів ЕГ (в КГ – 6,7%).

За суб'єктивним критерієм отримано наступні дані: 15,7% студентів ЕГ високого рівня (в КГ – 12,5%), 64,7% студентів ЕГ задовільного рівня (в КГ – 20,2%), 19,6% студентів ЕГ низького рівня (в КГ – 67,3%).

Отриманий результат свідчить про результативність експериментальної роботи з підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи.

До високого (задовільного, низького) рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи було віднесено студентів, у яких за трьома критеріями виявлено високий (задовільний, низький) рівень прояву всіх показників. У таблиці 2.8, рис. 2.8 подано дані загального рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи на прикінцевому етапі дослідно-експериментальної роботи.

Таблиця 2.8

Загальний рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи на прикінцевому етапі дослідно-експериментальної роботи

Рівень Група	Високий		Задовільний		Низький	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%
ЕГ	13	12,7	65	63,7	24	23,6
КГ	9	8,7	21	20,2	74	71,1

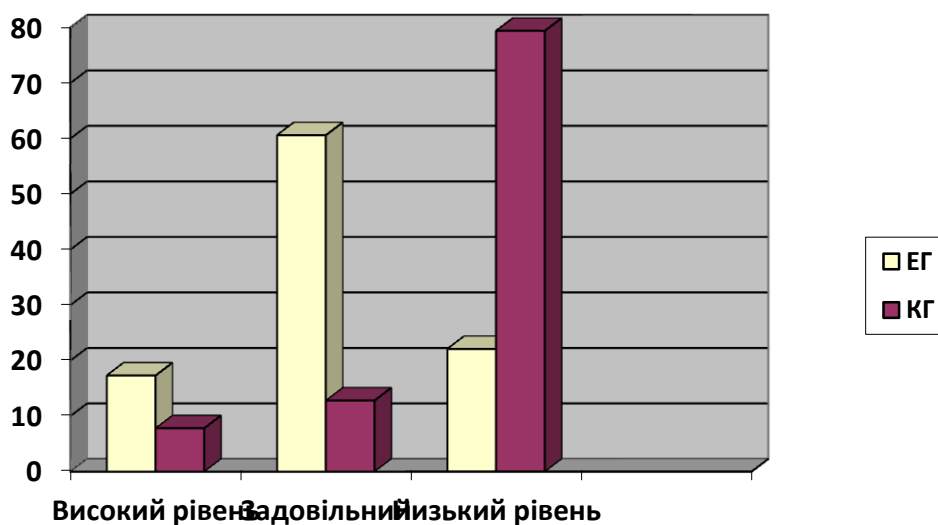

Рис. 2.3 Готовність майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи на прикінцевому етапі дослідно-експериментальної роботи (%)

Представлений у таблиці 3.2 та рисунку 3.1 результат, дозволив зробити висновок, що в ЕГ зафіксовано 12,7% студентів із високим рівнем готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи (у КГ - 8,7%). Зафіксовано 63,7% студентів ЕГ, які виявили задовільний рівень (у КГ - 20,2%). Низький рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи виявлено у 23,6% студентів ЕГ (у КГ - 71,1%).

На підставі аналізу отриманих даних вже за трьома критеріями ми можемо ще раз переконатися в тому, що апробація моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи дала позитивні результати.

З таблиць 2.1, 3.1 видно, що показники рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи на констатувальному та прикінцевому етапах дослідно-експериментальної роботи значно підвищилися в ЕГ. У КГ показники майже змінилися незначно. Так, на 4,9% збільшилася кількість респондентів ЕГ із високим рівнем (у КГ на 1%); на 50% - з задовільним рівнем (у КГ - на 6,7%); на 54,9% зменшився показник низького рівня в ЕГ (у КГ - на 7,7%).

Представимо математичну обробку одержаних результатів формувального експерименту. Метою опрацювання його результатів за допомогою статистичних методів було встановлення розбіжності кінцевого стану рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи (після проведення експериментальної роботи) експериментальної та контрольної груп.

Розрахунок емпіричного значення χ^2 на прикінцевому етапі формувального експерименту ($\chi^2_{\text{емп } \phi} =$) здійснювався за такою же формулою та алгоритмом, як і на констатувальному етапі.

$$\chi^2_{\text{емп } \phi} = N \cdot M \cdot \sum_{i=1}^L \frac{\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M} \right)^2}{n_i + m_i},$$

де $N = 100$, $M = 100$, $L = 3$, $n=(12,7;63,7;23,6)$, $m=(8,7;20,2;71,1)$.

Проміжні розрахунки наведено в додатку Б2.

Емпіричне значення критерію χ^2 на прикінцевому етапі формувального експерименту $\chi^2_{\text{емп } \phi} = 47,13$. Тобто, емпіричне значення критерію χ^2 порівняння експериментальної та контрольної групи на прикінцевому етапі дослідно-експериментальної роботи більше за критичне значення ($47,13 > 5,99$). Таким чином, достовірність розбіжностей характеристик контрольної та експериментальної груп стосовно рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи після формувального експерименту складає 95%.

Щоб бути більш впевненими, що саме за рахунок проведеного експерименту виникла позитивна динаміка в рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в експериментальній групі студентів, додатково визначено емпіричне значення критерію χ^2 порівняння експериментальної групи на констатувальному етапі та після проведення формувального експерименту (прикінцевому етапі). Емпіричне значення критерію χ^2 такого порівняння згідно розрахунку, що представлено в додатку ? (таблиця 3.3) складає 63, що є більше за критичне значення критерію χ^2 ($63 > 5,99$). Таким чином, з ймовірністю 95% можна стверджувати, що в результаті формувального експерименту відбулися позитивні зміни в рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в експериментальній групі.

Також було визначено емпіричне значення критерію χ^2 порівняння контрольної групи на констатувальному етапі та прикінцевому етапі дослідно-експериментальної роботи. Емпіричне значення критерію χ^2 такого порівняння у контрольній групі складає 1,79, що є менше за критичне значення $\chi_{0,05}^2 = 5,99$ ($1,79 < 5,99$) (розрахунки представлено в таблиці 3.4 додатку ?). Отже, в контрольній групі за період проведення формувального експерименту не відбулися значні зміни в рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи, тому що не проводилась цілеспрямована експериментальна робота з досліджуваної теми.

Отже, з дев'яносто п'яти відсотковою ймовірністю можна стверджувати, що зміни, які відбулися в рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи експериментальної групи є достовірні, статистично значущі та відбулися внаслідок апробації відповідної моделі.

Висновки до другого розділу

Визначено критерії (когнітивний, діяльнісний, суб'єктний) готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти із відповідними показниками (за когнітивним критерієм: обізнаність із типологією та змістом спортивно-масової роботи в школі, обізнаність із інноваційними здоров'язбережувальними технологіями, професійна спрямованість; за діяльнісним критерієм: організаційні вміння, аналітичні вміння, прогностичні вміння; за суб'єктним критерієм: комунікативність, рефлексійність, лідерські якості); рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти високий, задовільний, низький.

Розроблено модель (представлено цільовим, процесуальним, результативним блоками) та методику підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти (інформаційно-орієнтувальний, конструктивно-моделювальний, особистісно-

забезпечувальний етапи).

Реалізація поставлених завдань на *інформаційно-орієнтувальному етапі* моделі (реалізація педагогічної умови «збагачення змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури інформацією про спортивно-масову роботу в закладах загальної середньої освіти в закладі загальної середньої освіти» з метою впливу на функційно-професійний компонент досліджуваного феномена) вимагала використання у ході експерименту дослідницьких та евристично-пошукових методів, спрямованих на активізацію пізнавальної сфери майбутніх педагогів; упорядкування знаннєвого фонду студентів шляхом збагачення їхнього термінологічного тезаурусу поняттями «спорт», «спортивна діяльність», «тренерська діяльність», «спортивні ігри», «масові заходи», «спортивна анімація», систематизації фахових (місце та роль спортивно-масової роботи в теорії і методиці фізичного виховання, функції спортивно-масової роботи в теорії і практиці спортивних ігор) і загальнопедагогічних (психолого-педагогічні та дидактичні принципи організації та проведення спортивно-масової роботи) знань, розвиток емоційної сфери та творчих сил студентів, стимулювання уяви, відкриття нових знань у процесі спільної творчої діяльності. На *конструктивно-моделювальному етапі* моделі (реалізація педагогічної умови «залучення студентів до активної самостійної роботи з розробки спортивно-масових проєктів під час педагогічної практики» з метою впливу на операційно-технологічний компонент досліджуваного феномена) особливу увагу було приділено методам імітаційного моделювання, синестезії, продукування валеологічного та здоров'язбережувального контексту професійного навчання студентів. Ці методи було комбіновано в системі дослідницьких, творчих завдань професійного спрямування, тобто весь контекст експериментальної роботи з підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в школі реалізовувався в площині квазіпрофесійної діяльності урахуваючи потенціал педагогічної практики в школі. Реалізація поставлених

завдань на *особистісно-забезпечувальному етапі* моделі (реалізація педагогічної умови «усвідомлення майбутніми вчителями фізичної культури необхідності організації спортивно-масової роботи як здоров'язберезувальної технології» з метою впливу на індивідуально-настановний компонент досліджуваного феномена) вимагала застосування методів рефлексійного аналізу, що давали змогу осмислювати майбутніми вчителями фізичної культури роль спортивно-масової роботи у створенні здоров'язберезувального середовища школи.

Перевірено ефективність педагогічних умов, моделі й експериментальної методики підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти шляхом порівняння результатів діагностувальних зрізів на початковому та прикінцевому етапах експерименту. Показники рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти після формувального етапу дослідно-експериментальної роботи значно підвищилися в ЕГ (на високому рівні зафіксовано 12,7% (було 7,8%); на задовільному рівні – 63,7% (було 13,7%); на низькому – 23,6% (було 78,5%)) у порівнянні з КГ(на високому рівні зафіксовано 8,7% (було 7,7%); на задовільному рівні – 20,2% (було 13,5%); на низькому – 71,7% (було 78,8%)).

Отримані результати підтвердили ефективність визначених педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти, розробленої моделі та експериментальної методики.

ВИСНОВКИ

У дисертації подано теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти, що дозволило обґрунтувати педагогічні умови, побудувати модель і розробити методiku забезпечення цього процесу, експериментально перевірено їх ефективність.

1. Готовність майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи у закладах загальної середньої освіти потлумачено як інтегративний особистісно-професійний конструкт, що відображає прагнення вчителя фізичної культури імплементувати здоров'язбережувальний і валеологічний контент в освітній процес закладу загальної середньої освіти, використовуючи алгоритми й моделі організації фізкультурно-просвітницької, профілактично-оздоровлювальної, реабілітаційно-розвивальної, дозвіллево-рекреаційної діяльності. Підготовку майбутнього вчителя фізичної культури до спортивно-масової роботи у закладах загальної середньої освіти розуміємо як процес, що є структурним компонентом цілісної професійної підготовки майбутніх учителів, спрямований на усвідомлення ним необхідності конструювання здоров'язбережувального середовища загальноосвітнього закладу та забезпечення здатності педагогів збагачувати професійну діяльність із фізичного розвитку учнів засобами фізкультурно-просвітницької, профілактично-оздоровлювальної, реабілітаційно-розвивальної, дозвіллево-рекреаційної діяльності. Поняття «спортивно-масова робота» конкретизовано у дослідженні як динамічний системний комплекс професійних дій учителя фізичної культури з планування і конструювання, організації і модерації, координації та реалізації спортивних заходів фізкультурно-оздоровлювального змісту в освітньому середовищі закладу загальної середньої освіти. Визначено, що спортивно-масова робота в закладах загальної середньої освіти вирізняється яскравим здоров'язбережувальним контентом (пропагування здорового способу життя,

розвиток валеологічної культури, підтримування рухової активності, превенція хронічних фізичних захворювань, профілактика психічних та емоційних захворювань) та технологічністю (наявність інструктажу, плану, алгоритму та сценарію проведення, етапності, корегування, рефлексії).

2. Визначено компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти (функційно-професійний, операційно-технологічний, індивідуально-настановний компоненти), критерії (когнітивний, діяльнісний, суб'єктний) із відповідними показниками (за когнітивним критерієм: обізнаність із типологією та змістом спортивно-масової роботи в школі, обізнаність із інноваційними здоров'язбережувальними технологіями, професійна спрямованість особистості; за діяльнісним критерієм: організаційні вміння, аналітичні вміння, прогностичні вміння; за суб'єктним критерієм: комунікативність, рефлексійність, лідерські якості); рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти високий, задовільний, низький.

3. Науково обґрунтовано педагогічні умови, що забезпечують підготовку майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти: збагачення змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури інформацією про спортивно-масову роботу в закладах загальної середньої освіти; усвідомлення майбутніми вчителями фізичної культури необхідності організації спортивно-масової роботи як здоров'язбережувальної технології; залучення студентів до активної самостійної діяльності з розроблення спортивно-масових проєктів під час педагогічної практики.

4. Розроблено модель (представлено цільовим, процесуальним, результативним блоками) та методику підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти (інформаційно-орієнтувальний, конструктивно-моделювальний, особистісно-забезпечувальний етапи).

На *інформаційно-орієнтовальному етапі* моделі використано дослідницькі та евристично-пошукові методи, спрямовані на активізацію пізнавальної сфери майбутніх педагогів; упорядкування знаннєвого фонду студентів шляхом збагачення їхнього термінологічного тезаурусу поняттями «спортивно-масовий проєкт», «спортивна діяльність», «тренерська діяльність», «спортивно-масові заходи», «масові фізкультурно-оздоровлювальні заходи», «спортивна анімація», систематизації фахових (місце та роль спортивно-масової роботи в теорії і методиці фізичного виховання, функції спортивно-масової роботи в теорії і практиці спортивних ігор) і загальнопедагогічних (психолого-педагогічні та дидактичні принципи організації та проведення спортивно-масової роботи) знань, розвиток емоційної сфери та творчих сил студентів, стимулювання уяви, відкриття нових знань у процесі спільної творчої діяльності. На *особистісно-забезпечувальному етапі* моделі застосовано методи рефлексійного аналізу з метою осмислення майбутніми вчителями фізичної культури ролі спортивно-масової роботи у створенні здоров'язбережувального середовища школи. На *конструктивно-моделювальному етапі* моделі активізовано методи імітаційного моделювання, синестезії, продукування валеологічного та здоров'язбережувального контексту професійного навчання студентів.

5. Перевірено ефективність педагогічних умов, моделі й експериментальної методики підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти шляхом порівняння результатів діагностувальних зрізів на початковому та прикінцевому етапах експерименту. Показники рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти після формувального етапу дослідно-експериментальної роботи значно підвищилися в ЕГ (на високому рівні зафіксовано 12,7% (було 7,8%); на задовільному рівні – 63,7% (було 13,7%); на низькому – 23,6% (було 78,5%)) у порівнянні з КГ(на високому рівні зафіксовано 8,7% (було 7,7%); на задовільному рівні – 20,2% (було 13,5%); на

низькому – 71,7% (було 78,8%). Отримані результати та їхня додаткова верифікація за допомогою методів математичної статистики (непараметричний критерій Пірсона χ^2) підтвердили ефективність визначених педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти, розробленої моделі та експериментальної методики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ажиппо О. Ю. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах : автореф. дис. д-ра пед. наук : 13.00.04. Харків. 2013. 39 с.
2. Вацеба О. М., Петрішинта Ю. В. Актуальні проблеми теорії і методики фізичного виховання. *Українські технології*. Львів. 2005. 296 с.
3. Андреев В. И. Педагогика: Учебный курс для творческого саморазвития. 2-е изд. *Центр инновационных технологий*. Казань. 2000. 608 с.
4. Арефьев В. Г. Основи теорії та методики фізичного виховання. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 268 с.
5. Арефьева Л. П. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі: автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04. НПУ імені М. П. Драгоманова. Київ. 2010. 22 с.
6. Арефьева Л. П. Термінологія вищої фізкультурної освіти щодо позакласної виховної роботи у старшій школі: [навчальний посібник]. К.: ТОВ «Козарі». 2008. 60 с.
7. Арефьева Л. П. Тестові завдання з моніторингу позакласної виховної роботи. К.: ТОВ «Козарі». 2008. 36 с.
8. Атамась О. А. Структурні компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до впровадження технологій оздоровчого фітнесу. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. праць Волин. нац. ун-ту імені Лесі Українки. Луцьк*. 2012. № 2 (18). С. 38–42.
9. Бабанский Ю. К. Педагогика: [учеб. пособие для студ. пед. ин тов]. М.: Просвещение, 1983. 608 с.
10. Батищева М. Р. Курс «Оздоровчий фітнес» у системі підготовки спеціалістів в області рекреації та реабілітації. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: зб. наук. пр. Запоріжжя*. 2002. Вип. 23. С. 306–310.
11. Батищева М. Р. Формування у студентів вищих фізкультурних навчальних закладів готовності до проведення уроків і позаурочних занять з

оздоровчої гімнастики і фітнесу. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості : проблеми і пошуки : зб. наук. пр.* Запоріжжя. 2002. Вип. 25. С. 342–345.

12. Башавець Н. А. Теоретико-методичні засади формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації студентів вищих економічних навчальних закладів. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.* Одеса. 2011. № 1–2. С. 212–222.

13. Бойчук Ю. Д. Еколого-валеологічна культура: теоретико-методологічні аспекти: [монографія]. *Університетська книга.* Суми. 2008. 357 с.

14. Бріжата І. А. Методики травмопрофілактичної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури на заняттях із біомеханіки. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт.* Чернігів, 2010. № 81. С. 17–19.

15. Валиева В. К. Формирование готовности студентов педвузов к физкультурно-оздоровительной и спортивно-массовой работе в общеобразовательной школе : Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 Чебоксары, 2006 245 с. РГБ ОД, 61:06-13/1623

16. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

17. Вища освіта України : Методологічні та соціально-виховні проблеми модернізації : [монографія] / під загальною редакцією В. П. Андрущенко, В. Г. Кременя. Запоріжжя, 2002. 440 с.

18. Внеклассная спортивно-массовая работа в средних и старших классах СЭПШ : метод. рекомендации для учителей физ. культуры /Нар. укр. акад., [каф. физ. воспитания испорта; авт.-сост. В. В. Галяс]. Харьков, 2014. 20 с.

19. Галіцан О. А. Методологічні підходи до професійного становлення майбутніх учителів в умовах університетської освіти. *Vector of modern pedagogical and psychological science in Ukraine and EU countries : Collective monograph.* Riga : Izdevnieciba “Baltija Publishing”, 2020. Р. 2. Р. 497–517.

20. Генсерук Г. Р. Досвід викладачів вищих навчальних закладів фізичного виховання і спорту щодо використання інформаційно-аналітичних технологій в підготовці майбутніх фахівців. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка.* Тернопіль. 2003. №2. С. 54–57.

21. Генсерук Г. Р. Спецкурс «Інформаційно-аналітичні технології в процесі фізичного виховання школярів» як складова системи підготовки студентів вищих навчальних закладів фізичного виховання та спорту до педагогічної діяльності. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка.* Тернопіль. 2004. №4. С. 112–115.

22. Гончаренко С. У. Методологічні характеристики педагогічних досліджень. *Вісник АПН України.* 1993. № 3. С. 11—23

23. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.

24. Граф А. Підвищення ефективності підготовки вчителя фізкультури до організації позашкільної фізкультурно-масової роботи. [Диссертація]. 1985.

25. Гузій Н. В. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти: [монографія]. *Вісник НПУ імені М. П. Драгоманова,* Київ. 2004. 243 с.

26. Давкуш Н. В. Орієнтаційно-когнітивний етап підготовки студентів спеціальності «Дошкільна освіта» до прогностичної діяльності. *Зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.* Умань. 2010. Ч. 4. С. 43–50.

27. Данилко М. Т. Професіограма діяльності вчителя фізичної культури як основа моделі вдосконалення змісту освіти з фізичної культури в

школі. *Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки*. Луцьк. 1999. №7. С. 57–64.

28. Данилко М. Т. Рівень теоретичної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до професійної діяльності. *Науковий вісник Волинського державного університету*. Луцьк. 1998. №8. С. 41–45.

29. Данилко М. Т. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури: автореф. дис... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02. *Волин. держ. ун-т імені Лесі Українки*. Луцьк. 2000. С. 19–67.

30. Демінська Л. О. Аксиологічні засади професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання : автореф. дис...д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2014. 40 с.

31. Демінська Л. О. Міжпредметні зв'язки у професійній підготовці вчителя фізичної культури. *Методичний посібник*. Херсон. 2003. 142 с.

32. Демінська Л. О. Поетапне використання міжпредметних зв'язків у професійній підготовці вчителів фізичної культури. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми, пошуки: Зб. наук. праць*. Київ–Запоріжжя. 2003. Вип. 27. С. 376–380.

33. Денисенко Н. Г. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчої роботи з молодшими школярами як педагогічна проблема. *Наукові записки: [збірник наукових статей] / Міністерство освіти і науки України; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. Вип. LXXIV (74). С. 87–93.

34. Денисова Л. В. Особливості організації дидактичного процесу підготовки фахівців з фізичного виховання і спорту на основі гіпермедійного інформаційного середовища. Чернігів: ЧДПУ, 2008. С. 282–285.

35. Денисова Л. В. Соціально-економічні аспекти інформатизації вищої фізкультурної освіти в Україні. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: [наук. монографія]*. Харків: ХДА ДМ, 2007. № 5 С. 102–105.

- 36.** Денисова Л. В. Сучасні тенденції використання інформаційних і комунікаційних технологій у процесі підготовки фахівців в сфері спорту. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: педагогічні науки.* Чернігів: ЧДПУ, 2007. Вип. 44. С. 331–334.
- 37.** Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика: [монографія] / За ред. Н. Г. Ничкало. Хмельницький. 2002. 334 с.
- 38.** Деркач А., Зазыкин В. Акмеология: учеб. пособие. Санкт-Петербург, 2003. 256 с.
- 39.** Джуринський П. Б. Компоненти підготовленості до здоров'язбережувальної професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України.* 2012. Вип. 5. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2012_5_9.
- 40.** Долинський Б. Т. Методологія здоров'язбережувальної діяльності майбутнього вчителя початкової школи: [монографія]. Одеса: Видавець М. П. Черкасов, 2010. 266 с.
- 41.** Долинський Б. Т. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь у молодших школярів у навчально-виховній діяльності: [монографія]. Одеса: Видавець М. П. Черкасов, 2010. 269 с.
- 42.** Дубасенюк О. А., Семенюк Т. В., Антонова О. Є. Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності: [монографія]. Житомир: Житомир. держ. пед. ун-т, 2003. 193 с.
- 43.** Дубогай О. Д., Завацький В. І., Короп Ю. О. Методика фізичного виховання студентів, віднесених за станом здоров'я до спеціальної медичної групи. Луцьк: Надстир'я, 1995. 220 с.
- 44.** Дурай-Новакова К. М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности: автореф. дис. ...д-ра пед. наук : 13.00.01. Москва, 1983. 32 с.
- 45.** Дьяченко М. И. Психологические проблемы готовности к деятельности. Мн. : Изд-во БГУ, 1976. 176 с.

46. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

47. Жуковський Є. І. Використання інноваційних технологій у процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. Вінниця, 2013. № 40. С. 202–206.

48. Жуковський Є. І. Особливості формування мотиваційного компонента моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів. *Нові технології навчання: Наук.-метод. зб. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України*. Київ, 2013. Вип. 79. С. 143–147.

49. Жуковський Є. І. Шляхи вдосконалення змісту підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Херсон: ХДУ, 2013. Вип. 63. С. 274–278.

50. Зайцев айцев В. О. Критерії та показники професійної готовності майбутніх учителів основ здоров'я до позакласної роботи з учнями основної школи [Електронний ресурс] / В. О. Зайцев // Народна освіта. Електронне фахове вид. К., 2012. Вип. 2(17). Режим доступу : <http://narodna.osvita.kiev.ua/Narodna.Osvita/vypusk/17/index17.htm>. Назва з екрана.

51. Закон України «Про вищу освіту» // Відомості Верховної Ради. 2014. № 37—38 ст. 2004. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/law/2235/>

52. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради. 2014. № 37—38 ст. 10, п. 1. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://osvita.ua/school/reform/57472/>

53. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>

54. Зеер Э. Ф., Павлова А. М., Сыманюк Э. Э. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход: учеб. пособ.. Москва: Моск. психол.-соц. ин-т, 2005. 216 с.

55. Іванова Л. І. Сучасні підходи до професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури. *Педагогічний процес: теорія і практика: Зб. наук. пр.* Київ: Міленіум, 2006. Вип.1. С. 63–73.

56. Іванова Л. І. Фізкультурно-оздоровча спрямованість підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту.* Харків, ХДАДМ (ХХІІ). 2006. №4. С. 57–58.

57. Ігнатенко С. О. Формування професійно-моральної культури майбутніх учителів фізичного виховання як педагогічна умова їхньої підготовки до формування моральних якостей молодших школярів. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського: Зб.наук.пр.* Одеса, 2006. Вип. 11–12. С.174–179.

58. Конох А. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму у вищому навчальному закладі: [монографія]. Запоріжжя: ЗДУ, 2006. 494 с.

59. Карамушка Л. М. Поняття про психологічну готовність особистості до виконання діяльності. *Психологія освітнього менеджменту: навч. посіб.* Київ: Либідь, 2004. С. 144–164.

60. Карасевич С. А. Особливості фізкультурно-спортивної діяльності в аспекті підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Kultura Fizyczna.* 2017. Т. XVI. №.3. S.109–124.

61. Карасевич С. А. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичноїкультури до фізкультурно-спортивної діяльності у загальноосвітній школі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: зб. наук. праць.* Суми. 2017. №1. С. 58–71.

62. Карасевич С. А. Упровадження інтерактивних форм і методів навчання у процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук. праць*. Умань. 2017. Вип. 56. С. 81–93.

63. Карпюк Р. П. Характеристика професійних ситуацій учителя фізичної культури. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: Зб. наук, праць*. Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2002. Т. 1. С. 112–114.

64. Карпюк Р. П., Ємець О. Й. Технологія розв'язування професійних ситуацій учителя фізичної культури. Навчальний посібник. Луцьк, 2003. 135 с.

65. Класифікатор професій із змінами, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 18 листопада 2014 року №1361. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://golovbukh.ua/regulations/1521/8196/8197/461157/>

66. Коджаспирова Г. М. Словарь по педагогике (междисциплинарный): для учащихся, студентов, аспирантов, учителей и преподавателей вузов. М.: Март. Ростов на Дону. 2005. 447 с.

67. Кожуріна, І. Є. Підготовка майбутніх учителів до індивідуально спрямованої фізкультурно-оздоровчої роботи в загальноосвітніх закладах [Текст] : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ірина Євгенівна Кожуріна; наук. кер. Б. Г. Шеремет; Державний заклад "Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського". Одеса, 2018. 245 с.

68. Колупаєва А. А. Програма курсу «Основи інклюзивної освіти» для вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра (спеціаліста, магістра педагогічного спрямування). К.: «А.С.К.», 2012. 31 с.

69. Компетентнісний підхід в освіті : теоретичні засади і практика реалізації: матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., м. Київ : [у 2 ч.]. Ч. 1 / Нац. акад. пед. наук України; [редкол. : В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий

(заст. голови), О. І. Ляшенко (заст. голови) та ін.]. К. : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2014. 370 с.

70. Компетентнісний підхід до підготовки педагогів у зарубіжних країнах: теорія та практика : [колективна монографія] / Н. М. Авшенюк, Т. М. Десятов, Л. М. Дяченко, Н. О. Постригач, Л. П. Пуховська, О. В. Сулима. Кіровоград : Імекс ЛТД, 2014. 280 с.

71. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : [колективна монографія] / Н. М. Бібік., Л. С. Ващенко., О. Я. Савченко та ін. ; [під заг. ред. О. В. Овчарук]. К. : «К.І.С.», 2004. 112 с.

72. Конох А. П. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму у вищих навчальних закладах : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України. К., 2007. 494 с.

73. Концепція Нової Української Школи. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://mon.gov.ua/activity/>.

74. Концепція розвитку інклюзивної освіти: Затверджено Наказом міністерства освіти і науки України від 1 жовтня 2010 р. № 912. Законодавство. URI: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189/. (Дата звернення: 17.03.2016).

75. Королев В. В. Подготовка будущих преподавателей физического воспитания к организации спортивно-массовой работе. [Диссертация]. Нижний Новгород. 2002

76. Котова О. В. Актуальні питання фізичного виховання учнівської молоді : теорія та практика : [монографія] / Т. Т. Ротерс, А. П. Полтавський, Ю. О. Штана, О. Ф. Очкалов, Ю. В. Драгнєв, А. Г. Черноштан, О. І. Соколенко, О. І. Отравенко, В. І. Бабич ; за заг. ред. Т. Т. Ротерс. Луганськ : Альма-матер, 2008. С. 51 – 86.

77. Котова О. В. Підготовка майбутніх вчителів фізичної культури до профільного навчання у старшій школі. *Педагогіка, психологія та медико-*

біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Харків, 2008. № 6. С. 142 – 144.

78. Кравчук Т. М. До витоків розвитку ідей фізичного виховання молоді в істо-рико-педагогічній думці України з найдавніших часів до кінця ХІХ ст. *Наукові записки кафедри педагогіки Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна: Зб. наук. пр.* Харків, 2002. Вип. ІХ. С. 160–166.

79. Кравчук Т. М. Зміст загальнопедагогічної підготовки студентів факультету фізвиховання Харківського державного педагогічного інституту імені Г. С. Сковороди (50-60 рр. ХХ ст.). *Педагогіка та психологія: Зб. наук. пр.* Харків: ОВС, 2002. Вип. 20. С. 13–18.

80. Кравчук Т.М. Підготовка викладачів фізвиховання до науково-дослідної роботи зі студентами в освітніх установах України спортивного профілю (20-30 рр. ХХ ст.). *Педагогічна підготовка викладачів вищих навчальних закладів: Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції*. Харків: ОВС, 2002. С.140–144.

81. Краевский В. В. Методология педагогики: Пособие для педагогов-исследователей. Чебоксары: Изд-во Чуваш, ун-та, 2001. 244 с.

82. Кротов Г. В. Сучасні педагогічні підходи до вдосконалення рухових здібностей школярів. *Зб. наук пр. КПДПУ*. Кам'янець - Подільський, 2002. Т. 2. С. 205–206.

83. Кротов Г. В. Тип тілобудови (соматотип) як один із критеріїв диференційованого підходу в процесі фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку. *Зб. наук пр. КПДПУ*. Кам'янець - Подільський, 2003. Т. 3. С. 244–245.

84. Кругляк О. Теорія і методика фізичного виховання – основна і профілююча дисципліна у підготовці вчителя фізичної культури в педагогічних училищах і коледжах. *Актуальні проблеми теорії і методики фізичного виховання: Колект. моногр.* Львів: Українські технології, 2005. С.162–180.

85. Курнишев Ю. А. Professional self-progress of the future physical education teacher: criteria and components [Електронний ресурс]. *Теорія і*

методика управління освітою: електронне наукове фахове видання. Університет менеджменту освіти НАПН України. 2014. № 1(14). 12 с. Режим доступу: <http://tme.umo.edu.ua/docs/14/16.pdf>

86. Куртова Г. Ю. Біомеханічні знання у професійній підготовці майбутніх вчителів фізичної культури. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання та спорту.* 2009. № 11. С. 60–62.

87. Куртова Г. Ю. Модель формування біомеханічних знань у майбутніх учителів фізичної культури. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання та спорту.* 2009. № 12. С. 58–60.

88. Кучай О. В., Шевченко О. В., Біда О. А. Інноваційні технології у фізичному вихованні і спорті. *Збірник наукових праць: Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки.* Миколаїв. 2018. Випуск 3 (62). Т.2. С. 19–24.

89. Кучай О. В., Шевченко О. В., Біда О. А. Підготовка фахівців з фізичної культури до формування здорового способу життя засобами здоров'язберезувальних технологій. *Збірник наукових праць: Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки.* Миколаїв. 2019. Випуск 2 (65). С. 21–25

90. Линенко А.Ф. Теория и практика формирования готовности студентов педагогических вузов к профессиональной деятельности [Текст] : дис... д-ра пед. наук: 13.00.01 ; 13.00.04 / Линенко Алла Францевна ; АПН Украины, Ин-т педагогики и психологии проф. образования. К., 1996. 403с.

91. Литвин А. Т. Система физического воспитания в СССР (1945–1991 гг.): *Лекция для студентов, аспирантов и слушателей курсов повышения квалификации, преподавателей физического воспитания.* К.: Т-во «Знання» України, 2007. 45 с.

92. Литвин А. Т. Состояние и основные тенденции развития системы физического воспитания в период между первой и второй мировыми войнами: *Лекция для студентов, аспирантов и слушателей курсов повышения квалификации, преподавателей физического воспитания.* К.: Т-во «Знання» України, 2007. 31 с.

93. Литвин А. Т. Физическое воспитание в европейских странах в XIX и начале XX веков. *Лекция для студентов, аспирантов и слушателей курсов повышения квалификации, преподавателей физического воспитания*. К.: Т-во «Знання» України, 2007. 39 с.

94. Литвин О. Т. Стан і основні тенденції розвитку системи фізичного виховання в період між першою і другою світовими війнами. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2006. №3. С.42–46.

95. Луценко І., Крижанівський В., Добин Е. Відстоювання інтересів дітей з особливими потребами, дітей з інвалідністю на інклюзивну освіту: Тренінговий модуль / За заг. ред. О. Красюкової-Еннз, О. Софій, М. Сварника. *Українсько-канадський проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні»*. К., 2010. 46 с.

96. Мазін В. Культура професійної самореалізації майбутнього вчителя фізичного виховання. Запоріжжя: Дике Поле, 2007. 169 с.

97. Максимчук Б. А. Використання майбутніми вчителями початкової школи інноваційних технологій фізичного виховання. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. Львів. 2006. № 5. С.70–77.

98. Максимчук Б. А. Ефективність дидактичної моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до організації спортивно-масових заходів. *Наукові записки. Серія: Педагогіка і психологія*. Вінниця. 2006. № 18. С. 56–59.

99. Максимчук Б. А. Основні знання й уміння учителя початкової школи для організації спортивно-масової роботи. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: Зб. наук. пр. Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини* К.: Міленіум, 2005. Вип. 11. С. 42–46.

100. Максимчук Б. А. Професійно важливі якості особистості організатора спортивно-масової роботи в початковій школі. *Науковий вісник ЧНУ: збірник наукових праць. Педагогіка та психологія*. Чернівці: Рута, 2006. Вип. 78. С. 110–115.

- 101.** Маркова А. К. Психология профессионализма/ Аэлита Капитоновна Маркова. М. : Просвещение, 1995. 256 с.
- 102.** Методы исследования межличностного восприятия : [спецпрактикум по социальной психологи]. М., 1984.
- 103.** Мешко Г. М. Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до збереження і зміцнення професійного здоров'я : автореф. дис ... д-ра пед. наук / Г. М. Мешко. Тернопіль, 2013. 43 с.
- 104.** Митчик О. П. Особливості фізичного розвитку учнів 5-9 класів, які проживають на території радіаційного забруднення. *Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. Здоров'я, фізична культура і спорт.* Луцьк: Вежа, 1998. № 8. С. 39–41.
- 105.** Митчик О. П. Технологія індивідуалізації фізичного виховання підлітків у загальноосвітній школі: *Методичні рекомендації.* Луцьк, 2001. 36 с.
- 106.** Міненко А. О. Концептуальні аспекти професійного підходу до валеологічної освіти майбутнього вчителя. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: педагогічні науки.* Чернігів: ЧДПУ, 2005. Випуск 28. № 28. С. 61–65.
- 107.** Міненко А. О. Основи валеологічного моніторингу і оздоровчих технологій. *Навчальна програма.* Чернігів: КП «Вид-во Чернігівські береги», 2005. 16 с.
- 108.** Мороз О. Г., Падалка О. С., Юрченко В. І. Педагогіка і психологія вищої школи: навч. посібник. Київ: Нпу, 2003. 267 с.
- 109.** Наумчук В. І. Модель професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури засобами самостійної роботи зі спортивних ігор. *Науковий вісник Чернівецького університету.* Чернівці: Рута, 2001. Вип. 122. С. 79—87.
- 110.** Наумчук В. І. Самостійна робота зі спортивних ігор як засіб формування основ професійної майстерності майбутнього вчителя фізичної культури. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка.* Тернопіль. 2001. № 2. С. 118—123.

111. Неперервна професійна освіта : філософія, педагогічні парадигми, прогноз : [монографія] / [В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень та ін.]. К. : Наукова думка, 2003. 853 с.

112. Ніфака Я. Підготовка студентів факультету фізичної культури до фізкультурно-оздоровлювальної роботи. 2000

113. Новий тлумачний словник української мови. У 4 т.: Для студ. вищ. та серед. навч.закл. / уклад. В. Яременко, О. Сліпущко. Київ: Аконіт, 1998. Т. 2. 910 с.

114. Новиков А. М. Методология учебной деятельности. М.: Издательство «Эгвес», 2005. 176 с.

115. Носова Н. В. Особистісні детермінанти гуманізації взаємин у педагогічному процесі. *Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія. Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти АПН України, Київ, 2007.*

116. Онищук С. О. *Modern vectors of science and education development in China and Ukraine.* Odessa: South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky, Harbin : Harbin Engineering University, 2019. Issue 5. 2019. P. 126–132.

117. Онищук С. О. Аналіз проблеми формування здоров'язберезувальної компетентності студентів засобами спортивно-масової роботи. *Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі: м-ли III Міжнародного конгресу. (18-21 травня 2017 р.). Одеса. 2017. С.607–608.*

118. Онищук С. О. Впровадження нової української школи на уроках фізичної культури. *Науковий Часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки. Київ, 2019. Вип. 72. Том 2. С. 83–87.*

119. О니щук С. О. Засоби та методи розвитку гнучкості у студентів вищих навчальних закладах. *Психолого-педагогічні проблеми виховання гнучкості*: м-ли міжнародної електронної наук.-практ. конф. (Придністров'є, м. Тираспіль 27 листопада 2014 р.). Тираспіль, 2014. С. 25–31

120. Онищук С. О. Здоровий спосіб життя студентської молоді у вищих навчальних закладах – основа здоров'я людини. *Проблеми формування здорового способу життя у молоді*: м-ли VIII всеукраїнської наук.-практ. конф. молодих учених та студентів з міжнародною участю. (м. Одеса 10-11 листопада 2015 р.). Одеса, 2015. С.26–28.

121. Онищук С. О. Здоровий спосіб життя студентської молоді у вищому навчальному закладі. *Психологічні, педагогічні і медико-біологічні аспекти фізичного виховання і спорту*: м-ли VI міжнародної заочної наук.-практ. конф. (м. Одеса 20-24 квітня 2015 р.). Одеса, 2015. С. 175–181.

122. Онищук С. О. Критерії, показники та рівні сформованості здоров'язберезувальної компетентності в майбутніх фахівців. *Науковий Часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Київ, 2018. Вип. ЗК 2 (97) 18. С. 387–390.

123. Онищук С. О. Методичні засади здорового способу життя студентів коледжу. *Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми і перспективи розвитку*: м-ли I всеукр. наук.-практ. конф. до 80-річчя діяльності інституції. (м. Одеса, 21 травня 2019 р.). Одеса, 2019. С. 296–298.

124. Онищук С. О. Основні методи фізичного тренування. *Управління якістю підготовки фахівців*: м-ли Ювілейної XX міжнародної наук.-практ. конф. (м. Одеса 23-24 квітня 2015 р.). Одеса, 2015. С. 208–209.

125. Онищук С. О. Особливості професійної діяльності сучасного викладача фізичної культури в освітньому просторі. *Психолого-педагогічні аспекти навчання дорослих в системі неперервної освіти*: м-ли IV міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. (м. Біла Церква, 29 листопада 2018 р.). Біла Церква, 2018. С. 44–47.

126. Онищук С. О. Особливості професійної діяльності сучасного викладача фізичної культури в освітньому просторі. *Залучення учнів до здорового способу життя та популяризація варіативних модулів навчальної програми з фізичної культури через всеукраїнський проект «JUNIORZ»:* м-ли міжнародної наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 16-18 квітня 2019 р.). Луцьк, 2019. С.84–88.

127. Онищук С. О. Патріотичне виховання молоді засобами спортивно-масової роботи. *Актуальні проблеми психології та педагогіки:* м-ли наук.-практ. конф. (м. Харків, 9-10 листопада 2018 р.). Харків, 2018. С. 54–56.

128. Онищук С. О. Патріотичне виховання учнів на уроках фізичної культури засобами спортивно-масової роботи. *Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у XXI ст.:* м-ли міжнародної наук.-практ. конф. (м. Львів 25-26 січня 2019 р.). Львів, 2019. С. 22–25.

129. Онищук С. О. Педагогічні засади формування здорового способу життя у студентської молоді. м-ли XII всеукр. наук.–практ. конф. молодих учених і студентів з міжнародною участю. (м. Одеса 3 – 5 жовтня 2019 р.). Одеса, 2019. С. 33–35.

130. Онищук С. О. Педагогічні умови підготовки майбутніх економістів до здорового способу життя засобами спортивно-масової роботи. *Науковий Часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.* Вип. 30(40). Київ, 2018. С. 59–64.

131. Онищук С. О. Підготовка вчителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в системі післядипломної освіти. Колективна монографія *«Професійна компетентність сучасного педагога: методологія, теорія, методика, практика».* Одеса, 2019. С. 202–220.

132. Онищук С. О. Підготовка вчителів фізичної культури як психолого-педагогічна проблема. *Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми і перспективи розвитку:* м-ли II всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 14 травня 2020 р.). Одеса, 2020. С. 93–96.

133. Онищук С. О. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до нових видів спорту. *Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми і перспективи розвитку*: м-ли І всеукр. наук.-практ. конф. до 80-річчя діяльності інституції. (м. Одеса, 21 травня 2019 р.). Одеса, 2019. С. 98–100.

134. Онищук С. О. Раціональна рухова активність, як фактор зміцнення здоров'я та профілактики захворювань студентів вищих навчальних закладів. *Науковий Часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Київ, 2015. Вип. 57. С. 245–247.

135. Онищук С. О. Розвиток професійної компетентності вчителя фізичної культури в умовах дистанційного навчання. *Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук в Україні та країнах ЄС*: м-ли наук.-практ. конф. (м. Люблін, Республіка Польща, 25–26 вересня 2020 р.). Люблін, 2020. С. 233–236.

136. Онищук С. О. Самостійні заняття фізичними вправами для студентів економічного профілю. *Управління якістю підготовки фахівців*: м-ли ХХІ міжнародної наук.-практ. конф. (м. Одеса 21-22 квітня 2016 р.). Одеса, 2016. С. 172–174.

137. Онищук С. О. Структура підготовки майбутніх економістів до здорового способу життя. *Науковий вісник Південноукраїнського національного університету імені К. Д. Ушинського*. Одеса, 2018. Вип. 2 (121). С. 58–62.

138. Онищук С. О. Теоретичні засади формування здоров'язберезувальної компетентності майбутніх фахівців міжнародної торгівлі в умовах спортивно-масової роботи. *Здоров'я людини: теоретичні, практичні та методичні аспекти*: м-ли всеукр. наук. практ. конф. (17 листопада 2016 р.). Полтава, 2016. С. 232–235.

139. Онищук С. О. Умови забезпечення здорового способу життя студентів у вищих навчальних закладах. *Проблеми формування здорового способу життя у молоді*: м-ли VII всеукр. наук.-практ. конф. молодих

учених та студентів з міжнародною участю (м. Одеса 4-5 листопада 2014 р.). Одеса, 2014. С.26–27.

140. Онищук С. О. Фізична активність та її вплив на здоров'я студентів які займаються у спеціальних медичних групах. *Науковий Часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Київ, 2016. ЗК 2 (71) 16. С. 241–244.

141. Онищук С. О. Формування здоров'язбережувальної компетентності студентської молоді в вищих навчальних закладах. *Психологічні, педагогічні і медико-біологічні аспекти фізичного виховання і спорту*: м-ли VII міжнародної заочної наук.-практ. конф. (м. Одеса 25-29 квітня 2016 р.). Одеса, 2016. С.93-100.

142. Онищук С. О. Формування здоров'язбережувальної компетентності у перебігу спортивно-масової роботи. *Проблеми формування здорового способу життя у молоді*: м-ли IX всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених та студентів з міжнародною участю. (30 вересня – 2 жовтня 2016 р.). Одеса, 2016. С.31–32.

143. Онищук С. О. Формування здорового способу життя студентської молоді. *Проблеми формування здорового способу життя у молоді*: м-ли VI всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та студентів з міжнародною участю (м. Одеса, 5-6 листопада 2013 р.). Одеса, 2013. С. 7–9.

144. Онищук С. О. Формування професійного стилю вчителя фізичної культури в освітньому процесі. *Науковий Часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки. Київ, 2019. Вип. 66. С. 145–148.

145. Онищук С. О. Шляхи формування та реалізації здоров'язбережувальної діяльності студентської молоді. *Людина та соціум: сучасні проблеми взаємодії (психологічні та педагогічні аспекти)*: м-ли міжнародної наук.-практ. конф. (м. Львів 21-22.09 2018 р.). Львів, 2018. С.47–52.

146. Онопрієнко О. М. Патріотичне виховання студентів вищих навчальних закладів у позааудиторній діяльності засобами народної фізичної культури [Текст] : навч.-метод. посіб. Черкаси : Вид. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2010. 156 с.

147. Онопрієнко О. М. Організація і методика проведення занять фізичного виховання у вищих навчальних закладах зі студентами з відхиленнями у стані здоров'я: навч.-метод. посіб. Черкаси : Видавничий центр ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2005. 60 с.

148. Осадченко Т. М. Підготовка майбутнього вчителя до створення здоров'язбережувального середовища початкової школи як педагогічна проблема. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 7(41). С. 309–316.

149. Павлюк О. С., Павлюк А. Є. До проблеми розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи у системі післядипломної освіти. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки* [гол. ред. О. В. Діденко]. Хмельницький: Видавництво НАДПСУ, 2019. № 4(19). С. 252–264.

150. Панасюк І. В. Застосування навчальних тренінгів у підготовці вчителів фізичної культури. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка: зб. наук. пр.* Тернопіль, 2007. № 5. С. 7 – 10.

151. Панасюк І. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до застосування навчальних тренінгів у професійній діяльності. *Зб. наук. пр. Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини* / ред. кол. Н. С. Побірченко (гол. ред.) та ін. Умань, 2007. № 19. С. 192 – 196.

152. Панасюк О. П. Формування моральних цінностей у студентів: виховний аспект: монографія. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2008. 164 с.

153. Папуча В. М. Еволюція визначення феномену педагогічної майстерності вчителя фізичного виховання. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. [редкол. : Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя, 2009. Вип. 4 (57). С. 405–410.

154. Папуча В. М. Сучасний стан проблеми формування та розвитку педагогічної майстерності майбутнього вчителя фізичного виховання в процесі фахової підготовки. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки* : зб. наук. пр. / [редкол. : Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя, 2008. Вип. 52. С. 234–239.

155. Папуча В. М. Теоретичні підвалини формування педагогічної майстерності студентів спеціальності «фізичне виховання». *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки* : зб. наук. пр. / [редкол. : Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя, 2008. Вип. 51. С. 269–273.

156. Педагогическая энциклопедия: в 4-х т. / гл. ред. А. И. Каирова. Москва: Сов. энциклопедия, 1966. Т. 3. 880 с.

157. Педагогический энциклопедический словарь / [гл. ред. Б. М. Бим Бад ; редкол. : М. М. Безруких, В. А. Болотов, Л. С. Глебова и др.]. М. : Большая Российская энциклопедия, 2002. 528 с.

158. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник / за ред. З. Н. Курлянд. Київ: Знання, 2005. 399 с.

159. Педагогічна майстерність: підручник / за ред. І. А. Зязюна. 3-тє вид., допов. і переробл. Київ: СПД Богданова А. М., 2008. 376 с.

160. Полонский В. М. Словарь по образованию и педагогике М.: Высшая школа, 2004. 512 с.

161. Полонский В. М. Методологические принципы разработки понятийно-терминологического аппарата педагогики. Образование и общество: науч., информац.-аналит. журн. 2004. № 4. [Электронный ресурс]. Режим доступа : <http://www.education.rekom.ru>.

162. Попова О. В. Теоретико-методичні засади професійно-мовленневої підготовки майбутніх перекладачів китайської мови в умовах університетської освіти [Текст] : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 : 13.00.02 / Олександра Володимирівна Попова; наук. консультант А. М. Богуш; ДЗ "Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського". Одеса, 2017. 479 с. + Додатки Т. 2. Одеса, 2017. 408 с.

- 163.** Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник : [навч. посіб.], 3-тє вид. К. : Каравела, 2016. 320 с.
- 164.** Прокопів Т. Історичний аспект гуманітарної підготовки фахівців у галузі фізичного виховання і спорту. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр.* / За ред. С. С. Єрмакова. Х.: ХДАДМ(ХХШ), 2003. № 6. С. 65–72.
- 165.** Прокопів Т. Теоретичні засади гуманітарної освіти майбутніх фахівців фізичного виховання. *Проблеми педагогічних технологій: Зб. наук. праць Волинського держ. ун-ту.* Луцьк, 2005. Вип. 1. С. 187–193.
- 166.** Психологические тесты / Под ред. А. А. Карелина : В 2 т. П86 М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. Т. 1. 312 с.
- 167.** Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів: близько 3 000 слів / під керівництвом В. Б. Шапаря. Харків : ПРАПОР, 2009. 672 с.
- 168.** Райгородский Д. Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. [учебное пособие]. Самара : Издательский Дом «БАХРАХ», 1998. 672 с.
- 169.** Рядинська І. А. Завдання та зміст підготовки студентів факультетів фізичного виховання вищих педагогічних закладів України до позакласної спортивно-масової роботи у школі (70-80 рр. ХХст.) *Теорія та методика навчання та виховання: Збірник наукових праць.* Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2005. Вип.15. С.111–115.
- 170.** Рядинська І. А. Зміст професійно-педагогічної підготовки студентів факультетів фізичного виховання вищих закладів освіти України. *Педагогічні основи навчально-виховного процесу у вищих закладах освіти України: Збірник наукових праць.* Харків-Луганськ: СтильІздат, 2004. С. 108 – 114.
- 171.** Рядинська І. А. Особливості підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до фізкультурно-масової та оздоровчої роботи з учнівською молоддю в Україні у 20-30 рр. ХХ ст. *Педагогіка, психологія та*

медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Збірник наукових праць. Харків: Харківська державна академія дизайну і мистецтв, 2004. № 22. С.34 – 40.

172. Сайт Державного закладу «ПНПУ імені К. Д. Ушинського» [Електронний ресурс]. Режим доступу :<https://pdpu.edu.ua/>

173. Сварник М. Інклюзивна освіта в Україні: попередній аналіз ситуації. *Інклюзивна освіта. Збірник матеріалів проекту*. К.: 2013

174. Сергієнко В. М. Тестування – найефективніший спосіб визначення підготовленості студентів на заняттях з легкої атлетики. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр./* За ред. С. С. Єрмакова. Х. 2002. № 15. С. 12–17.

175. Серман Л. В. Психолого-педагогічна характеристика формування комунікативних умінь студентства. *Наукові записки: зб. наук. статей. Серія: Педагогічні та історичні науки*. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 2010. Вип. 90. С. 232–241.

176. Серман Л. В. Система підготовки фахівців фізичного виховання у процесі вивчення іноземних мов. *Наукові записки: зб. наук. статей. Серія: Педагогічні та історичні науки*. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 2010. Вип. 91. С. 209–218.

177. Скальські Д. Інклюзія у фізкультурній освіті країн-членів ЄС. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 2018. С. 173–177.

178. Скальські Д. Концепції фізкультурної освіти у країнах Європейського Союзу: історія та сучасність. Дрогобич: Трек ЛТД. 2018.

179. Слостенин В., Каширин В. Психология и педагогика. Москва: Издательский центр «Академия», 2007. 480 с.

180. Сластьонин В. А. Педагогика : [учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений]. М. : Издательство «Школа Пресс», 1997. 512 с.

181. Словарь синонимов английского языка. *Dictionary of Synonyms*. [под ред. С. Матвеева]. М. : АСТ Восток-Запад, 2006. 536 с.

182. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. 2-е вид., випр. і доп. Київ: Головна редакція УРЕ, 1985. 968 с. URL: <http://rozum.org.ua/index.php?a=term&d=18&t=31463>. (Дата звернення: 05.06.2017).

183. Смакула О. І. Формирование ценностного отношения будущих учителей к физической культуре: Методическое пособие. Измаил: Измаильський державний гуманітарний університет, 2002. 81 с.

184. Смакула О. І. Формування ціннісного ставлення майбутніх педагогів до фізичного виховання. *Молода спортивна наука України: 36. наук, праць з галузі фізичної культури та спорту*. Львів: НВФ «Українські технології», 2003. Вип. 7. С. 105–109.

185. Сопотницька О. В. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту : дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Хмельниц. гуманіт.-пед. акад. Хмельницький, 2016. 220 с.

186. Стасенко О. А. Сучасний стан підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної роботи з учнями загальноосвітніх шкіл. *Молода спортивна наука України : зб. наук. праць з галузі фіз. культури та спорту*. Л., 2009. Вип. 13, т. 2. С. 166–172.

187. Степанченко Н. І. Концепція професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання. Львів : ДРУКАРТ, 2016. 42 с.

188. Степанченко Н. І. Методика професійної підготовки учителів фізичного виховання: навч-метод. посібник. Львів : ДРУКАРТ, 2016. 62 с.

189. Сухомлинский В. А. Серце отдаю детям. Киев: Изд-во: Рад.школа, 1974. 243 с.

190. Сухомлинський В. В. Розмова з молодим директором. *Вибрані твори: У 5-ти т. В. О. Сухомлинський*. Київ, 1977. Т.4. 590 с.

191. Сущенко Л. П. Здоровий спосіб життя людини. *Довідкові матеріали. (Рекомендовано науково-методичною Комісією з валеології НМР Міністерства освіти України до видання з грифом «Допущено Міністерством освіти України», протокол № 3 від 22.06.1999)*. Запоріжжя: ЗДУ, 1999. 324 с.

- 192.** Сущенко Л. П. Мета та завдання фізичного виховання у світлі цивілізаційного підходу: *Навчальний посібник*. Запоріжжя: ЗДУ, 2002. 81 с.
- 193.** Сущенко Л. П. Методика викладання основних понять фізкультурної освіти: *Навчально-методичний посібник*. Запоріжжя: ЗДУ, 2001. 70 с.
- 194.** Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект): Монографія. Запоріжжя: ЗДУ, 2003. 442 с.
- 195.** Сущенко Л. П. Соціальні технології культивування здорового способу життя людини. Запоріжжя: ЗДУ, 1999. 310 с.
- 196.** Сущенко Л. П. Сучасні оздоровчі системи та програми: *Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, учителів фізичного виховання та валеології*. Запоріжжя: ЗДУ, 1998. 72 с.
- 197.** Тимошенко О. В. Оптимізація професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури: монографія. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. 420 с.
- 198.** Тітова, Г. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до формування спортивних лідерських якостей в учнів основної школи [Текст] : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ганна Віталіївна Тітова; наук. кер. В. В. Нестеренко; ДЗ "Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського". Одеса, 2016. – 224 с.
- 199.** Ткачівська І. М. Прогностична модель професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здійснення туристсько-краєзнавчої роботи з учнями. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Педагогіка*. Івано-Франківськ, 2008. Вип. 24. С. 139–144.
- 200.** Токарева С. В. Етапи формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи в загальноосвітній школі. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського. 2015. №1. С. 83–89.
- 201.** Турчак А. Л. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури

до роботи з попередження шкідливих звичок учнів : [навч.-метод. посіб.] Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. 212 с.

202. Ференчук Б. М. Професійна підготовка майбутніх вчителів фізичної культури з дисциплін біологічного циклу засобами мультимедійних технологій: [методичні вказівки]. Хмельницький: ХНУ, 2010. 30 с.

203. Фетискин Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. М. : Изд-во Института Психотерапии. 2002. 490 с.

204. Философский энциклопедический словарь / гл. редакция: Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов. М.: Сов. энциклопедия, 1983. 840 с.

205. Фруктова Я. С. Сучасні форми позакласної роботи із учнями. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Розділ 3. Теорія і практика виховання. Випуск 43 (2006). Херсонський державний університет. С.181-186.

206. Шиян, Б. М. Теоретико-методичні основи підготовки вчителів фізичного виховання в педагогічних навчальних закладах (автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04). Київ, 1997.

207. Щекотиліна Н. Ф. Модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до індивідуальної роботи з учнями в умовах інклюзії. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Одеса, 2019. № 2. С. 114–119.

208. Энциклопедия профессионального образования: В 3-х томах / Под ред. С. Я. Батышева. М., АПО. 1998.

209. Яковлева Н. М. Теория и практика подготовки будущего учителя к творческому решению воспитательных задач : дис...д-ра пед. наук. Челябинск, 1992. 403 с.

210. Becker H. P. Howard Becker on Education – Modern Educational Thought / H. P. Becker, R. G. Burgess. — Open Univ Pr (May 1995). — 144 p.

211. Cherie Tsingos, Sinthia Bosnic-Anticevich and Lorraine Smith, Learning styles and approaches: Can reflective strategies encourage deep learning?, *Currents in Pharmacy Teaching and Learning*, 7, 4, (492), (2015).

212. Colin Evans (1990) Teaching the humanities: Seminars as metalogues, *Studies in Higher Education*, 15:3, 287—297 DOI : 10.1080/03075079012331377410

213. Derek Strange, Diane Hall “Pacesetter. Elementary.” Oxford, University press, 2004.

214. Edward Sapir [Електронний реурс] / Sapir Edward. — Режим доступу : <https://www.britannica.com/biography/Edward-Sapir>

215. Ekman, P., Friesen, W., *Unmasking the Face*, Prentice — Hall, Englewood Cliffs, New Jersey, 1975.

216. Eurydice. Survey. Key Competencies. A developing concept in general compulsory education. 2002. — P. 32.

217. Eurydice. The information network on education in Europe. N.Y., 2002. —28 p.

218. Foksha O., Halitsan O., Baliuk A. Experimental programme of future teachers’ pedagogical facilitation in terms of higher education / O. Foksha, A. Baliuk, O. Halitsan // *Science and Education Academic Journal of South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky*. — Odesa — 2017. Issue № 12 / CLXV. — P. 196—201.

219. G. K. Suraishkumar, Strategies to improve learning of all students in a class, *European Journal of Engineering Education*, (1), (2017).

220. Gibbons-Wood D. and Lange T. *Developing Core Skills : Lessons from Germany and Sweden // Education + Training*. 2000. Vol. 42. № 1. — P. 24—32.

221. Hoffmann T. The meanings of competency. *Journal of European Industrial Training*. 1999. Vol. 23. — № 6. — P. 275—285.

222. Hutmacher W. Key competencies in Europe / Hutmacher Walo : Report DECS/ SE/Sec (96) 43 of the Symposium [«A Secondary Education for Europe Project». Berne, Switzerland], (27-30.03.1996). Strasbourg: Council for Cultural Cooperation, 1997. —72 p.

223. Jari Kangas, Elisa Rantanen and Lauri Kettunen, How to facilitate freshmen learning and support their transition to a university study environment, *European Journal of Engineering Education*, 42, 6, (668), (2017).

224. Justin Reich. *Best Ideas for Teaching with Technology : A Practical Guide for Teachers*, by Teachers / Justin Reich, Thomas Daccord, Alan November. — New York : M. E. Sharpe, 2008. — 291 p.

225. Keen K. Competence: What is it and how can it be developed?. In J. Lowyck, P. de Potter, & J. Elen (Eds.). *Brussels : IBM Education Center*, 1992. P. 111—122.

226. Nixon, Gude, Duckworth “Matrix. Pre – Intermediate”, Oxford, University press, 2006.

227. O’Malley J. *Learning Strategies in Second Language Acquisition / J. O’Malley, A. Chamot.* — Cambridge : Cambridge University Press, 1999. — 207 p.

228. *OECD Skills Outlook 2013 : First Results form the Survey of Adult Skill*, OECD Publishing. 461 p.

229. *Oxford English Dictionary*, second edition, edited by John Simpson and Edmund Weiner, Clarendon Press, 1989, twenty volumes, hardcover

230. *Oxford R. Language learning strategies : what every teacher should know / Richard Oxford.* — 1990. — 340 p.

231. Pavliuk O. S., Chopyk T. V., Antoniuk O. V., Pavliuk Ye. O., Soltyk O. O., Biliński J. *Pedagogical Technology of Physical Education Teachers’ Professional Self-Improvement. Science and Education. 2017. №4. P. 101-106. Web of Science.*

232. Pavlyuk, O., Pavlyuk, Y., Soltyk, O., Chopyk, T., Antoniuk, O. (2020). *Self-Improvement of Teachers of Physical Education at Various Stages of Professional Development. Revista Romaneascapentru Educatie Multidimensională. 12(4), 38-52.*

233. Pavlyuk, Y.; Soltyk, O.; Pavlyuk, O.; Chopyk, T.; Antoniuk, O.; Bazylchuk, O. (2020) *Empirical Analysis of the Level of Formation of Professional Reliability of a Teacher of Physical Culture. Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensională. 12(1Sup1), 251-266. Web of Science.*

234. Pendleton D, Schofield T, Tate P, Havelock P (1984) *The consultation: an approach to learning and teaching*. (Oxford University Press, Oxford), pp 68—72.

235. Romanyshyna O *Professional identity is the basis for the formation of the professional mastery of the future teacher / Educational Studios : Theory and Practice: monograph / edit I. M. Trubavina, S. T. Zolotukhina. — Prague-Vienna : Premier Publishing, 2018. — P. 62—71.*

236. Rowntree D (1982) *Educational technology in curriculum development*. (Harper and Row, London), 2nd ed.

237. Ruchen D. S. *Key Competencies for a Successful Life and a Well-Functioning Society*. D. S. Ruchen. Hogrefe & Hube Publishers, Germany, 2003. P. 4—5.

238. Simon Kang'ethe Ngigi and Elizabeth A. Obura, *Blended Learning in Higher Education, Handbook of Research on Blended Learning Pedagogies and Professional Development in Higher Education*, 10.4018/978-1-5225-5557-5.ch016, (290—306).

239. Tymchuk L. *Creative usage ICT in the training of future teachers: designing, modeling, and teaching techniques of digital narratives / L. Tymchuk // *Obraz rodziny is zkoły w ujciuinter personalnym / pod red. O. Zameckiej-Zalas, I. Kieltyk-Zaborowskiej. — Piotrkow Trybunalski, 2016. — S. 321—341.**

ДОДАТКИ

Додаток А – Методики діагностування показників готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи на констатувальному та прикінцевому етапах експерименту

Додаток Б – проміжні розрахунки обчислення непараметричного критерію χ^2 -квадрат (статистичні дані)

Додаток В – Акти впровадження

Додаток Б

Порівняння експериментальної та контрольної групи на різних етапах експерименту

Розрахунок критерію χ^2 на констатувальному етапі експерименту

Рівень підготовленості	Кількість по групі №1 (%)	Кількість по групі №2 (%)	$\frac{n_i}{N}$	$\frac{m_i}{M}$	$\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M}$	$\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M}\right)^2$	$n_i + m_i$	$\frac{\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M}\right)^2}{n_i + m_i}$
	n_i	m_i						
Високий	7,8	7,7	0,078	0,077	0,001	0,000001	15,5	0,0000000
Задовільний	13,7	13,5	0,137	0,135	0,002	0,000004	27,2	0,0000001
Низький	78,5	78,8	0,785	0,788	-0,003	0,000009	157,3	0,0000000
Σ	100,0	100,0						0,0000001

$\chi_{емп\ к}^2 = 100 \cdot 100 \cdot 0,0000001 = 0,001$, отже $\chi_{емп\ к}^2 = 0,0016 < \chi_{0,05}^2 = 5,99$, що свідчить про збіг характеристик груп, що порівнюються, із рівнем значущості 0,05.

Розрахунок критерію χ^2 для ЕГ та КГ на прикінцевому етапі експерименту

Рівень підготовленості	Кількість по ЕГ (%)	Кількість по КГ (%)	$\frac{n_i}{N}$	$\frac{m_i}{M}$	$\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M}$	$\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M}\right)^2$	$n_i + m_i$	$\frac{\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M}\right)^2}{n_i + m_i}$
	n_i	m_i						
Високий	12,7	8,7	0,127	0,087	0,04	0,0016	21,4	0,0000747
Задовільний	63,7	20,2	0,637	0,202	0,435	0,189225	83,9	0,0022553
Низький	23,6	71,1	0,236	0,711	-0,475	0,225625	94,7	0,0023825
Σ	100,0	100,0						0,0047125

$\chi_{емп\ ф}^2 = 100 \cdot 100 \cdot 0,0047125 = 47,13$, отже $\chi_{емп\ ф}^2 = 47,13 > \chi_{0,05}^2 = 5,99$, що свідчить про розбіжність характеристик контрольної та експериментальної групи після формувального експерименту з ймовірністю 95%.

Розрахунок критерію χ^2 для ЕГ на констатувальному та прикінцевому етапах експерименту

Рівень підготовленості	Кількість по ЕГ на початку експерименту (%)	Кількість по ЕГ на кінець експерименту (%)	$\frac{n_i}{N}$	$\frac{m_i}{M}$	$\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M}$	$\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M}\right)^2$	$n_i + m_i$	$\frac{\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M}\right)^2}{n_i + m_i}$
	n_i	m_i						
Високий	7,8	12,7	0,078	0,127	-0,049	0,002401	20,5	0,0001171
Задовільний	13,7	63,7	0,137	0,637	-0,5	0,25	77,4	0,0032299
Низький	78,5	23,6	0,785	0,236	0,549	0,301401	102,1	0,002952
Σ	100,0	100,0						0,006299

$\chi^2 = 100 \times 100 \times 0,006299 = 63$, що є значно більше за критичне значення $\chi_{0,05}^2 = 5,99$, а тому можемо стверджувати, що у процесі формувального експерименту рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи у процесі навчання у закладах вищої освіти в експериментальній групі студентів значно підвищився.

Розрахунок критерію χ^2 для КГ на констатувальному та прикінцевому етапах експерименту

Рівень підготовленості	Кількість по КГ на початку експерименту (%)	Кількість по КГ на кінець експерименту (%)	$\frac{n_i}{N}$	$\frac{m_i}{M}$	$\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M}$	$\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M}\right)^2$	$n_i + m_i$	$\frac{\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M}\right)^2}{n_i + m_i}$
	n_i	m_i						
Високий	7,7	8,7	0,077	0,087	-0,01	0,0001	16,4	0,000006
Задовільний	13,5	20,2	0,135	0,202	-0,067	0,004489	33,7	0,0001332
Низький	78,8	71,1	0,788	0,711	0,077	0,005929	149,9	0,0000395
Σ	100,0	100,0						0,0001787

$\chi^2 = 100 \times 100 \times 0,0001787 = 1,79$, що є менше ніж критичне значення цього показника $\chi_{0,05}^2 = 5,99$, що в свою чергу свідчить про те, що у контрольній групі не виникло

значних змін в рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи у процесі навчання у закладах вищої освіти за період експерименту.

ДОДАТКИ

Додаток А – Методики діагностування показників готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи на констатувальному та прикінцевому етапах експерименту

Додаток Б – проміжні розрахунки обчислення непараметричного критерію χ^2 -квадрат (статистичні дані)

Додаток В – Акти впровадження

САМООЦІНКА ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ

(Креативний ступінь вирішення навчально-виховних завдань)

Інструкція. Просимо Вас дати відповіді на запропоновані запитання. Для цього в бланку відповідей поряд з номером запитання проставте свою відповідь у літерній формі.

Питальник

1. Чи вважаєте Ви, що навколишній світ може бути поліпшений? а) так; б) ні; в) так, але тільки в чому?
2. Чи думаєте Ви, що самі зможете брати участь у значних змінах навколишнього світу? а) так, у більшості випадків; б) ні; в) так, у деяких випадках
3. Чи вважаєте Ви, що деякі з Ваших ідей викличуть значний прогрес у тій сфері діяльності, що Ви обрали? а) так; б) звідки в мене можуть бути такі ідеї; в) може бути, не значний прогрес, але деякий успіх можливий.
4. Чи вважаєте Ви, що в майбутньому станете відігравати настільки важливу роль, що зможете щось принципово змінити? а) так; б) малоймовірно; в) може бути.
5. Коли Ви вирішуєте щось зробити, чи впевнені Ви в тому, що справа вийде? а) звичайно; б) часто охоплюють сумніви, чи зможу зробити; в) швидше впевнений, ніж ні.
6. Чи виникає у Вас бажання зайнятися якоюсь невідомою для Вас справою, у якій в цей момент Ви некомпетентні? а) так, все невідоме приваблює мене; б) немає; в) залежить від самої справи й обставин.
7. Вам доводиться займатися незнайомою справою. Чи відчуваєте Ви бажання домогтися в ній досконалості? а) так; б) що виходить, то добре; в) якщо це не дуже важко, то так.
8. Якщо справа, яку Ви не знаєте, Вам подобається, чи хочете Ви знати про неї все? а) так; б) ні, треба вчитися лише головному; в) ні, я тільки задовольню свою цікавість.

9. Якщо Ви зазнаєте невдачі, а) то якийсь час робите це далі, навіть всупереч здоровому глузду; б) відразу махнете рукою на цю витівку; в) продовжуєте робити свою справу, поки здоровий глузд не покаже непереборність перешкод.

10. Професію потрібно обирати, виходячи з: а) своїх можливостей і перспектив для себе; б) стабільності, значущості, потреби у професії; в) престижу й переваг, які вона забезпечить.

11. Подорожуючи, могли б Ви легко орієнтуватися на маршруті, яким вже пройшли? а) так; б) ні; в) якщо місцевість сподобалася й запам'яталася, то так. 12. Чи можете Ви згадати одразу ж після бесіди все, про що йшлося? а) так; б) ні; в) згадаю все, що мені цікаво.

13. Коли Ви чуєте слово незнайомою мовою, чи можете Ви його повторити по складах без помилок, не розуміючи його значення? а) так; б) ні; в) повторю, але не зовсім правильно.

14. У вільний час Ви любляєте: а) залишитися наодинці, подумати; б) перебувати в компанії; в) мені байдуже, чи буду я один або в компанії.

15. Якщо Ви займаєтеся якоюсь справою, то вирішуєте припинити її тільки тоді: а) коли справа закінчена й здається Вам відмінно виконаною; б) коли Ви більш-менш задоволені виконаним; в) коли справа здається зробленою, хоча її ще можна зробити краще. Але навіщо?

16. Коли Ви самі, то Ви: а) любите мріяти про певні, можливо, абстрактні речі; б) намагаєтеся знайти собі конкретне заняття; в) іноді любите помріяти, але про речі, які пов'язані з Вашими справами.

17. Коли якась ідея захоплює Вас, то Ви думатиме про неї: а) незалежно від того, де й з ким перебуваєте; б) тільки наодинці; в) тільки там, де тиша.

18. Коли Ви відстоюєте якусь ідею, то: а) можете відмовитися від неї, якщо аргументи опонентів здадуться Вам переконливими; б) залишитесь при своїй думці, якщо опір виявиться занадто сильним.

Обробка й інтерпретація результатів

Нараховується по 3 бали за відповідь «а», по 1 балу за відповідь «б», по 2 бали за відповідь «в». Підраховується загальна сума балів.

48 і більше балів. Ви маєте значний творчий потенціал, що надає Вам багатий вибір застосування творчих можливостей. Якщо Ви зможете реалізувати свої здібності, то Вам доступні найрізноманітніші форми творчості.

24 - 47 балів. У Вас є якості, які дозволяють Вам творити, але є й бар'єри. Найнебезпечніший - страх, особливо якщо Ви орієнтовані тільки на успіх. Острах невдач сковує Вашу уяву - основу творчості. Страх може бути й соціальним – страх суспільного осуду. Будь-яка нова ідея проходить через етап несподіванки, подиву, невизнання навколишніми. Острах осуду за нову, незвичну для інших поведінку, погляди, почуття сковують Вашу творчу активність, призводять до деструкції Вашої творчої особистості.

23 і менше балів. Ви просто недооцінюєте себе. Відсутність віри у свої сили призводить Вас до думки, що Ви не здатні до творчості, пошуку нового.

МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ВЧИТЕЛЯ

(модифікація методики М. Рокича)

Інструкція: Вам пропонується 18 карток. Кожна картка містить формулювання певної особистісної або професійної цінності, яка має важливе значення для майбутнього вчителя. Ваше завдання – розкласти їх в такій послідовності, в якій ці цінності мають значення особисто для Вас.

а. Термінальні цінності:

1. Активне та діяльне життя (повнота та емоційна насиченість життя).
2. Здоров'я (фізичне та духовне).
3. Професіоналізм (зрілість суджень і педагогічна майстерність, які досягаються професійним досвідом).
4. Цікава робота.
5. Любов до Батьківщини.
6. Матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних ускладнень).
7. Позитивна ситуація в країні, суспільстві, збереження миру між народами (як умова добробуту кожної людини).
8. Авторитет (визнання та повага оточуючих, колег, товаришів).
9. Користь суспільству (бути корисним для людей, вносити свій вклад у розвиток суспільства).
10. Пізнання (потяг до нового, можливість продовження своєї освіти, розширення кругозору, інтелектуальний та професійний розвиток).
11. Продуктивне життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил та здібностей).
12. Творчість і розвиток (можливість творчої діяльності, робота над собою, постійне особистісне та професійне самовдосконалення).
13. Любов до дітей (чуйне ставлення до своїх вихованців).
14. Свобода (самостійність, незалежність суджень і вчинків).
15. Впевненість (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх протиріч та сумнівів).

б. Інструментальні цінності:

1. Вихованість (гарні манери, ввічливість).
2. Незалежність (здатність діяти самостійно та рішуче).
3. Вміння спілкуватися (взаєморозуміння з оточуючими тебе людьми, здатність до співробітництва та взаємодопомоги).
4. Старанність (дисциплінованість).
5. Відповідальність (почуття обов'язку, вміння тримати слово).
6. Самоконтроль (стриманість, самодисципліна).
7. Чесність та справедливість (правдивість, щирість).
8. Тверда воля (вміння переборювати труднощі на шляху і досягати поставлених цілей, здатність відстоювати свою точку зору).
9. Освіченість (широта професійних і загальних знань, висока загальна культура).
10. Терпимість до поглядів та думок інших людей (вміння прощати людям їх помилки, вміння вирішувати конфлікти та працювати в групі).
11. Чуйність, доброта (турботливість).
12. Раціоналізм (вміння розсудливо та логічно мислити, приймати обдумані та раціональні рішення).
13. Широта поглядів (вміння поважати чужу думку, смаки, звичаї та звички).
14. Ефективність (працелюбність, продуктивність в праці).
15. Рефлексивність (здатність до самоаналізу та рефлексії).

**МЕТОДИКА В. БЛЮМКІНА ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ЦІННІСНИХ
ПРІОРИТЕТІВ ОСОБИСТОСТІ**

1. Цінності, що характеризують активну життєву позицію особистості: активність, свідомість, оптимізм та ін.
2. Цінності, що характеризують позитивне чи негативне ставлення особистості до загального блага як вищої мети: солідарність, почуття товариства, обов'язку, відповідальності й ін.

3. Цінності, що характеризують позитивне чи негативне ставлення до особистості як до найвищої цінності (гуманістичні цінності). До цього типу належать: гуманність, доброта, делікатність, тактовність, доброзичливість, чуйність, почуття власної гідності, самоповага, простота, скромність, прямота, гордість, самолюбство й ін.

4. Цінності, що характеризують дотримання особистістю основних норм моралі. До них належать: колективізм, самовідданість, моральна активність, ініціативність, почуття нового, самостійність, безкорисливість, справедливість, альтруїзм і ін.

5. Цінності, що характеризують особливості морального регулювання поведінки особистості. Цю групу становлять: честолюбство, сором'язливість, чесність, принциповість, правдивість, порядність, вірність, відданість і ін.

6. Професійно-моральні цінності. Цей тип цінностей характеризує ставлення особистості до праці, ступінь її трудової активності, ставлення до інших людей і до себе в процесі професійної діяльності. Сюди належать: працьовитість, дисциплінованість, старанність, сумлінність, ретельність, обов'язковість, діловитість, практичність, ініціативність, підприємливість, організованість і ін.

7. Морально-прагматичні цінності – мудрість, розсудливість, обережність, ввічливість, вихованість, товариськість, терплячість і ін.

Отже, цінності поділяють на групи:

1. Цінності активної життєвої позиції.
2. Цінності, що сприяють реалізації загального блага.
3. Гуманістичні цінності.
4. Морально-регулятивні цінності.
5. Професійно-етичні цінності.
6. Цінності взаємодії.

Обробка результатів відбувається за допомогою шкали ранжування, представленої двома списками – моральних цінностей і антицінностей.

ТЕСТ-ПИТАЛЬНИК ОРГАНІЗАТОРСЬКИХ І КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ (за Б. Федоришиним)

Мета: виявити інтерактивну спрямованість та суб'єктну позицію майбутнього вчителя; відкритість до спілкування.

Інструкція. Шановні студенти, просимо вас дати відповіді на 40 питань тесту. Уважно прочитайте питання, надайте відповіді «так» або «ні». Відповідайте на питання швидко, довго не думайте.

Зміст методики

1. Чи багато у вас друзів, із якими ви постійно спілкуєтесь?
2. Вам вдається переконати більшість своїх друзів у правоті вашої думки?
3. Чи довго ви переймаєтесь, якщо вас скривдив хтось із ваших товаришів?
4. Вам завжди важко орієнтуватись у складній ситуації?
5. Чи прагнете ви нових знайомств?
6. Вам подобається займатися громадською діяльністю?
7. Чи правда, що вам приємніше проводити час із книжками, ніж із людьми?
8. Якщо виникли перепони в здійсненні певних намірів, ви легко відступите від них?
9. Чи легко ви можете встановити контакт із людьми, старших вас за віком?
10. Ви любите придумувати та організовувати зі своїми товаришами різні ігри та розваги?
11. Вам важко спілкуватися у новій компанії?
12. Ви часто відкладаєте на інші дні справи, які треба було виконати сьогодні?
13. Чи легко вам вдається встановити контакт з незнайомими людьми?
14. Ви прагнете того, щоб ваші друзі діяли відповідно до вашої думки?
15. Ви важко адаптуєтесь у новому колективі?
16. У вас не буває конфліктів із товаришами через невиконані обіцянки та обов'язки?
17. Ви прагнете знайомств із новими людьми?

18. Часто ви у рішенні важливих справ берете ініціативу на себе?
19. Вас дратують оточуючі люди?
20. Чи правда, що ви зазвичай важко орієнтуєтесь у незнайомій ситуації?
21. Вам подобається постійно знаходитися серед людей?
22. Чи відчуваєте ви роздратування, коли не вдається закінчити розпочату справу?
23. Чи відчуваєте ви дискомфорт, коли необхідно познайомитися із новою людиною?
24. Чи правда, що вас утомлює часте спілкування із товаришами?
25. Ви любите брати участь у колективних іграх?
26. Ви часто виявляєте ініціативу у вирішенні питань щодо інтересів ваших товаришів?
27. Чи правда, що ви почуваетесь не впевнено серед малознайомих людей?
28. Ви зазвичай не прагнете довести свою правоту?
29. Ви впевнені, що вам буде неважко внести пожвавлення в малознайому компанію?
30. Ви прагнете обмежити коло своїх знайомих невеликою кількістю людей?
31. Ви берете участь у громадській праці університету?
32. Чи правда, що ви не прагнете відстоювати вашу думку або рішення, якщо воно не було прийнято оточуючими?
33. Ви вільно почуваете себе, коли потрапляєте в незнайому компанію?
34. Ви охоче будете організовувати різні заходи для своїх товаришів?
35. Чи правда, що ви почуваетесь упевнено, коли треба виступати перед аудиторією?
36. Ви часто запізнюєтесь на ділові зустрічі ?
37. Чи правда, що у вас багато друзів?
38. Вас бентежить спілкування із незнайомими людьми?
39. Ви часто буваєте в центрі уваги товаришів?
40. Ви не дуже впевнено почуваетесь у великому колі своїх товаришів?

Критерії оцінювання

За кожную відповідь, що збігається із ключем, надається 1 бал

Репродуктивний – 1 – 8б.

Продуктивний – 9 – 14б

Творчий – 15 – 20 б.

ДІАГНОСТИКА ЗДАТНОСТІ ДО САМОКОНТРОЛЮ У СПІЛКУВАННІ

Інструкція. Уважно прочитайте 10 тверджень, що описують реакції на деякі ситуації. Кожне з них Ви повинні оцінити як правильне або неправильне стосовно Вас. Якщо твердження правильне, поставте рядом з порядковим номером літеру «П», якщо твердження неправильне – «Н».

Питальник

1. Мені здається складним мистецтво імітувати звички інших людей.
2. Для того, щоб привернути увагу, я б зміг «склеїти дурня».
3. З мене міг би вийти непоганий актор.
4. Іншим людям здається, що я переживаю щось більш глибоко, ніж насправді.
5. У компанії я рідко буваю в центрі уваги.
6. У різних ситуаціях і під час спілкування з різними людьми я часто поведжуся по-різному.
7. Я відстоюю лише те, у чому я впевнений.
8. Для досягнення успіху в справах і спілкуванні з людьми я намагаюся бути таким, яким мене хочуть бачити люди.
9. Я можу бути люб'язним, доброзичливим з людьми, які мені не подобаються.
10. Я не завжди такий, яким здаюся.

Обробка та інтерпретація даних

За кожну відповідь «Н» на запитання №№ 1, 5, 7 та відповідь «П» на інші запитання Ви отримуєте по 1 балу, підрахуйте отриману суму.

0 – 3 бала. У Вас низький рівень комунікативного контролю. Ваша поведінка стала і Ви не вважаєте за потрібне змінювати її в залежності від ситуації.

4 – 6 балів. Середній комунікативний контроль. Ви відверті, але нестримані у своїх емоційних проявах.

7 – 10 балів. Високий комунікативний контроль. Ви легко входите в будь-яку роль, швидко реагуєте на зміну ситуації, добре відчуваєте і навіть здатні прогнозувати враження, яке Ви справляєте на довколишніх.

МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ КОМУНІКАБЕЛЬНОСТІ

(модифікація теста В. Ряховського)

Призначення. Тест надає можливість визначити рівень комунікабельності людини. Відповідати на питання треба використовувати один із трьох варіантів відповідей: «ТАК», «ІНОДІ», «НІ».

Інструкція. Вашій увазі пропонуються декілька простих запитань. Відповідайте швидко, однозначно: «ТАК», «ІНОДІ», «НІ».

Питальник

1. Вас чекає ординарна або ділова зустріч. Чи вибиває Вас її очікування з колії?
2. Чи викликає у Вас сум'яття і незадоволення доручення виступити з доповіддю, повідомленням, інформацією на будь-якій нараді, зборах або іншому заході?
3. Чи відкладаєте Ви візит до лікаря до останнього моменту?

4. Вам пропонують поїхати у відрядження до міста, де Ви ніколи не бували. Чи докладете Ви максимум зусиль, щоб уникнути цього відрядження?

5. Чи любляете Ви ділитися своїми переживаннями з ким би то не було?

6. Чи здатні Ви погарячкувати, якщо незнайома людина на вулиці звернеться до Вас із проханням (показати дорогу, назвати час, відповісти на якесь запитання)?

7. Чи вірите Ви, що існує проблема батьків і дітей і що людям різних поколінь важко зрозуміти один одного?

8. Чи посоромитеся Ви нагадати знайомому, що він забув повернути Вам гроші, які зайняв кілька місяців тому?

9. У ресторані або в їдальні Вам подали явно недоброякісне блюдо. Чи промовчите Ви, лише розсерджено відсунувши тарілку?

10. Опинившись наодинці з незнайомою людиною, Ви не вступите з нею в бесіду і обтяжуватиметься, якщо вона першою заговорить. Чи це так?

11. Вас приводить у жах будь-яка довга черга, де б вона не була (у магазині, бібліотеці, касі кінотеатру). Чи вважаєте Ви за краще відмовитися від свого наміру або встанете у «хвіст» черги і нудьгуватимете в очікуванні?

12. Чи побоюєтесь Ви брати участь в якій-небудь комісії з розгляду конфліктних ситуацій?

13. У Вас є власні, суто індивідуальні критерії оцінки творів літератури, мистецтва, культури і ніяких чужих думок з цього приводу Ви не приймаєте. Це так?

14. Почувши де-небудь в кулуарах вислів явно помилкової точки зору з добре відомого Вам питання, чи вважаєте Ви за краще промовчати і не вступати в розмову?

15. Чи викликає у Вас досаду чие-небудь прохання допомогти розібратися в тому або іншому службовому питанні або учбовій темі?

16. Чи викладаєте Ви свою точку зору більш охоче (думку, оцінку) у письмовій формі, ніж в усній?

Обробка та інтерпретація даних

Оцінка відповідей: «ТАК» - 2 бали; «ІНОДІ» - 1 бал; «НІ» - 0 балів.

Одержані бали підсумовуються і за класифікатором визначається, до якої категорії відноситься респондент.

30 - 31 бали. Ви явно некомунікабельні, і це Ваша слабка сторона, оскільки страждаєте від цього більше Ви самі. Але і близьким до Вас людям нелегко. На Вас важко покластися в справі, яка вимагає групових зусиль. Намагайтеся бути більш товариським та комунікабельним.

25-29 балів. Ви замкнуті, неговіркі, віддаєте перевагу самотності, тому у Вас мало друзів. Нова робота і необхідність нових контактів якщо і не вводять Вас у паніку, проте надовго виводять з рівноваги. Ви знаєте цю особливість свого характеру і буваєте незадоволені собою. Але не обмежуйтеся тільки такою незадоволеністю. Ви маєте можливість виправити ці особливості характеру. Хіба не буває, що при якій-небудь сильній захопленості Ви набуваєте раптом повної комунікабельності?

19-24 бали. Ви до певної міри є товариською людиною і в незнайомій обстановці відчуваєте себе цілком упевнено. Нові проблеми Вас не лякають. Проте, з новими людьми сходитеся з обережністю, в суперечках і диспутах берете участь неохоче. У Ваших висловах деколи забагато сарказму без будь-якої на те підстави.

14-18 балів. У Вас нормальна комунікабельність. Ви допитливі, охоче слухаєте цікавого співрозмовника, достатньо терплячі в спілкуванні з іншими, відстоюєте свою точку зору без запальності. Без неприємних

переживань йдете на зустріч з новими людьми. У той же час, Вам не подобаються галасливі компанії; екстравагантні витівки та багатослівність викликають у Вас роздратування.

9-13 балів. Ви вельми товариські (деколи, мабуть, навіть понад міру). Цікаві, балакучі. Охоче знайомитеся з новими людьми. Вам подобається бути в центрі уваги, нікому не відмовляєте в проханнях, хоча не завжди можете їх виконати. Чого вам бракує, так це посидючості, терпіння при зіткненні з серйозними проблемами.

4-8 балів. Товариськість у Вас дуже розвинена. Ви завжди в курсі всіх справ. Ви любите брати участь у всіх дискусіях, хоча серйозні теми можуть викликати у Вас мігрень або навіть нудьгу. Охоче берете слово з будь-якого питання, навіть якщо маєте про нього поверхове уявлення. Всюди відчуваєте себе «в своїй тарілці». Беретеся за будь-яку справу, хоча не завжди можете успішно довести її до кінця. З цієї самої причини керівники і колеги відносяться до вас з деяким побоюванням.

3 бали і менше. Ваша комунікабельність носить дещо хворобливий характер. Ви говіркі, багатослівні, втручаєтеся в справи, які не мають до Вас ніякого відношення. Беретеся судити про проблеми, в яких абсолютно некомпетентні. Вільно або мимоволі Ви часто буваєте причиною різного роду конфліктів у вашому оточенні. Запальні, образливі, подекуди буваєте необ'єктивним. Довколишнім людям - і на роботі, і вдома, - важко з вами. Вам треба попрацювати над собою і своїм характером.

ОЦІНКА ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Оцінка професійної спрямованості педагога (Є. І. Рогов)

У пропонованому опитувальнику закладена ідея виявлення провідної професійної спрямованості педагогов¹.

Інструкція

У опитувальнику перераховані властивості, які можуть бути присуши вам в більшій чи меншій мірі. При цьому можливо два варіанти відповіді:

а) вірно, що описується властивість типово для моєї поведінки або притаманне мені більшою мірою;

б) невірно, що описується властивість нетипово для моєї поведінки або притаманне мені в мінімальному ступені.

Прочитавши твердження і вибравши один з варіантів відповіді, відзначте його на аркуші відповідей, закресливши потрібну букву.

Тестовий матеріал

1. Я б цілком міг жити один, далеко від людей (а, б).
2. Я часто перемагаю інших своєю самовпевненістю (а, б).
3. Тверді знання на мою предмету можуть істотно полегшити життя людини (а, б).
4. Люди повинні більше, ніж зараз, дотримуватися законів моралі (а, б).
5. Я уважно читаю кожну книгу, перш ніж повернути її в бібліотеку (а, б).
6. Мій ідеал робочої обстановки - тиха кімната з робочим столом (а, б).
7. Люди кажуть, що мені подобається робити все своїм оригінальним способом (а, б).
8. Серед моїх ідеалів чільне місце посідають особистості вчених, які зробили великий внесок у мій предмет (а, б).
9. Оточуючі вважають, що на грубість я просто не здатний (а, б).
10. Я завжди уважно стежу за тим, як я одягнений (а, б).
11. Буває, що весь ранок я пі з ким не хочу розмовляти (а, б).
12. Мені важливо, щоб у всьому, що мене оточує, не було безладу (а, б).

13. Більшість моїх друзів - люди, інтереси яких лежать у сфері моєї професії (а, б).
14. Я подовгу аналізую свою поведінку (а, б).
15. Вдома я веду себе за столом так само, як у ресторані (а, б).
16. У компанії я надаю іншим можливість жартувати і розповідати всякі історії (а, б).
17. Мене дратують люди, які не можуть швидко приймати рішення (а, б).
18. Якщо у мене є трохи вільного часу, то я волію почитати щось по моїй дисципліні (а, б).
19. Мені незручно доручається в компанії, навіть якщо інші це роблять (а, б).
20. Іноді я люблю позлословити про відсутніх (а, б).
21. Мені дуже подобається запрошувати гостей і розважати їх (а, б).
22. Я рідко виступаю врозріз з думкою колективу (а, б).
23. Мені більше подобаються люди, які добре знають свою професію, незалежно від їх особистісних особливостей (а, б).
24. Я не можу бути байдужим до проблем інших (а, б).
25. Я завжди охоче визнаю свої помилки (а, б).
26. Гірше покарання для мене - бути закритим на самоті (а, б).
27. Зусилля, витрачені на складання планів, не варті цього (а, б).
28. У шкільні роки я поповнював свої знання, читаючи спеціальну літературу (а, б).
29. Я не засуджую людини за обман тих, хто дозволяє себе обманювати (а, б).
30. У мене не виникає внутрішнього протесту, коли мене просять надати послугу (а, б).
31. Ймовірно, деякі люди вважають, що я занадто багато говорю (а, б).
32. Я уникаю громадської роботи і пов'язаної з цим відповідальності (а, б).
33. Наука - це те, що найбільше цікавить мене в житті (а, б).
34. Оточуючі вважають мою сім'ю інтелігентною (а, б).
35. Перед тривалою поїздкою я завжди ретельно продумую, що з собою взяти (а, б).

36. Я живу сьогоднішнім днем більшою мірою, ніж інші люди (а, б).
37. Якщо є вибір, то я волію організувати позакласний захід, а не розповідати учням що-небудь по предмету (а, б).
38. Основне завдання вчителя - передати учневі знання з предмета (а, б).
39. Я люблю читати книги і статті на теми моральності, моралі, етики (а, б).
40. Іноді мене дратують люди, які звертаються до мене з питаннями (а, б).
41. Більшість людей, з якими я буваю в компаніях, безсумнівно, раді мене бачити (а, б).
42. Думаю, мені сподобалася б робота, пов'язана з відповідальною адміністративно-господарською діяльністю (а, б).
43. Я навряд чи засмучусь, якщо доведеться провести свою відпустку, навчаючись на курсах підвищення кваліфікації (а, б).
44. Моя люб'язність часто не подобається іншим людям (а, б).
45. Були випадки, коли я заздрив удачі інших (а, б).
46. Якщо мені хто-небудь нагрубити, то я можу швидко забути про це (а, б).
47. Як правило, оточуючі прислухаються до моїх пропозицій (а, б).
48. Якби мені вдалося перенестися в майбутнє на короткий час, то я в першу чергу набрав би книг по моєму предмету (а, б).
49. Я проявляю активну участь до долі інших (а, б).
50. Я ніколи з посмішкою не говорив неприємних речей (а, б).

КЛЮЧ

Товариськість: 16,66, 116, 166, 21а, 26а, 31а, 36а, 41а, 46а.

Організованість: 2а, 7а, 12а, 17а, 226, 276, 326, 37а, 42а, 47а.

Спрямованість на предмет: 3а, 8а, 13а, 18а, 23а, 28а, 33а, 38а, 43а, 48а.

Інтелігентність: 4а, 9а, 14а, 19а, 24а, 296, 34а, 39а, 44а, 49а.

Мотивація схвалення: 5а, 10а, 15а, 206, 25а, 30а, 35а, 406, 456, 50а.

Обробка результатів

Для обробки результатів опитування відповіді випробуваного необхідно порівняти з ключем. Кожна відповідь оцінюється за двухбалльною шкалою:

- відповідь, що співпадає з ключем, оцінюється в 1 бал;
- відповідь, який не збігається з ключем, прирівнюється до 0.

Кожен особистісний параметр оцінюється підсумовуванням оцінок по групі питань. Сумарна оцінка за фактором не перевищує 10 балів. Зона норми знаходиться в межах 3-7 балів.

Обробку результатів зазвичай починають зі шкали мотивації схвалення, оскільки в тому випадку, якщо відповідь виходить за рамки норми з даного фактору, слід визнати, що випробуваний прагнув спотворити результати і вони не підлягають подальшій інтерпретації.

Інтерпретація результатів

Кожен з напрямків професійної спрямованості вважається *недостатньо розвиненим*, якщо за даною шкалою отримано менше трьох балів, і *яскраво вираженим*, якщо кількість балів більше семи. Для більшої наочності отримані результати доцільно висловити у вигляді кругової або столбцевої діаграми. Виразність одного з факторів в порівнянні з іншими свідчить про мононаправленості особистості вчителя, а приблизно рівна вираженість декількох факторів може інтерпретуватися як результат полінаправленого.

Виділювані педагогічні типи

Залежно від виду вираженої спрямованості можна визначити тип педагога.

Структуру педагогічного типу «організатор» складають такі якості, як вимогливість, організованість, сильна воля, енергійність. Для типу «предметник» характерні спостережливість, професійна компетентність, прагнення до творчості. Дослідження показують, що велика ймовірність існування і проміжного типу «предметник-організатор», що поєднує в собі характеристики обох педагогічних типів. Можливо, що його відмінністю від «предметника» буде більш жорстка спрямованість учнів на предмет та організація їх діяльності саме всередині предметних знань. Це дозволяє

диференціювати його від педагогічного типу «організатор», основний напрямок діяльності якого знаходиться в площині позакласної роботи.

Структуру педагогічного типу «комунікатор» складають такі якості, як товарицькість, доброта, зовнішня привабливість, висока моральність. Сюди ж можуть бути віднесені емоційність і пластичність поведінки, мають тісні зв'язки з зазначеними якостями. Педагогічний тип «інтелігент» характеризується високим інтелектом, загальною культурою і безумовної моральністю. Остання якість, по суті, виступає сполучною ланкою між двома наведеними типами і є підтвердженням того, що зустрічається проміжний тип, або, умовно, «інтелігент-оптиміст», що володіє вираженими якостями обох типів. Ймовірно, існують і проміжні типи, утворені різними напрямками типізації педагогів на основі предметних знань, наприклад «предметник-комунікатор», «предметник-просвітитель». У той же час імовірність появи «інтелігента-організатора» дуже мала, хоча теоретично поєднання і цих типів можливо.

Із зазначених типів вчителів («комунікатор», «предметник», «організатор» і «інтелігент») кожен має свої способи, механізми і канали передачі виховних впливів.

Учитель – «комунікатор» відрізняється екстравертірованность, низькою конфліктністю, доброзичливістю, здатністю до емпатії, любов'ю до дітей. Він реалізує свої виховні на основі сумісності з учнем, пошуку точок дотику в особистому житті. Природно, що подібні дії вплинуть саме в «побутовому» поведінці учня.

Учитель – «предметник», раціоналіст, твердо впевнений у необхідності знань і значенням у житті. Для нього більш характерно виховання учня засобами досліджуваного предмета, шляхом зміни його сприйняття наукової картини світу, залучення до роботи в гуртку і т.п.

Учитель – «організатор», нерідко є лідером не тільки у хлопців, але і у всьому педагогічному колективі, переважно транслює свої особистісні особливості в ході проведення різних позакласних заходів. Результат його

впливів швидше за все виявиться в сфері ділового співробітництва, колективної зацікавленості, дисципліни і т.д.

Учитель – «інтелігент», або «просвітитель», що відрізняється принциповістю, дотриманням моральних норм, реалізує себе за допомогою високоінтелектуальної просвітницької діяльності, несучи учням моральність, духовність, відчуття свободи.

Результати, отримані за допомогою даного опитувальника, можна використовувати для попередження і подолання можливих деформацій особистості педагога.

Рівні професійної деформації педагога

Слід зауважити, що професійна діяльність неминуче супроводжується змінами в структурі особистості фахівця, коли відбувається, з одного боку, посилення та інтенсивний розвиток якостей, які сприяють успішному здійсненню діяльності, а з іншого - зміна, придушення і навіть руйнування структур, що не беруть участь у цьому процесі. Якщо такі професійні зміни розцінюються як негативні, тобто порушують цілісність особистості, знижують її адаптивність і стійкість, то їх слід розглядати як **професійні деформації**. Ці особливості можуть все більш глибоко включатися в структуру особистості, ієрархізірую її, нагадуючи зміни, що відбуваються в особистості при акцентуація.

У представників педагогічної професії деформованість особистості діяльністю може виявлятися на чотирьох рівнях.

1. Общепедагогические деформації, що характеризують подібні зміни особистості в усіх осіб, що займаються педагогічною діяльністю. Наявність таких деформацій робить вчителів, які викладають різні предмети, що працюють в різних навчальних закладах, які проповідують різні педагогічні погляди, з різними темпераментом і характером, схожими один на одного. Подібні інваріантні особливості обумовлені специфікою простору, в якому існує особистість учителя-професіонала: тут відбулося зближення суб'єкта діяльності із засобами цієї діяльності. Крім того, педагогічна

діяльність має свій, особливий об'єкт впливу, який, на відміну від більшості об'єктів діяльності в інших професіях, володіє точною активністю. Учитель, використовуючи свою особистість як інструмент впливу на об'єкт, вдається до більш простим і ефективним прийомам, в сукупності відомим як авторитарний стиль керівництва. У результаті в його особистості з'являються такі риси, як повчальність, завищена самооцінка, зайва самовпевненість, догматичність поглядів, відсутність гнучкості і т.п.

2. Типологічні деформації викликані злиттям особистісних особливостей з відповідними структурами функціонального будови педагогічної діяльності в цілісні поведінкові комплекси. Як було показано вище, в педагогічній професії існує чотири таких типологічних комплексу: «комунікатор», «організатор», «інтелігент» («просвітитель») і «предметник». Особливості кожного з них можуть з часом проявитися у структурі особистості, яка зазнає змін, аналогічні тим, що відбувається при акцентуація.

Учитель – «комунікатор» характеризується зайвою товариськістю, балакучістю, скороченням дистанції з партнером, зверненням до нього як до істоти молодому, недосвідченому («сюсюкання»), прагненням торкнутися інтимні теми і т.д.

Учитель - «організатор» може стати занадто активним, втручаючись в особисте життя інших людей, прагнучи навчити їх «жити правильно». Він нерідко намагається підпорядкувати собі оточуючих, прагне командувати, організовувати їх діяльність, незалежно від змісту. Нерідко вчителі даного типу реалізують свої потреби в яких-небудь громадських організаціях, де їх активність виглядає цілком доречною.

Учитель - «інтелігент» («просвітитель»), багато років віддав професії, може сформувати у себе схильність до філософствування, мудрствованню. Залежно від умов він може стати як «моралізатором», який бачить навколо себе тільки погане, вихваляє старі часи і лає молодь за аморальність, так і в

силу схильності до самоаналізу піти в себе, в споглядання навколишнього світу і роздуми про його недосконалість.

Зміни особистості вчителя «предметника» пов'язані зі знаннями тієї дисципліни, яку він викладає. Вчителі даного типу намагаються внести елемент науковості в будь-які, навіть побутові ситуації, неадекватно використовуючи наукоподібні способи поведінки і оцінюючи інших людей через призму їх знань з предмета. У силу своїх особливостей і численності подібний тип професійних відхилень являє собою особливий рівень - специфічний.

3. Специфічні (предметні) деформації обумовлені специфікою навчального предмета. Навіть за зовнішніми ознаками легко визначити, який предмет викладає даний вчитель: малювання або фізкультуру, математику або російську мову. Вчителі - герої гумористичних оповідань - найчастіше мають саме цей вид деформації.

4. Індивідуальні деформації визначаються змінами, які відбуваються зі структурами особистості і зовні не пов'язані з процесом педагогічної діяльності, коли паралельно становленню професійно важливих для вчителя якостей відбувається розвиток якостей, на перший погляд не мають відношення до педагогічної професії. Подібний феномен можна пояснити тим, що особистісний розвиток обумовлено переважно особистісної спрямованістю педагога, а не тільки впливом тих дій, прийомів, операцій, які він виконує.

Попередження і подолання можливих деформацій особистості педагога є однією з найважливіших завдань шкільного психолога, тому що від цього багато в чому залежить і психологічний клімат педагогічного колективу, і психічне здоров'я дітей.

Очевидно, що вчителі в силу своїх особистісних особливостей більшою мірою пристосовані для реалізації одних професійних функцій, в той час як інші функції виявляються їм недоступні. Так, «інтелігент» без особливих зусиль здатний забезпечити виконання у своїй професійній діяльності

гностичної, виховної, інформаційної, пропагандистської, розвиваючої, дослідницької функцій, а також функції самовдосконалення. «Предметник» краще реалізує конструктивну, методичну, навчальну, орієнтовну функції. «Організатор» може здійснювати виконавчу, мобілізаційну, організаторську функції, а «комунікатор» - лише комунікативну функцію. Помстимося, що мова йде не про абсолютне, а тільки про відносну перевагу. Іншими словами, «комунікатор» теж може виконати організаторську роботу, але у нього це відніме більше сил і часу, ніж у «організатора».

АНАЛІТИЧНЕ МИСЛЕННЯ

(за матеріалами: Т. Пашукова, А. Допири, Г. Дьяконова)

Мета дослідження – визначити рівень розвитку аналітичності індуктивного мислення в умовах обмеженого часу.

Матеріал та обладнання. Бланк із 15 рядами чисел, розставлених у певній закономірності (варіант VI субтесту шкали Р. Амтхауера), ручка та секундомір.

Процедура дослідження

Це дослідження експериментатор може проводити як з одним досліджуваним, так і з невеликою групою за умови, що кожен отримає індивідуальний бланк з надрукованою таблицею числових рядів та буде забезпечена повна самостійність рішення.

До початку дослідження бланки мають бути розміщені перед учасниками тестування на добре освітленому столі лицьовою стороною вниз, щоб до подачі інструкції вони їх не розглядали і не вивчали.

Бланк з надрукованою на ньому таблицею рядів чисел виглядає так.

/п	Числові ряди
	2 4 6 8 10 12 14
	6 9 12 15 18 21 24
	3 6 12 24 48 96 192

	4 5 8 9 12 13 16
	22 19 17 14 12 9 7
	39 38 36 33 29 24 18
	16 8 4 2 1 1/2 1/4
	1 4 9 16 25 36 49
	21 18 16 15 12 10 9
0	3 6 8 16 18 36 38
1	12 7 10 5 8 3 6
2	2 8 9 27 30 90 93
3	8 16 9 18 11 22 15
4	7 21 18 6 18 15 5
5	10 6 9 18 14 17 34

Інструкція досліджуваному: «На бланках, які ви отримали, надруковані ряди чисел. Спробуйте визначити, за якою закономірністю визначений кожний із 15 запропонованих рядів чисел. Відповідно до цієї закономірності продовжить кожен ряд, дописавши в ньому ще два числа. На роботу відводиться 7 хвилин. Не затримуйтеся довго, якщо не можете правильно визначити закономірність, переходьте до наступного ряду, а залишиться час – знову поверніться до важкого для вас ряду чисел. Продовжувати ряд потрібно, зважаючи на останнє число, що є в цьому ряді. Чи все вам зрозуміло? Якщо немає питань, переверніть листки. Почали!»

Обробка результатів

Обробку результатів проводять за допомогою ключа – таблиці з готовими відповідями. У процесі обробки результатів підраховується кількість правильно вирішених досліджуваним рядів. Якщо досліджуваний записав у якомусь ряду тільки одне число, хоч воно й правильне, ряд вважається нерозв'язаним.

Ключ для обробки результатів завдання «Числові ряди»

Номер ряду	Продовження ряду	Номер ряду	Продовження ряду	Номер ряду	Продовження ряду

1	16; 18	6	11; 3	11	1; 4
2	27; 30	7	1/8;	12	279; 282
3	384;	8	1/16	13	30; 23
4	768	9	64; 81	14	15; 12
5	17; 20	10	6; 4	15	30; 33
	4; 2		76; 78		

Аналіз результатів

Рівень розвитку аналітичності мислення визначається за кількістю правильно вирішених рядів чисел.

Якщо досліджуваний вирішив 14–15 рядів, то його аналітичність дуже висока або відмінна; якщо 11–13 – висока або добра; якщо 8–10 – аналітичність середня або задовільна; якщо 7–6 – аналітичність низька або погана; якщо 5 або менше, то аналітичність дуже низька або дуже погана. Аналітичність є важливою характеристикою мислення. В даному випадку – індуктивності мислення та здатності оперувати (числами). Вона являє собою головний компонент здатності теоретизувати, знаходити причинно-наслідкові зв'язки між явищами, складає основу загальних здібностей і необхідна для успішного освоєння людиною різних видів діяльності.

Аналітичність активно розвивається у юнацькому віці, її формуванню сприяють предмети, що вивчаються у вузах: логіка, вища математика та ін. Тому можна зіставити результати тестування з успішністю за відповідними предметами. При інтерпретації результатів бажано враховувати особливості темпераменту досліджуваного, а також навички роботи з числами.

МЕТОДИКА ДІАГНОСТИКИ КОМУНІКАТИВНОЇ УСТАНОВКИ ЗА В.В. БОЙКОМ

Інструкція для організаторів дослідження

Дана методика дозволяє визначити загальний рівень комунікативної толерантності та рівні толерантності за окремими показниками - неприйняття індивідуальності іншого, використання себе як еталона, нетерпимість до особистісного дискомфорту партнера по спілкуванню тощо.

Інструкція для учасників дослідження

Як же дізнатися до якої міри Ви можете проявляти терпимість до інших? Про це свідчать певні поведінкові ознаки та розумові налаштування.

Текст опитувальника

Про низький рівень загальної комунікативної толерантності свідчать наступні особливості поведінки:

1. Ви не вмієте або не хочете розуміти або приймати індивідуальність інших людей.

Індивідуальність іншого — це перш за все те, що створює особливе в ньому: надане природою, виховане, засвоєне в середовищі буття. Міра невідповідності особистісних підструктур партнерів створює відмінності їх індивідуальностей.

Перевірте себе: наскільки Ви здатні приймати чине приймати індивідуальність людей, що Вам зустрічаються. Нижче наводяться твердження, скористайтеся оцінками від 0 до 3 балів, щоб переконатися, наскільки вони є вірними особисто до Вас:

0 балів — зовсім невірно;

1 бал — вірно до певної міри;

2 бали — вірно значною мірою;

3 бали — вірно вищою мірою.

Закінчивши оцінку тверджень, підрахуйте суму отриманих балів, але будьте відвертими:

№	Судження	Бали
1	Повільні люди зазвичай приводять мене у стан нервового збудження	
2	Мене роздратовують метушливі, непосидючі люди	
3	Галасливі дитячі ігри витерплюю важко	
4	Оригінальні, нестандартні, яскраві особистості найчастіше впливають на мене негативно	
5	Бездоганна у всьому людина насторожила би мене	
	ВСЬОГО:	

2. Оцінюючи поведінку, образ думок чи окремі характеристики людей, Ви розглядаєте як еталон самого себе.

Таким чином, Ви відмовляєте партнерові мати право на індивідуальність і, «втискуєте» його, мов у прокрустове ліжко, у ту чи іншу підструктуру своєї особистості. До того ж у прямому чи завуальованому вигляді Ви вважаєте себе «істиною в останній інстанції», оцінюєте партнера, керуючись власними звичками, настановами та настроями.

Перевірте себе: чи немає у Вас тенденції оцінювати людей, керуючись з особистим «Я». Ступінь згоди із твердженням, як і в попередньому випадку, проставте в балах від 0 до 3:

№	Судження	Бали
1	Мене зазвичай примушує нервувати нетямущий співрозмовник	
2	Мене роздратовують любителі побалакати	
3	Я б обтяжливо спілкувався з байдужим для мене попутником у потязі, літаку, якщо він проявить ініціативу	
4	Я б обтяжливо спілкувався з випадковим попутником, який поступається мені за рівнем знань і культури	
5	Мені важко знайти спільну мову з партнерами іншого інтелектуального рівня, ніж я	

	ВСЬОГО:	
--	---------	--

3. Ви категоричні чи консервативні в оцінці людей.

У такий спосіб Ви регламентуєте прояв індивідуальності партнерів та **вимагаєте** від них бажаної одноманітності, яка відповідає Вашому внутрішньому світові - усталеним цінностям та смакам.

Перевірте себе: до якої міри категоричні чи консервативні Ваші **оцінки** на адресу оточуючих (ступінь згоди з твердженнями оцінюйте від 0 до 3 балів):

№	Судження	Бали
1	Сучасна молодь справляє неприємне враження своїм зовнішнім виглядом (зачіски, косметика, одяг)	
2	Так звані «нові росіяни» зазвичай справляють неприємне враження безкультур'ям або жадобою	
3	Представники деяких національностей в моєму оточенні викликають в мене антипатію	
4	Є тип чоловіків (жінок), котрих я дуже не люблю	
5	Терпіти не можу ділових партнерів з низьким професійним рівнем	
	ВСЬОГО:	

4. Ви не вмієте приховувати чи бодай згладжувати неприємні почуття, які виникають при зіткненні з некомунікабельними якостями у партнерів.

Якісно особистості партнера, які визначають позитивний емоційний фон спілкування з ним, назвемо комунікабельними, а якості партнера, що викликають негативне ставлення до нього - некомунікабельними. Людина з загальним низьким рівнем комунікативної толерантності зазвичай демонструє некеровані негативні реакції у відповідь на некомунікабельні якості партнера. Неприйняття в іншому найчастіше викликають

некомунікабельні типи особистості, її некомунікабельні риси і манери спілкування.

Перевірте себе: до якої міри Ви вмієте приховувати або згладжувати неприємне враження при зіткненні з некомунікабельними рисами інших людей (ступінь згоди з твердженнями оцінюйте від 0 до 3 балів):

№	Судження	Бали
1	Вважаю, що па грубість треба відповідати тим же	
2	Мені важко не подавати виду, якщо людина мені чимось неприємна	
3	Мене роздратовують люди, які прагнуть під час сварки відстоювати лише свою позицію	
4	Мені не подобаються самовпевнені люди	
5	Зазвичай мені важко утриматися від зауваження на адресу злісної або знервованої людини, яка штовхається в транспорті	
	ВСЬОГО:	

5. Ви прагнете переробити, перевиховувати свого партнера.

Власне, Ви беретеся за непосильне завдання — можливість змінити ту чи іншу підструктуру особистості, оновити, підремонтувати або замінити її елементи. Спроби перевиховувати партнера проявляються в жорсткій чи пом'якшеній формі, але в будь-якому разі вони зустрічають його опір. Жорстка форма типова, наприклад, для звички читати мораль, повчати, докоряти в порушенні правил етики. Пом'якшена зводиться до вимог додержуватись правил поведінки і співробітництва, до зауважень з різних приводів.

Перевірте себе: чи є у Вас схильність переробляти і перевиховувати партнера (оцінка тверджень від 0 до 3):

№	Судження	Бали
---	----------	------

1	Я маю звичку повчати оточуючих	
2	Невиховані люди обурюють мене	
3	Я часто зупиняю свою увагу на тому, що намагаюся виховувати когось	
4	Я за звичкою постійно роблю комусь зауваження	
5	Я люблю командувати близькими	
	ВСЬОГО:	

6. Вам хочеться підлашувати партнера під себе, зробити його зручним.

В даному випадку Ви ніби «обтісуєте» ті чи інші якості партнера, намагаючись регламентувати його дії або домогтися схожості з собою, наполягаєте на прийнятті вашої точки зору і Ви виходите зі своїх обставин та і».

Перевірте себе: до якої міри Ви схильні підлагоджувати партнерів під себе, робити їх зручними (оцінка тверджень від 0 до 3 балів):

№	Судження	Бали
1	Мене роздратовують люди похилого віку, коли в години пік їх можна зустріти в міському транспорті або в магазині	
2	Проживати в номері готелю зі сторонньою людиною для мене — це просто тортур	
3	Коли партнер не згодний у чомусь з моєю правильною позицією, то зазвичай це мене дратує	
4	Я виявляю нетерплячість, коли мені заперечують	
5	Мене роздратовує, коли партнер робить щось по-своєму, не так, як мені хочеться	
	ВСЬОГО:	

7. Ви не вмієте пробачати іншим їхні помилки, незграбність, неприємності, які партнер вчинив вам незумисне.

Це означає, що Ваша свідомість «застрягає» на відмінностях між особистісними підструктурами - Вашою та партнера. Таким є джерело взаємних образ, прагнення ускладнити стосунки з партнером, надавати особливого неприємного змісту його діям та словам.

Перевірте себе: чи притаманна Вам така тенденція поведінки (оцінка тверджень від 0 до 3 балів):

№	Судження	Бали
1	Зазвичай я сподіваюсь, що мої кривдники отримають по заслугах	
2	Мені часто докоряють тим, що я буркотливий	
3	Я довго пам'ятаю образи, завдані мені тими, кого я ціную та поважаю	
4	Не можна пробачати співробітникам нетактовні жарти.	
5	Якщо діловий партнер ненароком зачепить мою самолюбність, я все одно на нього ображуся	
	ВСЬОГО:	

8. Ви нетерпимі до фізичного чи психічного дискомфорту, в якому опинився партнер.

Таке спостерігається у тих випадках, коли партнеру зле, він постійно скаржиться, поводить себе примхливо, нервує, шукає співучасті та співпереживання. Людина з низьким, рівнем комунікативної толерантності — душевно черства, і тому або не помічає подібних станів, або вони її роздратовують, або щонайменше викликають осуд. При цьому така людина ігнорує те, що сама теж була в дискомфортному етапі і, як правило, розраховує на розуміння і підтримку оточуючих.

Перевірте себе: до якої міри Ви можете миритися з дискомфортними станами оточуючих (оцінка тверджень від 0 до 3 балів):

№	Судження	Бали
1	Я засуджую людей, які плачуться «в чужу жилетку»	
2	Внутрішньо я не схвалюю колег (приятелів), які за будь-якого зручного випадку розповідають про свої недуги	
3	Я намагаюся уникати розмови, коли хтось починає скаржитись на своє сімейне життя	
4	Зазвичай я без особливої уваги вислуховував сповіді друзів (подруг)	
5	Мені іноді хочеться розізлити кого-небудь з рідних або друзів	
	ВСЬОГО:	

9. Ви погано пристосовуєтесь до характерів, звичок, настанов або домагань інших.

Дана обставина вказує на те, що адаптація до самого себе для Вас є функціонально важливішою і досягається простіше, ніж адаптація до партнерів. У будь-якому разі Ви намагатиметесь змінювати і перероблювати перш за все партнера, а не себе — для декотрих це непохитне кредо. Однак взаємне існування передбачає адаптаційні вміння з обох сторін.

Перевірте себе: які Ваші адаптивні здібності у взаємодії з людьми (оцінка тверджень від 0 до 3 балів):

№	Судження	Бали
	Як правило, мені важко піти на поступки партнерам	
	Мені важко знайти спільну мову з людьми, у яких поганий характер	
	Зазвичай я важко пристосовуюсь до нових партнерів по спільній роботі	
	Я утримуюсь підтримувати стосунки з дещо дивними людьми	

	Найчастіше я принципово наполягаю на своєму, навіть якщо розумію, що партнер має рацію	
		ВСЬОГО:

Обробка та інтерпретація результатів

Ви ознайомилися з деякими поведінковими ознаками, які свідчать про низький рівень загальної комунікативної толерантності, що супроводжується негативними емоціями. Підсумуйте бали, отримані за всіма ознаками і зробіть висновок: *чим більше балів, тим нижчий рівень комунікативної толерантності*. Максимальна кількість балів, яку можна одержати, — 135, що свідчить про абсолютну нетерпимість до оточення, а це навряд чи можливо для нормальної особистості. І також неймовірно одержати нуль балів — свідчення терпимості особистості до всіх типів партнерів за будь-яких ситуацій. В середньому опитані набирають: вихователі дошкільних установ — 31 бал, медсестри — 43, лікарі — 40 балів. Порівняйте свої дані з наведеними показниками і зробіть висновок про свою комунікативну толерантність.

Зверніть увагу на те, за якими із дев'яти запропонованих вище поведінкових ознак у Вас високі сумарні оцінки — тут можливий інтервал від 0 до 15 балів. *Чим більше балів за конкретною ознакою, тим менше Ви терпимі до людей стосовно даного аспекту стосунків з ними*. І навпаки, чим менші Ваші показники стосовно тієї чи іншої поведінкової ознаки, тим вищий рівень загальної комунікативної толерантності за даним аспектом стосунків.

Звісно, отримані результати допомагають виявити лише основні тенденції, притаманні нашим взаєностосункам з партнерами. В реальному, живому спілкуванні особистість проявляє себе яскравіше і різноманітніше. Порівняйте (Утримані результати з результатами представників деяких популярних професій, пов'язаних зі спілкуванням та впливом на людей.

Показники зниженої толерантності — бал з 15 можливих (N — кількість опитаних).

Компоненти настанови	Вихователі N = 22	Медсестри N=53	Лікарі N = 27
1. Неприйняття або нерозуміння індивідуальності людини	3,4	5,6	4,4
2. Використання себе як еталон при оцінюванні інших	3,0	4,3	4,7
3. Категоричність або консервативність в оцінках людей	4,7	6,1	5,7
4. Невміння стримувати себе або згладжувати неприємні почуття при зіткненні з некоммунікбельними якостями партнерів	3,7	5,3	5,2
5. Прагнення переробити, перевиховувати партнера	5,1	5,1	4,0
6. Прагнення підлагоджувати партнера під себе, зробити його зручним	3,2	4,5	4,4
7. Невміння пробачати іншому його помилки, незграбність, ненароком завдані неприємності	3,7	4,6	4,4
8. Нетерпимість до фізичного чи психічного дискомфорту партнера	1,8	3,3	3,4
9. Невміння пристосовуватись до партнера	2,6	4,0	4,0
Всього	31,2	42,6	40,2

Таким чином, наведені методики допоможуть організаційним психологам провести діагностичне дослідження щодо наявності комунікативних бар'єрів в організації та чинників, які виливають на їх виникнення, а також розробити відповідні тренінгові програми з метою підготовки менеджерів та персоналу організацій до профілактики та подолання таких бар'єрів. Про одну з таких тренінгових програм, яку розробили автори розділу, йтиметься в наступному підрозділі.

ПИТАЛЬНИК «ДІАГНОСТИКА РІВНЯ РОЗВИТКУ РЕФЛЕКСИВНОСТІ» (А. КАРПОВ)

Інструкція. Вам треба дати відповіді на декілька тверджень питальника. У бланку відповідей напроти номера питання проставте, будь-ласка, цифру, що відповідає варіанту Вашої відповіді:

1 – абсолютно не так; 2 – не так; 3 – швидше не так; 4 – не знаю; 5 – швидше так; 6 – так; 7 – цілком так.

Не замислюйтеся довго над відповідями. Пам'ятайте, що правильних або неправильних відповідей у цьому випадку бути не може.

Текст питальника

1. Прочитавши хорошу книгу, я потім завжди довго думаю про неї; хочеться її з ким-небудь обговорити.
2. Коли мене раптом несподівано про щось запитують, я можу відповісти перше, що прийшло в голову.
3. Перш ніж зняти слухавку телефону, щоб подзвонити у справі, я зазвичай подумки планую майбутню розмову.
4. Зробивши якийсь промах, я довго потім не можу відволіктися від думок про нього.
5. Коли я роздумую над чимось або розмовляю з іншою людиною, мені буває цікаво раптом згадати, що послужило початком ланцюжка думок.
6. Приступаючи до важкого завдання, я намагаюся не думати про майбутні труднощі.
7. Головне для мене – представити кінцеву мету своєї діяльності, а деталі мають другорядне значення.
8. Буває, що я не можу зрозуміти, чому хто-небудь невдоволений мною.
9. Я часто ставлю себе на місце іншої людини.
10. Для мене важливо в деталях уявляти собі хід майбутньої роботи.

11. Мені було б важко написати серйозний лист, якби я заздалегідь не склав план.
12. Я вважаю за краще діяти, а не роздумувати над причинами своїх невдач.
13. Я досить легко приймаю рішення відносно дорогої покупки.
14. Як правило, щось задумавши, я прокручую в голові свої задуми, уточнюючи деталі, розглядаючи всі варіанти.
15. Я турбуюся про своє майбутнє.
16. Думаю, що в безлічі ситуацій потрібно діяти швидко, керуючись першим, що спало на думку.
17. Іноді я приймаю необдумані рішення.
18. Закінчивши розмову, я, буває, продовжую вести її подумки наводячи все нові й нові аргументи на захист своєї точки зору.
19. Під час конфлікту я роздумую над тим, хто в ньому винен, і, у першу чергу, починаю з себе.
20. Перш ніж прийняти рішення, я завжди намагаюся усе ретельно обдумати і зважити.
21. У мене бувають конфлікти від того, що я іноді не можу передбачити, якої поведінки чекають від мене оточуючі.
22. Буває, що, обміркувавши розмову з іншою людиною, я ніби подумки веду з нею діалог.
23. Я намагаюся не замислюватися над тим, які думки й почуття викликають в інших людях мої слова і вчинки.
24. Перш ніж зробити зауваження іншій людині, я обов'язково подумаю, якими словами це краще зробити, щоб її не образити.
25. Вирішуючи важку задачу, я думаю над нею навіть тоді, коли займаюся іншими справами.
26. Якщо я з кимось сварюся, то в більшості випадків не вважаю себе винуватим.
27. Рідко буває так, що я шкодую про сказане.

З цих 27-и тверджень 15 є прямими (номери питань: 1,3,4,5,9,10,11,14,15,18, 19, 20, 22, 24, 25). Інші 12 – зворотні твердження, що

необхідно враховувати під час обробки результатів, коли для отримання підсумкового балу підсумовуються в прямих питаннях цифри, що відповідають відповідям випробовуваних, а в зворотних – значення, замінені на ті, що виходять при інверсії шкали відповідей, тобто 1=5, 2=4, 3=3, 4=2, 5=1.

Ключ. Переведення тестових балів у стени
 Стени 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Тестові бали 80 і нижче 81 - 100 101- 107 108- 113 114- 122 123- 130 131- 139 140- 147 148- 156 157- 171 172 і вище
 Інтерпретуючи результати, доцільно виходити з диференціації їх на триосновні категорії. Результати методики, рівні або більші за 7 стенив, свідчать про високорозвинену рефлексивність. Результати в діапазоні від 4 до 7 стенив – індикатори середнього рівня рефлексивності. Показники, менші 4-х стенив, – свідчення низького рівня розвитку рефлексивності.

МЕТОДИКА ОЦІНКИ СПРЯМОВАНOSTІ ОСОБИСТОСТІ

Інструкція: «Перед Вами перелік ознак чи рис, за допомогою яких можна описати психологічний портрет кожної людини. Виберіть з цього набору ті, які Ви з повною впевненістю можете віднести до себе, й обведіть відповідні номери рис у реєстраційному бланку. Намагайтеся бути щирими і якомога об'єктивнішими».

Перелік рис

1. Здатний до співробітництва, до взаємодопомоги.
2. Упевнений у собі.
3. Має повагу інших.
4. Не терпить, щоби ним керували.
5. Відвертий, щирий.
6. Кляузник.
7. Часто користується допомогою інших.
8. Шукає схвалення.

9. Довірливий і намагається радувати інших.
10. Любить відповідальність.
11. Справляє враження значущості.
12. Має почуття гідності.
13. Підбадьорливий.
14. Вдячний.
15. Злий, жорстокий.
16. Хвалькуватий.
17. Корисливий.
18. Здатен визнати свою неправоту.
19. Деспотичний.
20. Вміє наполягати на своєму.
21. Великодушний, поблажливий до недоліків.
22. Начальницько-владний.
23. Намагається опікувати.
24. Здатен викликати захоплення.
25. Надає можливість іншим приймати рішення.
26. Усе пробачає.
27. Лагідний.
28. Може проявити байдужість.
29. Безкорисливий.
30. Любить давати поради.
31. Залежний, несамотійний.
32. Самовпевнений, наполегливий.
33. Очікує захоплення собою від кожного.
34. Часто сумує.
35. На нього важко справити враження.
36. Товариський, поступливий.
37. Відвертий, прямий.
38. Озлоблений.

39. Любить підкорятися.
40. Розпоряджається іншими.
41. Критичний до себе.
42. Щедрий.
43. Завжди люб'язний у спілкуванні.
44. Поступливий.
45. Сором'язливий.
46. Любить турбуватися про інших.
47. Думає тільки про себе.
48. Легко погоджується з іншими.
49. Відгукується, коли просять допомоги.
50. Вміє розпоряджатися, наказувати.
51. Часто розчаровується.
52. Невблаганний, але неупереджений.
53. Часто сердиться.
54. Критичний до інших.
55. Завжди дружелюбний.
56. Сноб (судить людей за рангом і достатком, а не за особистими якостями).
57. Іноді недовірливий.
58. Дуже шанує авторитети.
59. Ревнивий.
60. Любить «поплакатися».
61. Несміливий.
62. Образливий, прискіпливий.
63. Часто недружелюбний.
64. Владний.
65. Безініціативний.
66. Здатний бути суворим.
67. Делікатний.

68. Усім симпатизує.
69. Тямущий, практичний.
70. Сповнений надмірного співчуття.
71. Уважний і ласкавий.
72. Хитрий, обачливий.
73. Цінує думку оточення.
74. Гордовитий і самовдоволений.
75. Надміру довірливий.
76. Готовий довіритися кожному.
77. Легко соромиться.
78. Незалежний.
79. Егоїстичний.
80. Ніжний, м'якосердий.
81. Легко піддається впливу інших.
82. Поважний.
83. Справляє потрібне враження на оточення.
84. Добросердечний.
85. Охоче приймає поради.
86. Має талант керівника.
87. Легко потрапляє в халепу.
88. Довго пам'ятає образи.
89. Легко піддається впливу друзів.
90. Сповнений духу суперечності.
91. Псує людей надмірною добротою.
92. Занадто поблажливий до оточення.
93. Пихатий.
94. Прагне завоювати прихильність кожного.
95. Легко захоплюється, схильний до наслідування.
96. Охоче підкоряється.
97. З усіма погоджується.

98. Піклується про інших на шкоду собі.
99. Дратівливий.
100. Сором'язливий.
101. Надміру готовий підкорятися.
102. Дружелюбний, доброзичливий.
103. Добрий, вселяє впевненість.
104. Холодний, бездушний.
105. Прагне до успіху.
106. Нетерпимий до помилок інших.
107. Прихильний до всіх без винятку.
108. Суворий, проте справедливий.
109. Усіх любить.
110. Любить, щоби про нього піклувалися.
111. Майже ніколи і нікому не заперечує.
112. М'якотілий.
113. Інші думають про нього доброзичливо.
114. Впертий.
115. Стійкий та крутий, де треба.
116. Може бути щирим.
117. Скромний.
118. Здатний сам потурбуватися про себе.
119. Скептик.
120. В'їдливий, насмішкуватий.
121. Нав'язливий.
122. Злопам'ятний.
123. Любить змагатися.
124. Намагається ужитися з іншими.
125. Невпевнений у собі.
126. Намагається розрадити кожного.
127. Займається самобичуванням.

128. Нечутливый, байдужий.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 14 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 26 28 29 30
31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56
57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82
83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106
107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125
126 127 128.

МЕТОДИКА ДІАГНОСТИКИ ОСОБИСТОСТІ НА МОТИВАЦІЮ ДО УСПІХУ

(методика Т. Елерса)

Інструкція: Вам буде запропоновано 41 запитання, на кожне з яких потрібно дати відповідь «так» чи «ні».

Мотиваційний матеріал:

1. Коли є вибір між двома варіантами, його краще зробити швидше, ніж відкласти на певний час.
2. Я легко дратуюся, коли помічаю, що не можу на всі 100% виконати завдання.
3. Коли я працюю, це виглядає так, ніби я все ставлю на карту.
4. Коли виникає проблемна ситуація, я найчастіше приймаю рішення одним з останніх.
5. Коли у мене два дні підряд немає справи, я втрачаю спокій.
6. У деякі дні мої успіхи нижче середніх.
7. По відношенню до себе я більш строгий, ніж по відношенню до інших.
8. Я більш доброзичливий, ніж інші.
9. Коли я відмовляюся від важкого завдання, я потім суворо засуджую себе, бо знаю, що в ньому я домогся б успіху.
10. У процесі роботи я потребую невеликих пауз для відпочинку.
11. Старанність – це не основна моя риса.
12. Мої досягнення в праці не завжди однакові.
13. Мене більше приваблює інша робота, ніж та, якою я зайнятий.
14. Осуд стимулює мене сильніше, ніж похвала.
15. Я знаю, що мої колеги вважають мене діловою людиною.
16. Перешкоди роблять мої рішення більш твердими.
17. У мене легко викликати честолюбство.
18. Коли я працюю без натхнення, це зазвичай помітно.

19. При виконанні роботи я не розраховую на допомогу інших.
20. Іноді я відкладаю те, що повинен був зробити зараз.
21. Треба покладатися тільки на самого себе.
22. У житті мало речей, важливіших, ніж гроші.
23. Завжди, коли мені треба буде виконати важливе завдання, я ні про що інше не думаю.
24. Я менш честолюбний, ніж багато інших.
25. У кінці відпустки я зазвичай радію, що скоро вийду на роботу.
26. Коли я розташований до роботи, я роблю її краще і кваліфікованіший, ніж інші.
27. Мені простіше і легше спілкуватися з людьми, які можуть завзято працювати.
28. Коли у мене немає справ, я відчуваю, що мені не по собі.
29. Мені доводиться виконувати відповідальну роботу частіше, ніж іншим.
30. Коли мені доводиться приймати рішення, я намагаюся робити це якомога краще.
31. Мої друзі іноді вважають мене ледачим.
32. Мої успіхи в якійсь мірі залежать від моїх колег.
33. Безглуздо протидіяти волі керівника.
34. Іноді не знаєш, яку роботу доведеться виконувати.
35. Коли щось не ладиться, я нетерплячий.
36. Я зазвичай звертаю мало уваги на свої досягнення.
37. Коли я працюю разом з іншими, моя робота дає великі результати, ніж роботи інших.
38. Багато чого, за що я беруся, я не доводжу до кінця.
39. Я заздрю людям, які не завантажені роботою.
40. Я не заздрю тим, хто прагне до влади і положенню.
41. Коли я впевнений, що стою на правильному шляху, для доведення своєї правоти я йду аж до крайніх заходів.

Ключ:

1 бал нараховується за відповіді «так» на наступні запитання: 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 14, 15, 16, 17, 21, 22, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 37, 41.

Також нараховується 1 бал за відповіді «ні» на запитання: 6, 19, 18, 20, 24, 31, 36, 38, 39.

Відповіді на питання 1, 11, 12, 19, 28, 33, 34, 35, 40 не враховуються. Далі підраховується сума набраних балів.

Аналіз результатів: Від 1 до 10 балів: низька мотивація до успіху; від 11 до 16 балів: середній рівень мотивації; від 17 до 20 балів: помірно високий рівень мотивації; понад 21 бала: дуже високий рівень мотивації до успіху.